

MAAHANMUUTTAJAPOIKIEN
EMOTIONAALINEN INTEGRAATIO –
Etnografia monikulttuurisesta nuorisotilasta

PETRA JOENSUU
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkimuksen laitos
Sosiaalityön pro gradu – tutkielma
MARRASKUU 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiaalityön tutkimuksen laitos

PETRA JOENSUU: Maahanmuuttajapoikien emotionaalinen integraatio – etnografia monikulttuurisesta nuorisotilasta

Pro gradu – tutkielma 142 s. + 2 liitesivua

Sosiaalityö

Ohjaaja Kirsi Juhila

Marraskuu 2010

Pro gradu -tutkielmani on etnografinen tutkimus maahanmuuttajapojille suunnatusta monikulttuurisesta nuorisotilasta Kerhosta. Tutkimukseni käsittelee murrosikäisinä Suomeen muuttaneiden pakolaistaustaisten poikien emotionaalista integraatiota. Maahanmuuttajanuorten integraatiota tarkastellaan usein koulutuksen ja työn näkökulmasta, vaikka sosiaaliset ja emotionaaliset suhteet ovat erityisesti nuorten mielestä tärkeitä. Etsin työssäni vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Mihin ryhmiin ja yhteisöihin pojat tuntevat kuuluvansa? Miten pojat rakentavat erontekoa ”meidän” ja ”muiden” välille?

Etnografia on tutkimukseni metodologisia valintoja ohjannut periaate. Tutkittavat ovat 12–25-vuotiaita (suurin osa on 14–23-vuotiaita) poikia ja nuoria miehiä, jotka ovat asuneet Suomessa 0-11 vuotta (suurin osa on asunut Suomessa 0-5 vuotta). Tutkimukseni empiirinen aineisto koostuu osallistuvan havainnoinnin kautta kerätyistä havaintomuistiinpanoista sekä kolmestatoista teemahaastattelusta. Viisi haastattelusta olen tehnyt itse ja kahdeksan haastattelusta on tutkimani nuorisotilan työntekijöiden tekemiä. Olen analysoinut aineistoni soveltamalla väljästi grounded -teoriaa.

Tutkittavat tuntevat kuuluvansa kaveripiirinsä, Kerhoon, perheeseensä ja omaan etniseen ryhmäänsä. Kuulumisen ja kuulumattomuuden tunteet eri ryhmiin ja yhteisöihin kuitenkin vaihtelevat sosiaalisten tilanteiden mukaan. Pojat joutuvat neuvottelemaan kaikkien mainittujen ryhmien jäsenyydestä uudelleen maahanmuuton yhteydessä. Uusien ystävyysuhteiden muodostaminen Suomessa nousee yhdeksi keskeisimmäksi tekijäksi kuulumisen tunteen kannalta. Joidenkin ryhmien jäseneksi pääseminen on erityisen vaikeaa, esimerkiksi suhteessa ”suomalaisiin” pojat tuntevat olevansa ”ulkomaalaisia” puhutavan vuoksi, joka sulkee ulkonäöltään ja kielitaidoltaan erilaiset suomalaisuuden piiristä. Kerhon toimintaan osallistuvat pojat eivät ole mikään homogeeninen ryhmä, vaan erottelua esiintyy eri etnisten ryhmien välillä ja oman etnisen ryhmän sisällä.

Tutkimustulosten perusteella maahanmuuttotyötä tekevien viranomaisten ja järjestöjen tulisi edistää maahanmuuttajanuorten kiinnittymistä rakentaviin yhteisöihin, jotka parhaimmillaan edistävät kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan.

Avainsanat: etnografia, emotionaalinen integraatio, maahanmuuttajapojat, nuorisotyö, ystävät

UNIVERSITY OF TAMPERE

Department of Social Work Research

PETRA JOENSUU: Maahanmuuttajapoikien emotionaalinen integraatio – etnografia monikulttuurisesta nuorisotilasta

Master's thesis 142 p. + 2 appendices

Social Work

Supervisor Kirsi Juhila

November 2010

This Master's thesis is an ethnographic research about Kerho – a multicultural youth center for immigrant boys. The research is about the emotional integration of immigrant boys who have a refugee background. The research about the integration of immigrants is often focused on education and work although social and emotional relationships are important especially for youth. I am looking for answers for the following questions: What groups and communities do the boys belong to? How do the boys construct differences between “us” and “them”?

The principle that has guided my methodological choices throughout the research is ethnography. The research participants are 12-25-year old (the majority are 14-23-years old) boys and young men who have been living in Finland between 0 and 11 years (the majority has lived between 0 and 5 years in Finland). My empiric data consist of field notes that have been collected through participatory observation and thirteen interviews. I have conducted five of the interviews and the employees of the youth center have conducted eight of the interviews. I have analyzed the data by applying loosely the grounded theory.

The research participants feel they belong to their circle of friends, to Kerho, to their family and their own ethnic group. The feelings of belonging and not belonging to different groups and communities, however, differ according to the social situation. The boys have to negotiate about the membership of each group after the immigration. Building new friendships in Finland is one of the crucial factors that affect the feeling of belonging. Becoming a member of certain groups is especially difficult, for example the boys feel they are “foreigners” in relation to “Finns” due to the discourses that excludes them from Finnishness. The boys who attend Kerho's activities are not a homogenous group; there is otherisation between the different ethnic groups and also within the same ethnic group.

Based on the research results the officials and organizations that are working with immigrants should promote the attachment to constructive communities that at their best support the integration to the new society.

Keywords: emotional integration, immigrant boys, ethnography, youth work, friends

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimuskysymykset	4
1.3 Tutkimuksen kulku	5
2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Näkökulmana sosiaalinen konstruktionismi	6
2.2 Maahanmuuttajapojat	8
2.3 Monikulttuurisuus, etnisyys ja rasismi	14
2.4 Transnationaali nuoruus useassa kulttuurissa	22
3 MAAHANMUUTTAJANUORTEN SOSIAALISET JA EMOTIONAALISET SUHTEET	26
3.1 Emotionaalinen integraatio	26
3.2 Perhe	31
3.3 Ystävät ja ystäväystymisen areenat	36
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	41
4.1. Etnografian moninaisuus	41
4.2 Kentälle pääsy ja tutkimuksen etiikka	44
4.3 Nuorisotilan ja -toiminnan kuvaus	47
4.4. Kentällä olo – roolien reflektointia	52
4.5 Tutkimusaineisto	57
4.6. Analyysin tekeminen	63
5 TUKEA, YSTÄVIÄ, KUULUMISTA JA KUULUMATTOMUUTTA	67
5.1 Kaverikansio – pojat esittäytyvät	67
5.2 Chillaaminen Kerhossa	69
5.2.1 Kerhon merkitys	69
5.2.2 Vanha poika, uusi poika	73

5.2.3 Isoveljet ja pikkuveljet.....	76
5.2.4 Kielet yhdistävinä ja erottavina tekijöinä	79
5.3 ”Ilman kavereita ei olisi mitään”	82
5.3.1 Kavereiden merkitys.....	82
5.3.2 Ketä on kavereina ja mitä kautta heihin tutustutaan?	84
5.3.3 Hyvät ja huonot kaverit	87
5.4 Perhe ja suku.....	89
5.4.1 Transnationaali perhe ja suku.....	90
5.4.2 Suomalaisten perhekäsitysten ihmettelyä	92
5.4.3 Menestymisen paineet ja vaihtuneet roolit.....	94
5.4.4. Seurustelu ja avioituminen.....	97
5.5 Ulkomaalaisia, meikäläisiä ja melkein suomalaisia	99
5.5.1 ”Me” ja ”muut” etnisyyden perusteella	99
5.5.2 Kuuluminen Suomeen ja muualle	104
5.5.3 Etninen yhteisö tukevana ja rajoittavana	107
5.6 ”En ole koskaan aikaisemmin asunut maassa, jossa minua vihataan”	108
5.6.1 Rasismi julkisissa tiloissa	108
5.6.2 Kohtelu kategorian edustajana, ei yksilönä.....	111
5.6.3 Poikien välinen eronteko	112
5.6.4 Rasismi ja erottavat tekijät koulussa	114
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	119
6.1. Yhteenveto.....	119
6.2 Pohdintaa	123
6.3 Tutkimusprosessin reflektointia.....	125
7.4 Lopuksi.....	127
LÄHTEET	129
LIITTEET	138
Liite 1: Petran teemahaastattelurunko.....	138
Liite 2: Kerhon teemahaastattelurunko	139

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Integraatiota tarkastellaan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa usein työllisyyden ja koulutuksen näkökulmasta, vaikka sosiaaliset ja emotionaaliset suhteet ovat erityisesti nuorten näkökulmasta todella tärkeitä. Tarkastelen tässä tutkimuksessa maahanmuuttajapoikien integraatiota emotionaalisesta näkökulmasta. Olen kiinnostunut siitä, mihin ryhmiin ja yhteisöihin murrosikäisinä Suomeen muuttaneet maahanmuuttajapojat ovat integroituneet emotionaalisesti. Tarkastelen tutkimuksessa myös, miten maahanmuuttajapojat tekevät erontekoa ”meidän” ja ”heidän” välillä.

Heli Niemen (2009, 125–126) mukaan maahanmuuttoa ja maahanmuuttajataustaisia nuoria koskevia kysymyksiä on käsitelty varsin vähän suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Maahanmuuttajuus näkyy pro gradu – tutkielmissa, mutta sosiaalityön lisensiaatti- ja väitöstutkimuksia ei ole tehty maahanmuuttajanuorten elämästä. Niemen mukaan nuorten näkemyksiä on tutkittu sosiaalityön ja palvelujärjestelmän kehittämisen näkökulmasta, mutta silloinkin heitä on tarkasteltu osana maahanmuuttajaperheitä kuten Merja Aniksen (2008) tutkimuksessa. Maahanmuuttajanuorten tutkiminen erikseen on kuitenkin tärkeää, sillä Suomessa asuvista maahanmuuttajista noin puolet on nuoria (Harinen & Niemelä 2005). Maahanmuuttajanuoria ei ole aikaisemmin tutkittu etnografisin menetelmin sosiaalityön tutkimuksessa, mutta muissa yhteiskuntatieteissä etnografinen kenttätyö maahanmuuttajanuorten parissa on nouseva trendi. Keskeisiä tutkimuksia pro gradu – työni kannalta ovat olleet Petri Hautaniemen (2004) etnografia somalipojista pääkaupunkiseudulla 2000-luvun vaihteessa ja Anne Alitolppa-Niitamon (2004) tutkimus somalinkielisistä nuorista koulutuksen näkökulmasta. Veronika Honkasalo tekee parhaillaan

väitöskirjaansa monikulttuurisesta tyttötyöstä ja hänen pohdintansa monikulttuurisesta nuorisotyöstä (Honkasalo & Souto 2007) ja sen tutkimiseen liittyvistä erityispiirteistä (Honkasalo 2005) ovat olleet hyödyllisiä tutkimukseni kannalta. Laura Huttusen (2005, 2004, 2002) kirjoitukset etnisyydestä, monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajuudesta ovat auttaneet hahmottamaan näiden käsitteiden eri ulottuvuuksia paremmin. Erityisen tärkeä innoittaja tutkimukseni kannalta on Päivi Honkatukian ja Leena Suurpään (2007) tutkimus etnisiin vähemmistöihin luokiteltujen miesten rikollisuudesta. Heidän tutkimuksensa kautta löysin pro gradu -työni pääkäsitteen emotionaalisen integraation. Päivi Harisen ja Heli Niemelän (2005) mukaan viime vuosien aikana nuorisotutkimuksessa jäsenyydellä on ollut tärkeä asema. Jäsenyyden käsitteen kautta on pyritty ymmärtämään ja tulkitsemaan nuorten ihmisten yhteiskunnallista ja sosiaalista asemaa ja paikkaa. (Emt., 157.) Pro gradu-työni kuuluu suomalaiseen maahanmuuttajanuorten vapaa-aikaa ja sosiaalisia suhteita koskevaan tutkimukseen. Tarkoituksena ei niinkään ole tutkia täysin uutta aihealuetta, vaan syventää aikaisempaa tietämystä.

Motivaationi ja kiinnostukseni pro gradu-työni aiheeseen pohjautuu siihen, että olen asunut useita vuosia ulkomailla, enimmäkseen Ruotsissa. Lapsuudessani Ruotsissa asuin lähiössä, jossa asui paljon muitakin maahanmuuttajia. Arkeen kuuluivat kohtaamiset ihmisten kanssa, jotka tulivat eri puolilta maailmaa. Alfred Schutzin (1976) kuvaus muukalaisesta tiivistää hyvin sen, mikä minua kiehtoo siinä elämänmuutoksessa, jonka maahanmuuttaja käy läpi muuttaessaan maasta toiseen. Schutz kuvailee, miten muukalainen huomaa saapumisena jälkeen ensimmäisten viikkojen ja kuukausien aikana, että aikaisemmat itsestäänselvyydet yhteiskunnasta osoittautuvat epäluotettaviksi tai jopa vääriksi. Lisäksi asiat, joilla ei ollut paljoa tai lainkaan merkitystä aikaisemmin muuttuvat merkittäviksi, joskus jopa siinä määrin, että näiden asioiden ylitse pääseminen muuttuu keskeiseksi tekijäksi uudessa yhteiskunnassa selviytymisessä. Schutzin mukaan muukalainen saavuttaa pikku hiljaa sisäpiirin tiedon vastaanottavan yhteiskunnan elämään osallistumisesta. Koska henkilö

joutuu opettelemaan ymmärtämään yhteiskunnan ja kulttuurin tällä tavalla, muukalainen saavuttaa tietynlaisen objektiivisuuden, joka ei yleensä ole mahdollista kulttuurin niin sanotuille alkuperäisille jäsenille. Viimeksi mainitut elävät kulttuurin sisällä ja näkevät sen vain heijastuksena siitä *minkälainen maailma on*. He eivät ole yleensä tietoisia niistä perustavanlaatuisista olettamuksista, jotka muokkaavat heidän maailmankatsomustaan. Schutzin kuvaus muukalaisen sosiaalisesta mukautumisesta ei liity pelkästään maahanmuuttajuuteen, vaan prosessi on sama liityttäessä mihin tahansa uuteen ryhmään, esimerkiksi uuteen kaveri- tai harrastusporukkaan. Myös etnografi käy läpi Schutzin kuvaaman prosessin pyrkiessään tutkimaan uutta yhteisöä. Viimeksi mainituissa tapauksissa uuteen sosiaalinen sopeutuminen ei kuitenkaan välttämättä aiheuta yhtä suurta kriisiä kuin maahanmuuttajuus. (Emt., 91–105) Toinen merkittävä syy aiheen valitsemiselle on ammatillinen. Opintojeni alusta saakka tavoitteenani on ollut, että suuntaudun pakolais- ja maahanmuuttajatyöhön. Tutkimusprosessini aikana olenkin tehnyt sekä vapaaehtois- että palkkatyötä pakolaisten parissa. Halusin syventää tietämystäni maahanmuuttajien arjesta ja valita aiheen, josta on hyötyä myös työelämässä.

Pro gradu -työni on etnografinen tutkimus Kerhon¹ monikulttuurisesta nuorisotilasta ja sen osallistujista. Kerhon toiminta on erityisnuorisotyötä, joka on suunnattu murrosikäisinä Suomeen tulleille maahanmuuttajapojille. Olen tavannut tutkimiani poikia viikoittain puolen vuoden ajan Kerhon monikulttuurisen poikatyön yhteydessä. Olen kerännyt aineistoni osallistuvan havainnoinnin ja haastattelujen avulla kolmen kuukauden aikana. Aineistooni kuuluu myös muiden tekemiä haastatteluja.

¹ Kerho on samalla sekä peitenimi, että poikien käyttämä nimitys tutkimastani nuorisotilasta.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mihin ryhmiin ja yhteisöihin pojat tuntevat kuuluvansa?
- 2) Miten pojat rakentavat erontekoa ”meidän” ja ”muiden” välillä?

Pyrin näiden kysymysten avulla selvittämään, mihin ryhmiin ja yhteisöihin pojat ovat integroituneet emotionaalisena tasolla. Emotionaalisella integraatiolla tarkoitan tunnetta yhteenkuulumisesta, luottamuksesta ja solidaarisuudesta (Honkatukia & Suurpää 2007, 11). Ymmärrän tässä tutkimuksessa ryhmät ja yhteisöt hyvin väljästi, jotta voisin tarkastella monia erilaisia emotionaalisen integraation osatekijöitä. Yhteisöt ja kulttuurit pitävät itseään yllä luokitteluilla, niiden vastakohtilla ja sisään tai ulos sulkevilla määrittelyillä meistä ja heistä, omista ja vieraista (Kivijärvi & Harinen 2009, 76). Kun määritellään jokin tietty ryhmä, piirtyy samalla mieleen kuva niistä tekijöistä, jotka erottavat ryhmän muista. Samalla, kun puhutaan ”meistä” mukana on myös ajatuksena kuva ”heistä”, jotka eivät kuulu tähän piiriin. Tähän liittyy olennaisesti sen määrittely, ketkä kuuluvat ”meihin” ja ketkä puolestaan ”muihin”. Tuula Gordonia (2001, 36) mukailleen voidaan ajatella, että kun analysoidaan tiettyjä ryhmiä ja yhteisöjä poissulkevana ja/tai mukaanottavana, liikutaan monissa vallan läpäisemissä erojen tiloissa. Gordonin mukaan kysymystä voidaan tehdä hienovaraisemmaksi ja monimutkaisemmaksi pohtimalla, missä otetaan mukaan ketä ja millä ehdoilla, ja missä suljetaan pois ketä ja millä rajoituksilla. Erilaiset luokittelut ja ryhmittelyt tuottavat ja ilmentävät sosiaalisia valtakamppailuja: keskiöitä, marginaaleja ja toiseutta (Kivijärvi ja Harinen 2009, 76). Emotionaaliseen integraatioon liittyvät siis myös ne ulottuvuudet, jotka estävät ja vaikeuttavat pääsyä tiettyihin ryhmiin ja yhteisöihin.

1.3 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen teoreettisessa osiossa määrittelen ja pohdin tutkimukseni keskeisiä käsitteitä. Luvussa kaksi pohdin, millä käsitteellä kutsua tutkittavia, mitä eri käsitteitä julkisessa keskustelussa ja tutkimuksessa on käytetty heistä ja mitä ulottuvuuksia näihin käsitteisiin liittyy. Monikulttuurisuutta, etnisyyttä ja rasismia käsittelevässä alaluvussa pyrin tuomaan esille käsitteiden merkityksen suomalaisessa kontekstissa ja pyrin osoittamaan, että Suomi on ollut aikaisemminkin monikulttuurinen, mutta maahanmuuttajien kasvava määrä haastaa pohtimaan uudelleen itsemäärittelyämme. Luvun lopussa tarkastelen, mitä erityisiä piirteitä liittyy transnationaaliin nuoruuteen eli siihen, että kasvaa pojasta mieheksi useassa kulttuurissa.

Kolmannessa luvussa esittelen tarkemmin emotionaalisen integraation käsitettä. Käsitelen luvussa integraatiota ja syrjäytymistä emotionaalisesta näkökulmasta. Esittelen aikaisempaa tutkimusta maahanmuuttajanuorten perhesuhteista, vapaa-ajasta ja ystäväistä. Neljännessä luvussa kirjoitan tutkimuksen toteuttamisesta ja metodologista taustasta. Esittelen etnografiaa metodologiana, kuvailen kentälle pääsyä ja kenttää, reflektoin erilaisia roolejani kentällä, esittelen tutkimusaineistoni ja analyysitapani. Tutkimusaineistooni kuuluvat pääasiassa osallistuvan havainnoinnin kautta kerätyt muistiinpanot, tekemäni etnografiset haastattelut ja litteroinnit aikaisemmin tehdyistä haastatteluista. Analyysissäni olen soveltanut väljästi grounded -teoriaa.

Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Analyysiosio jakautuu kuuteen eri alalukuun, jotka käsittelevät Kerhoa, ystävyyttä, perhettä ja sukua, kuulumista ja kuulumattomuutta tiettyyn etniseen ryhmään tai kulttuuriin ja ulossulkevia tekijöitä kuten rasismia. Kuudennessa luvussa esitän tutkimuksen johtopäätökset, pohdin tutkimustuloksiani ja reflektoin tutkimusprosessiani.

2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Näkökulmana sosiaalinen konstruktioismi

Vivien Burr (2003, 45) kirjoittaa, että pidämme monia itseemme ja kokemiimme ilmiöihin liittyviä asioita itsestään selvinä, pysyvinä ja muuttumattomina. Tarkemman tarkastelun jälkeen huomaamme, että nämä asiat ovat sosiaalisesti johdettuja ja sosiaalisesti ylläpidettyjä. Burrin mukaan ihmiset, jotka ovat saman yhteiskunnan tai kulttuuriin jäseniä luovat ja ylläpitävät eri asioille antamia merkityksiä. Tämä on kiteytettynä sosiaalisen konstruktioismin ajatus. Charles Athertonin (1993, 617) mukaan sosiaalisessa konstruktioismissa ajatellaan, että tietomme kohteena oleva todellisuus ei ole riippumaton tietävästä subjektista, vaan riippuu hänen havainnoistaan, ajatuksistaan ja uskomuksistaan. Burrin (2003, 153) mukaan todellisuus on aina sosiaalisesti konstruoitua, eikä sellaista objektiivista totuutta ihmisistä, joka on totta kulttuurista, ajasta ja paikasta riippumatta, voida sosiaalisen konstruktioismin mukaan koskaan määritellä.

Cynthia Franklinin (1995) mukaan sosiaalinen konstruktioismi voidaan jakaa tiukkaan ja kontekstuaaliseen suuntaukseen sen mukaan, missä määrin tehdään objektiivista todellisuutta koskevia oletuksia. Objektiivista todellisuutta koskevia oletuksia ei pidä tehdä lainkaan tiukan konstruktioismin mukaan. Sosiaalisia olosuhteita ei pidetä olennaisina analysoitaessa sosiaalisia ilmiöitä, riittää, että analysoidaan, mitä merkityksiä ihmiset antavat näille sosiaalisille ilmiöille puheessa. (Emt., 398.) Näkemystä, jonka mukaan ei ole olemassa mitään absoluuttista totuutta ja eikä mikään konstruktio ole toista parempi kutsutaan relativismiksi (Burr 2003, 204). Kontekstuaalisessa konstruktioismissa tutkija on kiinnostunut ihmisten sosiaalisista ongelmista puheessa tuottamista merkityksistä, mutta tekee lisäksi joitakin oletuksia

objektiivisista olosuhteista (Franklin 1995, 398). Burrin (2003) mukaan sosiaaliseen konstruktionismiin sitoutuvat tutkijat, jotka vastustavat jollakin tavoin relativistisia näkemyksiä nimittävät itseään kriittisiksi realisteiksi. Kriittisellä realismilla tarkoitetaan näkemystä siitä, että vaikka näkemyksemme usein muuttuvat, eivätkä ne heijasta suoraan todellisuutta, näkemyksemme antavat kuitenkin jotakin tietoa maailmasta. Kriittisessä realismissa ajatellaan, että näkemyksemme eivät kuitenkaan ole riippumattomia maailmasta, eivätkä ne ole syntyneet ainoastaan symbolisten systeemien kuten kielen kautta. (Emt., 95.)

Raunion (2000, 327–328) mukaan konstruktioiden sosiaalisuus perustuu siihen, että ne tuotetaan perustuen tietyssä kontekstissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Todellisuudesta voidaan esittää paitsi yhteisesti jaettuja kokemuksia, myös samalla kertaa monenlaisia konstruktioita, käsityksiä tai tulkintoja. Lähestymistapani on kontekstuaalinen sosiaalinen konstruktionismi ja kriittinen realismi, koska kuten Franklin (1995, 398) huomauttaa sosiaalisten olosuhteiden huomioon ottaminen auttaa sijoittamaan ongelmat sosiaaliseen kontekstiinsa. Ian Hacking (2009, 24–25) painottaa, että yksittäisten ihmisten sijaan luokitukset ovat sosiaalisesti konstruoituja. Konstruktiot ovat siis nimenomaan sosiaalisia, eivät yksilöllisiä. Hacking käyttää esimerkkinään naispakolaisen käsitettä. Naispakolaiset eivät ole yksilöinä sosiaalisesti konstruoituja, mutta idea naispakolaisista on. Samalla tavoin tässä tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden, esimerkiksi maahanmuuttajapojan, nuoruuden ja ulkomaalaisuuden käsitteiden ideat ovat sosiaalisesti konstruoituja. Hackingin (2009) mukaan silloin, kun meillä on tietty ilmaus tai nimitys, saamme käsityksen, että on olemassa määrätynlainen henkilö, esimerkiksi tässä tutkimuksessa maahanmuuttajapoika². Tällä tavalla tiettyyn luokkaan luokiteltu ihminen konkretisoituu. Jotkut tiettyyn luokkaan määritetyistä ihmisistä alkavat pitää myös omassa tiedostuksessaan itseään

² Hacking (2009, 27) käyttää tässä kohtaa esimerkkinä lapsikatsojaa. Olen vaihtanut määrityksen omaan tutkimukseeni sopivaksi. Muuten ajatukset ovat Hackingilta lainattuja.

esimerkiksi juuri maahanmuuttajapoikina. Maahanmuuttajajoksi nimetyt saattavat vastustaa, sopeutua tai torjua heihin liitettyjä määreitä. Väistämättömältä tuntuva luokitus saattaa muuttaa joidenkin maahanmuuttajapoikien näkemystä itsestään ja mukautumalla yksilö on sosiaalisesti rakentunut tietynlaiseksi, tiettyyn luokkaan kuuluvaksi ihmiseksi. (Emt., 27, 48.) Erilaiset kuvaus- ja luokitustavat ovat osa sosiaalista prosessia ja vuorovaikutusta, jolloin kieli ja sen rakentamat ymmärtämisen tavat kertovat siitä, mitä kulloinkin pidämme keskeisenä (Nikander 2005, 283).

2.2 Maahanmuuttajapojat

Maahanmuuttoviraston (2010) määritelmän mukaan: ”maahanmuuttaja on yleiskäsite kaikille ihmisille, jotka ovat eri perustein muuttaneet maasta toiseen.” Aniksen (2008) mukaan maahanmuuttajien lisäksi puhutaan maahanmuuttajataustaisista ihmisistä, kun on kyse Suomen kansalaisuuden saaneista henkilöistä ja maahanmuuttajien lapsista. Maahanmuuttajataustaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei enää oikeastaan ole maahanmuuttaja, mutta maahanmuuttajuuden ajatellaan kuitenkin olevan jollakin tavalla taustalla. Käsitteinä maahanmuuttaja ja maahanmuuttajataustainen ovat ongelmallisia ensinnäkin siksi, että niiden avulla pidetään yllä erontekoa ”meidän” ja ”muiden” välillä. (Emt., 24–25.) Toisekseen käsitteet ovat ongelmallisia, koska niiden avulla kategorisoidaan helposti joukko ihmisiä, joiden kulttuuriset ja sosiaaliset taustat poikkeavat toisistaan huomattavasti (Ålund 1997, 81). Alitolppa-Niitamon (2004, 126) mukaan erot voivat olla huomattavia paitsi eri etnisten ja kansallisten ryhmien välillä myös itse ryhmien sisällä. Huttusen (2004, 138) mukaan maahanmuuttajaksi määrittäminen häivyttää helposti yksilöllisyyden ja erot ja saa kaikki maahanmuuttajat näyttämään samankaltaisilta, kasvottomilta. Maahanmuuttaja -käsitettä onkin kritisoitu sekä tutkijayhteisöjen että maahanmuuttajiksi luokiteltujen taholta, mutta harvemmin

julkisissa keskusteluissa (Honkasalo 2007, 151).

Maahanmuuttovirasto (2010) määrittelee pakolaisen seuraavasti:

ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR [Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö] toteaa olevan pakolainen.

Laura Huttusen mukaan pakolainen on kulttuurisena figuurina varsin latautunut ja ristiriitainen. Sanana *pakolainen* pitää sisällään oletuksen lähdön syistä. Samalla tavalla kuin maahanmuuttaja ja ulkomaalainen se on abstrakti kategoria: pakolaiseksi luokiteltu ei ole ensisijaisesti yksilö, vaan ennen kaikkea paon, kärsimyksen ja osattomuuden leimaama hahmo, avun tarvitsija ja toimenpiteiden kohde pikemmin kuin aktiivinen toimija. Huttusen mukaan pakolaisuutta pidetään yleisesti hyväksyttynä syynä muuttaa maasta toiseen, mutta pakolaisen on toisaalta pystyttävä todistamaan, että hän on oikea pakolainen erotuksena niistä, jotka etsivät onnea ja parempaa elintasoja. Pakolaisiksi kategorisoidut joutuvat selittämään, miksi he ovat muuttaneet *meidän tilaamme*. Lisääntyneen maahanmuuton myötä Suomessa *oikeiden* pakolaisten erottelu *vääristä* tai *elintasopakolaisista* on ollut arki- ja mediakeskustelussa toistuva teema, johon pakolaisiksi määrittyvät ovat joutuneet tavalla tai toisella ottamaan kantaa. Pakolainen tulee helpposti kategorisoitua pikemmin avun tarvitsijana, riippuvaisena ja toimintakyvyttömänä kuin omana itsenään, yksilöllisenä ihmisenä. (Huttunen 2004, 143–144.) Huttunen painottaa, että pakolaisina liikkuvat ihmiset lähtevät usein pakoon juuri väkivaltaisiksi muuttuvia luokittelujärjestelmiä lähtömaassaan: tiettyyn marginaaliseen ryhmään kuulumisen voi muuttuvissa poliittisissa oloissa muuttua hengenvaaralliseksi, tai sitten aikaisemmassa valta-asemassa olleesta tuleekin marginaalinen ja turvaton. Pahimmillaan ihmiset tulevat luokitelluiksi marginaaliin joka paikassa, niin että he eivät saa turvapaikkaa mistään. (Emt., 151.)

Huttusen mukaan kaikki Suomeen muualta muuttavat muiden maiden kansalaiset määritellään ulkomaalaisiksi Suomen laissa. Vaikka ulkomaalaiset saisivat oleskeluluvan Suomeen, suhteessa Suomen kansalaisuuteen ja sen mukanaan tuomiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin he ovat marginaalisessa asemassa. Huttunen mainitsee, että arjen kohtaamisissa ja puheessa nämä ihmiset määrittyvät ulkomaalaisiksi tai maahanmuuttajiksi, joskus myös pakolaisiksi. Arkipuheessa nämä käsitteet liukuvat toisiinsa, sekoittuvat ja tuottavat epämääräisen kulttuurisen alueen. Maahanmuuttaja, ulkomaalainen ja pakolainen tuottavat siis eräänlaista abstraktia, ominaisuudetonta marginaalia – niihin määrittyvät ihmiset ovat marginaalissa juuri siksi, etteivät he tule nähdyiksi samalla tavoin yksilöinä henkilöhistorian ja persoonallisuuden konkretisoimina yksilöinä kuten kulttuurisessa keskuksessa toimivat. (Huttunen Emt., 135, 145.) Barzoo Eliassin (2010, 81) mukaan maahanmuuttajiksi tai pakolaisiksi nimettyjä luonnehditaan usein voimakkaiden vastakkainasetteluiden kautta esimerkiksi taakaksi/voimavaraksi yhteiskunnalle. Positiivisia poikkeuksia käytetään vahvistamaan mielikuvia maahanmuuttajista sosiaalisten ongelmien käsittein poikkeavina, rikollisina, ongelmien aiheuttajina, äänekkäinä, sorrettiina, alistuvina, alistajina, hyvinvointivaltion hyväksikäyttäjinä ja niin edelleen. Näistä ominaisuuksista keskustellaan Eliassin mukaan erilaisten kategorioiden kuten maahanmuuttajanuorten tai maahanmuuttajapoikien avulla. Eliassin mukaan etuliite ”maahanmuuttaja” merkitsee paitsi homogenisoitua poikkeavuutta ja leimattua erilaisuutta myös sitä, että ihminen ei ole kokonainen verrattuna valtaväestön edustajiin.

Tutkimuksessa maasta toiseen muuttavista nuorista on käytetty käsitteitä maahanmuuttaja(nuori), maahanmuuttajataustainen, monikulttuurinen nuori³, 1,5 sukupolven nuori, puolen sukupolven maahanmuuttaja, välisukupolvi ja

³ Harinen (2005, 9) määrittelee monikulttuurisen nuoren seuraavasti: ”Nuori, joka on kasvanut useamman kuin yhden kulttuurin vaikutuspiirissä, he voivat olla maahanmuuttajia, pakolaisia, suomalaisiin perheisiin ulkomailta adoptoituja, kaksoiskansalaisia tai nuoria, joiden elämänselviintään on kuulunut asuminen muualla kuin Suomessa.”

toisen polven maahanmuuttaja (Niemi 2009, 128; Alitolppa-Niitamo 2004, 286). Kriittisten näkemysten mukaan ei ole olemassa mitään sellaista kategorialta kuin ”maahanmuuttajanuoret” tai ”maahanmuuttajapojat” vaan se on sosiaalisesta konstruoitu tai jopa keksitty kategoria (Honkasalo 2007; Ålund 1997). Niemen (2009, 128) mukaan monet käytetyistä käsitteistä leimaavat nuoria enemmän tai vähemmän ja tavoittavat heidän elämänsä vain maahanmuuttajuuden näkökulmasta. Monikulttuurisista nuorista puhuminen on saanut myös kritiikkiä ja koen käsitteen vieraana siksi, että väljästi määriteltynä se käsittää niin suuren joukon nuoria, että kuuluisin myös itse tähän ryhmään.

Sukupolvikäsitteitä käyttävät pitävät kategorioita käyttökelpoisina, koska tutkimusten mukaan alle 10-vuotiaiden lasten ja teini-ikäisistä muuttaneiden välillä on suuria eroja integraatio- ja maahanmuuttokokemuksissa. 1.5 sukupolven nuoriksi määritellään henkilöt, jotka ovat syntyneet ulkomailla, mutta ovat muuttaneet alle 12-vuotiaana Suomeen. Jan-Paul Brekke määrittelee puolikkaan sukupolven maahanmuuttajiksi 10–15-vuotiaana muuttaneet. Alitolppa-Niitamo puolestaan käyttää termiä välisukupolvi viitattaessa nuoriin, jotka ovat muuttaneet 12–20-vuotiaana. Puolikkaaseen sukupolven ja välisukupolven kuuluvat nuoret ovat sosiaalistuneet ensisijaisesti synnyinmaansa kulttuuriin ja elävät siten murrosikänsä täysin toisenlaisessa todellisuudessa. (Alitolppa-Niitamo 2004, 285–286; Brekke 2002, 16.) Karmela Liebkindin (1994) mukaan toisen polven maahanmuuttajat on määritelty eri tutkimuksissa monin tavoin. Joissakin määritelmässä syntymämaa ratkaisee: jos on syntynyt uudessa maassa ja vähintään yksi vanhemmista on syntynyt ulkomailla, on toisen polven maahanmuuttaja. Toisissa määritelmässä toisen polven maahanmuuttajina pidetään myös niitä, jotka ovat syntyneet ulkomailla, mutta saapuneet uuteen maahan jo varhaislapsuudessa. Tämä tekee kuitenkin rajan ensimmäisen ja toisen sukupolven välillä sekavaksi ja vaikeatulkintaiseksi. (Emt., 10.)

Huttunen (2002) huomauttaa aiheellisesti, että ensimmäisen polven maahanmuuttaja on paradoksaalinen mutta paljon käytetty nimitys. Sillä viitataan ihmisiin, jotka itse muuttavat maasta toiseen. Tosiasiassa muita kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajia ei ole olemassakaan: maahanmuuttajien uudessa asuinmaassa syntyneet lapset eivät enää ole maahanmuuttajia. Kuitenkin nimityksiä ”toisen ja kolmannen polven” maahanmuuttajat näkee käytettävän, ja niillä halutaan tehdä erottelua ns. kantaväestön ja maahanmuuttajan jälkeläisten välille. Toisen polven maahanmuuttaja ei ole käsitteenä viaton: se tuntuu väittävän, että maahanmuuttajat pysyvät maahanmuuttajina: tavalla tai toisella ulkopuolisina sukupolvesta toiseen ja että niin sanottu kantaväestö kuuluu tiettyyn paikkaan erottamattomasti. (Emt., 18)

Kaikki tutkittavani ovat syntyneet Suomen ulkopuolella, joten tiettyjen määritelmien mukaan jokainen heistä on ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Saapumisikänsä puolesta valtaosa tutkittavistani kuuluu välisukupolveen, osa kuuluu myös puolikkaaseen sukupolveen. En kuitenkaan ole pitänyt välisukupolvea tarkoituksenmukaisena käsitteenä, koska se tuntuu viittaavan implisiittisesti väliinputoajiin. Sukupolvijattelu tuntuu myös yksinkertaistavan maahanmuuttokokemukset lähtö- ja vastaanottavaan maahan. Suurin osa pojista on paennut ensin synnyinmaasta toiseen maahan ja Suomi on monelle vähintään kolmas asuinmaa. Olen joutunut pohtimaan, millä tavoin nimitän eri asuinmaita, sillä en ole halunnut ottaa kantaa siihen, mikä niistä on kotimaa. Siksi käytän pääasiassa tekstissäni jakoa synnyinmaahan, entiseen asuinmaahan ja nykyiseen asuinmaahan näiden kolmen maan välillä.

Olen päättänyt käyttämään tutkittavistani käsitteitä maahanmuuttajapojat ja pojat, koska näitä käsitteitä käytetään yleisesti toiminnan yhteydessä ja se tuntui luonteelta vaihtoehdolta pro gradu – tutkielmassakin. Käsitteenä maahanmuuttajapojat ei ole ongelmaton, koska yhtäältä siinä keskitytään vain maahanmuuttajuuteen ja toisaalta voi pohtia onko aiheellista nimittää täysi-ikäisiäkin tutkittavia pojiksi. Tässä yhteydessä maahanmuuttajaksi nimeäminen

ei kuitenkaan mielestäni ole niin paha ongelma kuin joissakin muissa tilanteissa, koska suurin osa tutkimistani henkilöistä on asunut Suomessa varsin lyhyen ajan: kukaan ei ole syntynyt Suomessa ja todella harvalla on Suomen kansalaisuus. Toisaalta koko tekstin kannalta, tunnistettavuuttakin ajatellen, olen päätenyt siihen ratkaisuun, että en käytä eri käsitteitä iän perusteella. Lisäksi yhden käsitteen käyttäminen tekee lukemisesta helpompaa kuin kahden käsitteen, pojan ja nuoren miehen, käyttäminen rinnakkain. Maahanmuuttajanuorilla viittaa tekstissäni sekä tyttöihin että poikiin. Olen pohtinut Honkatukian ja Suurpään (2007) tavoin, haluanko käsitevalinnoillani korostaa maahanmuuttajapojiksi luokiteltujen erilaisuutta. Jotain käsitettä on kuitenkin käytettävä, eikä luonnollinen kieli välttämättä anna vaihtoehtoa parempaan käsitteeseen. Paul Atkinson (1992, 38) huomauttaakin, että kieli on aina epätäydellinen, sillä se ei anna meille kattavaa kuvausta fyysisestä ja sosiaalisesta maailmasta. Koen, että uuden käsitteen kehittämisen sijaan on olennaisempaa tuoda esille ne seikat, jotka voivat tehdä tietyn käsitteen käyttämisestä ongelmallisen.

Ruotsalaisen sosiologin Massoud Kamalin (1999, 33–37) mukaan maahanmuuttajanuoria käsittelevässä tutkimuksessa on kaksi hallitsevaa lähestymistapaa. Ensimmäisessä lähestymistavassa maahanmuuttajanuoria tarkastellaan homogeenisena ryhmänä kiinnittämättä huomiota keskinäisiin eroihin arvomaailmoissa ja elämäntilanteissa. Toisessa lähestymistavassa ei tehdä lainkaan erontekoa maahanmuuttajanuorten ja valtaväestön välillä. Molemmissa tapauksissa jätetään huomiotta ne tekijät, jotka yhdistävät ja toisaalta erottavat kaikki nuoret toisistaan riippumatta etnisyydestä, ihonväristä, uskonnosta.

Kamalin mukaan maahanmuuttajanuorten kohdalla on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että sekä sosioekonominen että kulttuurinen tausta vaikuttavat nuorten arkeen ja erottavat heidät samalla muista maahanmuuttajaryhmistä ja nuorista. Kamalin mukaan yhtäläisyyksien löytämiseksi tulisi kiinnittää

huomiota tunteeseen, joka nuorilla on suhteessa valtaväestön nuoriin – tunteeseen ”ulkopuolisuudesta” ja kuulumisesta ryhmään ”he”. (Emt., 1999, 33–37.) Kamalin tavoin Aleksandra Ålund painottaa, että ymmärtääkseen ja tulkitakseen maahanmuuttajanuorten kokemuksia on otettava huomioon nuorten tunne pakottavasta ja pysyväksi tulkitusta maahanmuuttajuudesta eli kategoriasta, josta on vaikeaa päästä eroon (Ålund, 1997, 37). Kamali (1999, 33–34) toteaa, että maahanmuuttajanuoret elävät tavallaan kaksoisroolissa, jonka vuoksi heidän yhteiskunnallinen vaikutusvaltansa on kaventunut – yhtäältä ikänsä vuoksi ja toisaalta maahanmuuttajuuden vuoksi.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, mitkä tekijät yhdistävät ja toisaalta erottavat maahanmuuttajapoikia toisistaan ja muista. Olen pyrkinyt ottamaan huomioon maahanmuuttajanuoria yhdistävän ulkopuolisuuden tunteen suhteessa valtaväestöön. Tutkimusasetelmassani on vaarana, että tarkastelen tutkimiani maahanmuuttajapoikia homogeenisenä ryhmänä, kuten Kamali varoittaa. Olen kuitenkin pyrkinyt tarkastelemaan maahanmuuttajapoikia heterogeenisenä ryhmänä siitä huolimatta, että teen joitakin yleistyksiä.

2.3 Monikulttuurisuus, etnisyys ja rasismi

Maahanmuuttajien lukumäärä on kasvanut Suomessa 1990-luvun alusta lähtien tasaisesti vuosittain aikaisempaan verrattuna ja on todennäköistä, että maahanmuutto lisääntyy edelleen tulevana vuosina. Häkkisen ja Tervosen (2005) mukaan ennen 1990-lukua pidettiin yllä käsitystä, että Suomi on etnisesti ja kulttuurisesti poikkeuksellisen homogeeninen maa. Tämä käsitys on muodostettu ja sitä on pidetty yllä 1800-luvulta lähtien, jolloin aloitettiin yhtenäisen kansakunnan rakentaminen nationalismien hengessä. Silloin alettiin rakentaa suomalaisen yleisen ja alueellisen identiteettikuvan perustaa, joka välitettiin uusille sukupolville oppikirjojen, sanomalehdistön, elokuvien ja

kaunokirjallisuuden kautta. Nämä kuvat tarjosivat samaistumiskohteen kansalaisille. 1900-luvun alkupuolen itsenäisessä Suomessa argumentit, jotka korostivat kansallista yhdenmukaisuutta, alkoivat hallita julkista keskustelua. Syntyi myytti homogeenisestä yhden kulttuurin ja yhden kansan Suomesta, joka on poikkeuksellisen yhdenmukainen, ei vain etnisyyden ja uskonnon suhteen, vaan myös sosiaalisen rakenteen ja elämänmuotojen näkökulmasta. Kansallisvaltion rakentaminen ja siihen liittynyt kansallisen yhtenäisyyden korostaminen muodostavat kontekstin, johon etnisyyden ja vähemmistöryhmien historia Suomessa kietoutuu. (Emt. 9-13.) Häkkinen ja Tervonen (Emt., 10) toteavat: ”Poliittisina käsitteinä ´etnisuus´ ja ´vähemmistöt´ eivät nimittäin ole ainoastaan kytköksissä nationalismiin ja kansakunnan sekä valtion rakentamiseen, vaan olennaisella tavalla ovat myös näiden prosessien tuotteita.”

Samalla kun vakiinnutettiin ajatusta erillisiksi hahmotettujen heimojen ja ryhmien jaetusta kulttuurista, suomalaisuudesta, nationalismi ja kansallisvaltion rakentaminen tekivät uudella tavalla näkyviksi ne, jotka poikkesivat tästä oletetusta yhteisyydestä (Häkkinen & Tervonen, 2005, 10). Samalla kun pyrittiin konstruoimaan ”meidät suomalaiset” osa Suomessa asuvista ryhmistä jäi tämän määrittelyn ulkopuolelle ”heiksi.” Homogeenisyyden korostaminen on edellyttänyt silmien ummistamista siltä, että Suomi ei ole koskaan ollut etnisesti tai kulttuurisesti homogeeninen, vaan maassa on aina elänyt monia etnisiä ja kielellisiä ryhmiä. Näitä ns. kansallisia kulttuuri- ja kielivähemmistöjä ovat saamelaiset, suomenruotsalaiset, juutalaiset, romanit, tataarit ja venäläiset (Häkkinen & Tervonen, 2005, 13).

Mikko Lehtosen ja Olli Löytyn (2003, 7) mukaan Suomessa maahanmuuton kasvun yhteydessä on puhuttu paljon monikulttuuristumisesta ikään kuin kyseessä olisi uusi historiallinen ilmiö. Se, että monikulttuurisuutta pidetään vain nykyhetkeä koskevana ilmiönä sivuuttaa sen, että mitkään kulttuurit eivät ole ”puhtaita” vaan ne ovat syntyneet vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutuksesta muiden kulttuurien kanssa. Keskustelu

monikulttuurisuudessa keskittyy kuitenkin useimmiten viime vuosikymmeninä muuttaneisiin henkilöihin. Nykyisestä maahanmuutosta puhuttaessa ei ole kyse vain siitä, että ”muut” ovat yhä enemmän keskuudessamme, vaan myös siitä, että ”meidät” on määriteltävä uudestaan. On olennaista huomata, että niin ”me” kuin ”muutkin” olemme keskenämme erilaisia. Jaottelu meihin ja muukalaisiin häivyttää helposti molempien jaossa toteutettujen ryhmien moninaisuuden. Eri kulttuurien ja ihmisryhmien väliset ja niiden sisäiset erot ovat kuitenkin tosiasia, joka on otettava huomioon niin keskinäisessä kanssakäymisessä kuin politiikassakin. (Emt., 7.)

Laura Huttusen, Olli Löytyn ja Anna Rastaan (2005) mukaan ei ole olemassa mitään yhtä ja yhtenäistä määritelmää kulttuurista. Populaari versio antropologisesta kulttuurimäärittämisestä elää kuitenkin sitkeästi. Tämän määrittäksen mukaan maailma jakaantuu selkeärajaisiin kulttuurisiin yksiköihin. Kukin yksilö sosiaalistuu oman kulttuurinsa jäseneksi niin, että se ohjaa hänen elämäänsä ja valintojaan. Huttusen ja ym. mukaan tämäntyyppinen tapa ymmärtää kulttuuri tuottaa kuitenkin monesti niin sanotun kulttuurifundamentalistisen tulkinnan kulttuurien perimmäisestä olemuksesta. Kyseisessä tulkinnassa ajatellaan, että maailma jakautuu selkeärajaisiin ja toisensa poissulkeviin kulttuureihin, joita ei voi sovittaa yhteen. Jos kulttuuri ymmärretään esineen kaltaiseksi, muuttumattomaksi, normien sitomaksi ehjäksi systeemiksi, joka ohjaa tiettyyn kulttuuriin sosiaalistuneet käyttäytymään tietyllä tavalla, monikulttuurinen yhteiskunta näyttää toisistaan erillisten kulttuurien mosaiikilta, ja samalla erilaisten väistämättömien väärinymmärrysten, törmäysten ja yhteenottojen tilalta. Huttusen ja ym. mukaan monikulttuurisuuspolitiikkakin voi olla tästä näkökulmasta katsottuna konfliktien hallinnointia ja toisaalta kulttuurierojen rituaalista kunnioittamista erilaisina juhlapäivinä, erojen juhlinnalle varatuissa erityisissä tilaisuuksissa. Kulttuurifundamentalistinen tulkinta tarkoittaa myös erilaisuuden aitaamista yksityisen alueelle, jolloin yksityisyydestä tulee tietynlainen museotila vähemmistöjen kulttuurille. Erot tulevat esille järjestöjen eksoottisten

juhlapäivien yhteydessä ja kotien yksityisyyden suojassa, samalla kun ”kulttuuriton” julkinen jatkaa omaa elämäänsä täysin erillisenä. (Emt., 26–28.)

Miikka Pyykkösen ja Pasi Saukkosen mukaan (2009) maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvät asiat ja haasteet nähdään usein kulttuurisina riippumatta siitä, minkä hallinnon alan alle ne kulloinkin sijoitetaan seurauksena tällaisesta kulttuurisesta erottelusta. Tällöin kaikki maahanmuuttajiin liittyvä alkaa näyttäytyä kulttuurisena – ikään kuin nämä olisivat kulttuurisempia kuin läntisten yhteiskuntien edustajat, mitä monet ovat jo kritisoineetkin. (Emt., 112–113.) *Eksoottisten muiden* kulttuurilla vaikuttaisi siis olevan enemmän valtaa jäseniinsä, kun taas *meillä länsimaalaisilla* näyttää olevan kyky kesyttää kulttuurin valta rationaalisella ajattelulla (Huttunen ja ym. 2005, 28). Veronika Honkasalon ja Anne-Mari Soudon (2007) mukaan suomalaisessa poliittisessä keskustelussa monikulttuurisuus muuttuu usein tavaksi, jolla hallinnoidaan kulttuurisesti erilaisia ihmisiä. Keskusteluissa ja toimintatavoissa korostetaan kulttuurisen tietämyksen lisäämistä, jotta vähemmistöryhmiä ja niiden jäseniä ymmärrettäisiin paremmin. Samalla saattaa käydä niin, että ihmisryhmiä kuvataan yhtäläisillä kulttuurisilla ominaisuuksilla. Pahimmillaan tässä prosessissa sivuutetaan yksilölliset erot ja tarpeet ja annetaan stereotyyppinen kuva yhteisöstä. Etnisillä, kulttuurisilla tai uskonnollisilla tekijöillä selittäminen ovat ongelmallisia ajattelu- ja toimintatapoja, koska ne johtavat usein siihen, että vähemmistöjen edustajat nähdään etnisempinä, kulttuurisempina ja uskonnollisempina kuin valtaväestön edustajat. Tällöin valtaväestön toimintaa pidetään kulttuurittomana, yleismaailmallisena ja siten oikeutettuna. Vallitsevien suomalaisten tapojen ja käytäntöjen ulossulkeva vaikutus voi jäädä tunnistamatta, ja erilaisten kulttuureiden läsnäolo saatetaan hyväksyä kärjistetyksi vain siellä, missä ne eivät vaadi valtakulttuuria muuttumaan. (Emt., 117.) Kulttuuristaminen johtaa maahanmuuttajien kohdalla usein siihen, että huono-osaisuutta ja osallistumattomuutta selitetään sosiaalisten ja taloudellisten seikkojen sijaan kulttuurien erilaisuudella. Pakonomainen keskittyminen kulttuuriin voi osaltaan luoda ja pitää yllä etnisiä rajoja ja rajanvetoja kuten

eroja ja etäännyttää kulttuureja toisistaan. (Ålund 1997, 27, 62).

Huttusen (2005) mukaan etnisyydellä viitataan yleensä kulttuuriin perustuvaan erontekojen systeemiin. Ihmiset sekä tekevät eroja muiden välille, että erottautuvat itse muista kulttuuristen välineiden avulla. Lisäksi, jotta tietty ryhmä tulisi määriteltyä etniseksi, sillä oletetaan olevan yhteinen alkuperä tavalla tai toisella. Etnisyys Suomessa on ymmärrettävissä vain suhteessa muuhun maailmaan, esimerkiksi monet Suomessa elävät pakolaistaustaiset ihmiset ovat paenneet etniseksi luonnehdittuja konflikteja tullessaan Suomeen. Heidän etnisyytensä muotoutuu siis yhtäältä suhteessa etnisyyden saamiin merkityksiin heidän lähtömaissaan, toisaalta suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan. (Emt., 117–118.) Lepola (2000, 205) huomauttaa, että etnisyyttä pidetään usein vain etnisten vähemmistöjen, ei valtaväestön ominaisuutena. Huttusen (2005) mukaan vain sellainen etnisyyden käsite, jonka avulla myös enemmistöjä voidaan tarkastella analyttisesti, on tutkimuksellisesti ja poliittisesti kestävä. Käsitteenä etnisyyks liukuu ja sekoittuu naapurikäsitteisiin, kansallisuuteen ja ”rotuun”. Eurooppalaisessa kansallisuusaatteessa etnisyyks ja kansallisuus on ymmärretty samankaltaisiksi käsitteiksi: molemmat tarkoittavat kulttuurin ja alkuperän sitomaa ryhmää. Muodollisena erona on pidetty suhdetta valtioon: kansat ovat sellaisia etnisiä ryhmiä, joilla on oma valtio tai pyrkimys luoda sellainen. Käytännössä jaottelu ei ole näin selkeä, etnisten ryhmien suhde valtioon voi vaihdella autonomiapyrkimyksistä rauhanomaiseen rinnakkaiseloon. Huttusen mukaan etnisyyden määritelmässä korostetaan usein kulttuuria ja ihmisten itsemäärittelyä etnisyyden perustekijöinä. Tällä tavalla on pyritty erottamaan etnisyyks ”rodun” käsitteestä. Etnisyyteen liittyy kuitenkin ajatus yhteisestä alkuperästä, mikä saa käsitteen liukumaan kohti rodullistettua, rotujen kautta tapahtuvaa ajattelua. Tällaisessa ajattelussa tietty kulttuuri kiinnitetään tiettyyn (tietyn näköiseen tai ”rotuiseen”) ihmisryhmään: nämä ihmiset tulkitaan tuon kulttuurin luontaisiksi tai myötäsyntyisiksi kantajiksi. Kulttuurierojen ymmärtäminen muuttumattomiksi ja olemuksellisiksi lähestyy rodullistavaa ajattelua. (Emt., 119, 132.)

Suoraviivaisissa kulttuuri- ja etnisyyshaotteluissa on vaaransa: kyse on pohjimmiltaan ihmisryhmien kategorisoinneista, jotka väistämättä yksinkertaistavat monimutkaista, monitasoista ja jatkuvasti muuttuvaa todellisuutta, ja myös tuottavat eroja ja erotteluita kuvatessaan niitä näennäisen neutraalisti (Häkkinen & Tervonen 2005, 12).

Häkkinen ja Tervonen (2005, 12) huomauttavat, että kriteerit, joilla tehdään eri ryhmien välistä erontekoa elävät jatkuvasti. Kriteerit ovat jossain määrin keinotekoisia, sillä arkisissa kohtaamisissa rajat muuttuvat monimutkaisiksi, liukuviksi ja toisinaan suorastaan merkityksettömiksi. Rajaukset ja määrittelyt erilaisten ihmisten välillä ovat aina myös sidoksissa vallankäyttöön, valtaan, velvollisuuksiin, oikeuksiin, statuksen ja ulkopuolisuuden määrittelyyn.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on kontekstuaalinen kulttuurikäsitys, jonka mukaan kulttuuri on sosiaalinen konstruktio, johon vaikuttavat historialliset, sosiaaliset ja poliittiset tekijät. Marianne Skytten ja Norma Montesinon (2006) mukaan kontekstuaalisessa kulttuurikäsitksessä eri konstruktiot kulttuurista syntyvät eri ryhmien välisessä vuorovaikutuksessa, kuten myös konfliktit, syrjintä ja rasismi. Jonkin tietyn ryhmän kulttuuria ja etnisyyttä ei siis pidetä jotenkin alkuperäisenä tai muuttumattomana. Ne kulttuuriset eronteot, jotka saavat merkitystä ryhmän määritellesään omaa etnisyyttään ovat keinoja määritellä identiteettiä ja tehdä rajantekoa. Näillä keinoilla luodaan rajoja eri ryhmien välille ja näitä rajoja käytetään oman position määrittelyssä ja toisten ulossulkemisessa. Kontekstuaalisessa kulttuurikäsitksessä korostetaan sitä, että ne piirteet joita pidetään jollekin kulttuurille ominaisina, ovat kehittyneet ja kehittyvät jatkossakin vuorovaikutuksessa paikallisyhteisönsä kanssa. Etnisyyttä voidaan pitää koettuina kulttuurieroina, jotka tulevat merkityksellisiksi kohtaamisissa muiden ihmisten kanssa. Kontekstuaalisen kulttuurikäsitksen mukaan etnisyydessä on kysymys subjektiivisista eikä objektiivisista eroista. (Skytte & Montesino 2006, 290–291.) Etnisyys ja kulttuuri siis muuttuvat, elävät ja uusiutuvat arjen käytännöissä ja valinnoissa.

Ne muokkautuvat suhteessa muihin ihmisiin, sekä niihin, joita pidetään oman etnisen ryhmän jäsenenä, että muihin. Silloin, kun kulttuuri tulkitaan jatkuvasti liikkeessä olevaksi, muuttuvaksi ilmiöksi, myös kulttuurisiin merkityksiin kytkeytyvä etninen sosiaalinen organisaatio on väistämättä liikkuva ja muuttuva, vaikkakin sen muutos on usein hidasta. (Huttunen 2005, 135.)

Anna Rastas (2005, 78; ks. myös Werbner 1997, 226–254) määrittelee rasismin seuraavasti:

Rasismiksi voidaan luonnehtia sellaisia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän oletettu tai väitetty ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi.

Tässä tutkimuksessa ymmärrän rasismin hyvin pitkälti Rastaa määrittelemällä tavalla. Biologisten ja kulttuuristen ominaisuuksien lisäksi myös uskontoon vetoamalla luodaan rasistisia konstruktioita. Esimerkkinä tästä on viime vuosikymmenien varsin äärimmäinen islamfobia Euroopassa (Patel & Humphries & Naik 1998, 182). Lena Dominelli (1997) jakaa rasismin kolmeen eri ulottuvuuteen, jotka ovat dynaamisessa vuorovaikutuksessa keskenään: henkilökohtainen rasismi, rakenteellinen rasismi ja kulttuurirasismi. Henkilökohtainen rasismi koostuu asenteista ja käyttäytymistavoista, jotka heijastavat ajatusta siitä, että jotkut ”rodut”⁴ ovat alempiarvoisia. Rakenteellinen rasismi koostuu totutuista ja toistetuista rutiineista ja vallan käytöstä, jotka syrjäyttävät tietyt ”rodullisesti” alempiarvoisina pidetyt ihmiset. Syrjäyttäminen voidaan oikeuttaa tukeutumalla julkiseen valtaan ja auktoriteettiin, joiden varjolla syrjäytettyjä ryhmiä syyllistetään saamastaan kohtelusta yhteiskunnassa. Kulttuurirasismilla tarkoitetaan käsitystä oman kulttuurin paremmuudesta eli omia arvoja, uskomuksia ja ajatuksia pidetään ylivoimaisina muihin verrattuna. (Emt., 7–8.)

⁴ Kirjoitan ”rodun” lainausmerkeissä osoittaakseni, että pidän sitä sosiaalisena konstruktiona.

Haluk Soydanin ja Charlotte Williamsin (1998) mukaan Ison-Britannian julkisessa keskustelussa ja sosiaalitutkimuksessa käytetään yleisesti käsitteitä "rotu", rasismi ja antirasismi. Ranskassa, Saksassa, Hollannissa ja Pohjoismaissa käsitettä "rotu" ei käytetä sen voimakkaiden negatiivisten konnotaatioiden takia. "Rodun" ja erilaisten ihonvärien sijaan monissa maissa keskustelu maahanmuuttajista ja rasismista keskittyy kulttuuriin. Ranskassa esimerkiksi ollaan huolissaan siitä, että maahanmuuttajien kulttuuri heikentää ranskalaista kulttuuria ja poliittisia ihanteita. Saksassa puhutaan rasismien sijaan vihamielisyydestä muukalaisia kohtaan. Rasismi liittyy tämän painotuksen myötä siihen, että joku ei kuulu kulttuuriseen enemmistöön biologisen alistamisen sijaan. (Emt., 8–9.) Biologisiin seikkoihin perustuva tieteellinen rasismi ei muutenkaan ole ollut Suomessa rasismien perustana, koska suomalaiset itsekin luokiteltiin rotuteorioissa alempiarvoiseksi roduksi (Isaksson 2003, 38–62). On kuitenkin tärkeää huomata, että kulttuuripainotuksesta huolimatta erontekoa tehdään myös biologisten erojen perusteella. Tätä väitettä tukevat tutkimukset, joiden mukaan eniten rasismia kokevat ne ryhmät, jotka poikkeavat ulkonäöltään ja kulttuuriltaan eniten etnisestä enemmistöstä (Jasinskaja-Lahti & Liebkind & Vesala 2002). Jyrkkä erottelu biologisiin ja kulttuurisiin eroihin perustuvien rasismimuotojen välillä ei ole siinä mielessä aiheellista, että kulttuurierot liitetään aina "tietyn näköisiin" ihmisiin. Vastakohta-asetelmien sijaan olisi hyödyllisempää korostaa näiden kahden rasismien eri muodon kietoutumista yhteen ja rinnakkaista läsnäoloa. (Rastas 2005, 77–78.) Suomalaisessa kontekstissa keskustelun rasismista tekee haastavaksi myös se, että rasismia ei ole yleisesti tunnustettu osaksi yhteiskuntaa. Suomessa rasismista puhumista arastellaan ja puhutaan sen sijaan syrjinnästä, suvaitsemattomuudesta ja muukalaispelosta. (Emt., 69.)

2.4 Transnationaali nuoruus useassa kulttuurissa

Maahanmuuttajilla on aina suhteita monenlaisiin paikkoihin, ihmisiin ja sosiaalisiin verkostoihin nykyisen asuinmaansa ulkopuolella. Suhteet voivat olla materiaalisia ja konkreettisia, tai sitten mentaalisia ja symbolisia, mutta molemmissa tapauksissa ne avaavat perspektiivin yli nykyisen asuinmaan rajojen. Ihmisten arkea jäsentävät sosiaaliset verkostot ulottuvat yli kansallisvaltion rajojen ja paikallisten yhteisöjen. Tätä voi pitää resurssina, mutta on kuitenkin selvää, ettei globaali tila ole yhtä avoin mahdollisuuksien kenttä kaikille. Ihmisten liikkumista paikasta toiseen, ja erityisesti heidän mahdollisuuksiaan asettua asumaan ja tulla paikallisten yhteisöjen jäseniksi, säädellään monin tavoin. (Huttunen 2004, 150–151.) Ihmisten monipaikkainen ja transnationaali elämäntapa ei siis ole valtioista riippumatonta toimintaa, sillä erilaiset rajat ja rajoitukset vaikuttavat ennakoimattomasti yksittäisten ihmisten elämään. Rajat ja rajoitukset eivät kuitenkaan estä ylirajaista liikettä, vaan ne muovautuvat liikkuvuuden luonteen myötä ja sitä kautta, miten liikkuvat toimijat suhtautuvat niihin. (Hautaniemi 2004, 166.) Ajatellaan, että maahanmuuttajat joko palaavat lähtömaahansa tai katkaisevat suhteensa sinne ja rakentavat suhdetta uuteen asuinmaahan. Todellisuudessa nämä suhteet ovat kuitenkin monimutkaisempia ja vivahteikkaampia. Ihmisten orientoituminen transnationaaliin tilaan on mielekästä ymmärtää dynaamisena prosessina, jossa eri paikkojen ja tilojen tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoituksia punnitaan ja arvioidaan suhteessa toisiinsa ja suhteessa niiden avaamiin hyvän elämän mahdollisuuksiin. (Huttunen 2004, 153.)

Yleensä transnationaalilla on viitattu valtioiden rajat ylittäviin suhteisiin ja käytäntöihin, jotka ovat epävirallisia ja perustuvat yksilöiden, perheiden ja epävirallisten ryhmien toimintaan erotuksena valtioiden tai järjestöjen kansainvälisestä toiminnasta. Tutkijat ovat korostaneet, että toiminnalla täytyy olla tiettyä ajallista jatkuvuutta ennen kuin voidaan puhua transnationaaleista kontakteista. Transnationaalien suhteiden maailmassa ihmisten toimintaa

jäsentääkin jännite liikkuvuuden sekä erilaisten paikallisten kulttuuristen järjestysten välillä. (Huttunen 2002, 44–45.) Alitolppa-Niitamo (2004, 44) huomauttaa, että innostuneissa keskusteluissa unohdetaan usein, että transnationaalien kääntöpuolena on paikallisuus. Ilmiöt kuten kansallisvaltioiden rajat ylittävät sosiaaliset verkostot ja kaipuu omaan kotimaahansa ovat sidottuja siihen, että ihminen on fyysisesti tietyssä tilassa.

Silloin, kun nuoruutta eletään useassa eri kulttuurissa, kuten tutkimani maahanmuuttajapojat, ei välttämättä ole ihan selkeää, mikä on toivottava ja tavoiteltava tapaa elää. Samanaikaisesti kuuluminen yhteiskuntaan on Ålundin (1997, 38) mukaan nykyhetken taloudellisten, poliittisten, sosiaalisten ja kulttuuristen muutosprosessien myötä muuttunut yhä epävarmemmaksi ja haavoittuvaksi. Erityisesti tämä muutos vaikuttaa Ålundin mukaan nuoriin ja maahanmuuttajiin.

Nuoruutta pidetään monissa määritelmissä siirtymävaiheena. Suvi Raitakari (2004, 56) määrittelee nuoruuden seuraavasti:

Opimme nuorena, mikä kulttuurisesti edustaa kansalaisuutta ja toivottavaa elämäntapaa. Nuoruuteen liittyy kulttuurinen odotus kasvamisesta ja edistymisestä, nuorten tulisi opiskella, saada työpaikka ja perustaa perhe. Nuorten siirtyminen lapsuudesta vastuulliseen aikuisuuteen on vahvasti kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ilmiö.

Ymmärrän maahanmuuttajapoikien nuoruuden paitsi kulttuurisena, myös sosiaalisena ja emotionaalisenä (Honkatukia & Suurpää 2007, 65). Ikään liittyvät siirtymät ja rajakohdat ovat Honkasalon ja Soudon (2007) mukaan kaikissa yhteiskunnissa tulkinnanvaraisia ja tunteellisia. Siirtymiin liittyy erilaisia rituaaleja, esimerkiksi Suomessa on rippikoulu viidentoista vuoden iässä. Ikään liittyvät siirtymävaiheet ymmärretään eri tavoin eri kulttuureissa ja näistä siirtymävaiheista joudutaan neuvottelemaan. Monessa kulttuurissa nuoruutta käsitteenä ei käytetä, esimerkiksi murrosikää pidetään länsimaisena konstruktiona. Honkasalon ja Soudon mukaan suomalaisessa kulttuurissa

biologinen ikä määrittelee paljolti sen, mikä on sallittua ja mikä ei. Sallivuudet eivät muissa kulttuureissa välttämättä liity suoraan biologiseen ikään, vaan nuoren itsenäisyyttä voi määritellä esimerkiksi asumismuoto – vanhemmat määräävät nuoren elämästä, niin kauan kun hän asuu vanhempiensa kanssa. Maahanmuuttajanuorten kohdalla ikään liittyvät määrittelyt eivät ole selvärajaisia senkään vuoksi, että varsinkin juuri Suomeen saapuneiden siirtyminen omaa ikää vastaavalle luokalle voi kestää. Pakolaisuuteen liittyvät traumaattiset kokemukset saattavat myös tehdä nuoresta *ikäistä vanhemman*. (Honkasalo & Souto 2007, 118–120.) Sinikka Aapolan (1999, 223) mukaan ikä näyttäytyy arkiajattelussa usein yksiselitteisenä, ikään kuin sitä mitattaisiin vain elettyjen vuosien määrällä.

Alitolppa-Niitamon (2003, 19) mukaan murrosikäisinä Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajanuorten elämäntilanteesta tekee erityisen se, että he elävät useata siirtymävaihetta yhtäaikaisesti. Murrosikää voidaan pitää siirtymänä lapsuuden perheen piiristä kohti aikuisuutta eli täysivaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä. Murrosikään liittyy uusien, kulttuurisesti määrittelyiden roolien, statusten ja ikään liittyvien jäsenyyksien saavuttamista ja omaksumista. Nuoruudessa etsitään omaa paikkaa sosiaalisista suhteista ja yhteiskunnasta (Niemi 2009, 130). Maahanmuuttajuus ja pakolaisuus ovat siirtymistä yhteiskunnasta toiseen, ja näiden siirtymien haasteena on täysivaltaisen jäsenyyden saavuttaminen uudessa yhteiskunnassa (Alitolppa-Niitamo 2003, 19). Muutto pakottaa pohtimaan omaa kansallista, kulttuurista ja kielellistä paikkaa (Niemi 2009, 130). Maahanmuuttajanuorten täytyy lisäksi omaksua vastaanottavan yhteiskunnan eri kulttuurimuodot muutamassa vuodessa ennen kuin he hakeutuvat peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Maahanmuutto siirtymänä on monille murrosiässä tai esimurrosiässä uuteen maahan tulleille vaikea- joskus niin vaikea, että nuoret eivät pysty suoriutumaan koulussa omaa potentiaaliaan vastaavalla tavalla. (Alitolppa-Niitamo 2003, 19.) Näinä vuosina he kokevat usein kognitiivisen ylikuormittuman, joka voi johtaa opintoihin pettymiseen, joka johtaa turhautumiseen, vihaan ja koulusta putoamiseen.

Siirtymävaihe tarjoaa yhtä aikaa uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Silloin, kun yksilö käy läpi useita siirtymiä yhtäaikaisesti haasteet voivat muuttua hämmennykseksi, stressiksi ja jarruksi kehitykselle. (Alitolppa-Niitamo 2004, 51.) Voidaan ajatella, että nuoret ovat kahdella tavalla välitilassa: he eivät ole vielä lapsia, eivätkä aikuisia. Toisaalta heidän kansalaisuutensa lähtömaassa on kyseenalainen maastapaon jälkeen, mutta heitä ei myöskään kelpuuteta vastaanottavan yhteiskunnan alkuperäisiksi jäseniksi (Malkki 1995).

Tutkimani maahanmuuttajapojat ovat tulleet Suomeen murrosikäisinä. He ovat keskenään eri-ikäisiä, tulleet Suomeen eri-ikäisinä ja olleet Suomessa eripituisia jaksoja, joten voidaan ajatella, että he ovat eri kohdissa Alitolppa-Niitamon mainitsemia siirtymävaiheita. Osa on saattanut tulla määritellyksi aikuiseksi jo aikaisemmassa asuinmaassa, osa taas on lapsuuden perheen piirissä vielä useita vuosia Suomeen tulon jälkeen. Osa lapsuuden perheen piirissä olevista on puolestaan lähempänä suomalaisen yhteiskunnan jäsenyyttä (tosin ei alkuperäistä) kuin aikuisemmat pojat. En juuri käsittele tässä tutkimuksessa siirtymää lapsesta aikuiseksi, vaan tässä tutkimuksessa painottuu siirtymävaihe maahanmuuttajasta uuden yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi.

3 MAAHANMUUTTAJANUORTEN SOSIAALISET JA EMOTIONAALISET SUHTEET

3.1 Emotionaalinen integraatio

Minna Heikkisen (1999) mukaan yksi tärkeimmistä tekijöistä nuorten hyvinvoinnin kannalta ovat sosiaaliset suhteet. Sosiaaliset suhteet erityisesti ikätovereihin ja perheeseen sekä erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin muodostavat sosiaalisen verkoston, jossa nuori elää ja toimii. Läheisten ihmissuhteiden verkosto on tärkeä tuen, solidaarisuuden ja luottamuksen lähde, joka vaikuttaa nuoren elämäntilanteeseen hyvin monella tavalla aina koulunkäynnistä ja vapaa-ajan harrastuksista huumeidenkäyttöön ja rikollisuuteen. (Emt., 133.) Niemen (2009, 144) mukaan perhe, ystävät ja kouluympäristö ovat tärkeitä maahanmuuttajanuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä tukevia verkostoja. Sosiaalisten suhteiden huomioiminen on todella tärkeää myös tarkasteltaessa nuorten kotouttamista. Niemi esittää, että tiedostamalla sosiaalisten suhteiden merkitys yhteiskuntaan kiinnittymisessä nuorten elämäntilanteisiin voidaan vaikuttaa aktiivisesti jo ennen ongelmien ilmenemistä tai niiden kärjistymistä. Honkatukia ja Suurpää (2007) painottavat, että ennaltaehkäisevässä työssä olisi tärkeää ottaa huomioon, millaisia tekijöitä liittyy siihen, että nuori on oman perheensä jäsen ja kuuluu tiettyyn kaveripiiriin. Tutkijoiden mielestä olisi tärkeää selvittää, millä tavalla jännitteitä aiheutuu siitä, että hänen sosiaalisessa verkostossaan on erilaisia yhteisöjä. (Emt., 157.) Tämän vuoksi on mielestäni erittäin tärkeää tutkia maahanmuuttajajoukkojen yhteiskuntaan kiinnittymistä sosiaalisten suhteiden kautta.

Honkatukiaan ja Suurpään (2007) tukeutuen lähestyn tutkimuskohdettani emotionaalisen integraation käsitteen kautta. Emotionaalisella integraatiolla Honkatukia ja Suurpää tarkoittavat ulottuvuuksia, johon liittyy arkipäiväinen sosiaalinen vuorovaikutus, sosiaalinen hyväksyntä, luottamuksellisten ja vastavuoroisten ihmissuhteiden rakentuminen, arvojen ja elämäntapojen uudelleen punninta sekä kuuluminen sosiaaliseen yhteisöön jäsenenä. Emotionaalinen jäsenyys on tunnetta yhteenkuulumisesta, luottamuksesta ja solidaarisuudesta. Emotionaaliseen integraatioon liittyy voimakkaasti paitsi kuuluminen myös syrjäyttäminen. Syrjäyttäminen toteutuu usein maahanmuuttajanuorten kohdalla rasismien kautta. (Emt., 11, 156.) Tässä tutkimuksessa ymmärrän emotionaalisen integraation hyvin pitkälti Honkatukian ja Suurpään määrittelemällä tavalla. Emotionaaliseen integraatioon liittyy keskeisesti kuulumisen ja kuulumattomuuden tunteet eri ryhmiin ja yhteisöihin. Ymmärrän sosiaalisen ja emotionaalisen integraation välisen suhteen niin, että emotionaalinen integraatio toteutuu ensisijaisesti tärkeimpien sosiaalisten suhteiden kautta.

Olen kiinnostunut niistä tärkeistä ihmisistä, perheestä, ystäväistä ja tuttavista, jotka auttavat selviytymään arkipäivän ongelmista ja kriiseistä ja ovat tutkimilleni nuorille tärkeitä. Heikkisen (1999, 139–140) mukaan yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta yksi sosiaalisten verkoston tärkeä ominaisuus on sosiaalinen tuki. Mart Van der Poelin (1993, 54–55; ref. Heikkinen 1999, 139) mukaan sosiaalinen tuki voi olla sosiaalista kumppanuutta tai emotionaalista tai välineellistä tukea. Sosiaalisella kumppanuudella tarkoitetaan ajanviettoa, seurustelua ja hauskanpitoa itselle tärkeiden ihmisten kanssa. Emotionaalinen tuki on apua ja tukea tunne-elämän ongelmissa ja elämää koskevissa suurissa päätöksissä. Välineellinen tuki voi olla apua jokapäiväisissä arkiaskareissa, kuten muutossa tai lemmikin hoitamisessa matkan aikana. Välineellinen tuki voi olla myös materiaalista tai taloudellista tukea. Heikkisen (1999) mukaan verkosto koostuu nuoren ja muiden ihmisten välisistä sosiaalisista siteistä. Siteiden heikkous ja vahvuus vaikuttavat keskeisesti siihen, missä asioissa

verkosto voi tukea ja auttaa nuorta. Vahvat siteet ovat emotionaalisia ja intensiivisiä, niiden ylläpitämiseen käytetään paljon aikaa. Vahvoja siteitä muodostetaan suhteessa lähipiiriin, kuten perheeseen ja lähimpiin ystäviin. Heikkisen mukaan heikoilla siteillä tarkoitetaan satunnaisia kontakteja, jotka ovat lähipiirin ulkopuolella. Vahvat siteet ovat tärkeitä jokapäiväisestä elämästä selviytymisessä. Heikkojen siteiden tärkein rooli on uudenlaisten mahdollisuuksien ja resurssien tuominen nuoren ulottuville. Heikkojen siteiden kautta pääsy sosiaalisiin resursseihin on epävarmempaa kuin vahvojen siteiden kautta. Niiden vahvuus on kuitenkin se, että niihin liittyy vähemmän historiaa ja velvollisuuksia kuin vahvoihin siteisiin. (Emt., 140.)

Harinen ja Niemelä (2005, 164, 169) toteavat, että Maahanmuuttajien elinolotutkimuksen perusteella tuttavilla ja sukulaisilla on ollut merkittävä rooli työpaikan löytämisessä kolmasosalla (30 %) työllistyneistä. Työvoimatoimisto oli onnistunut auttamaan vain kuutta tutkimukseen osallistunutta nuorta. Vahva, tukea antava ja kiinteä perhe- ja sukulaisverkosto auttaa siis parhaimmillaan työmarkkinoille integroitumista.

Integraation käänntöpuolena voidaan pitää syrjäytymistä, siksi sivuan tässä alaluvussa myös syrjäytymiseen liittyviä keskusteluja. Heikkisen (1999, 140–141) mukaan vahvat siteet voivat paitsi tukea nuoren integraatiota, myös syyllistyä keskinäisen huolenpidon käänntöpuolena liialliseen kontrolliin ja tukahduttamiseen. Verkostot voivat edesauttaa syrjäytymistä myös, jos verkosto on hyvin suppea ja koostuu vain vahvoista, omaan lähipiiriin suuntautuvista sosiaalisista siteistä. Suppea verkosto voi rajoittaa nuoren elämänpiiriä sitomalla häntä tiettyyn alueeseen tai mahdollisuuksiin, esimerkiksi Frank Coffield, Carol Borrill ja Sarah Marshall (1986; ref. Heikkinen 1999, 141) havaitsivat, että brittinuorten vahva kiinnittyminen paikallisyhteisöönsä, perheeseensä ja sukuunsa oli esteenä työllistymiselle. Vahva kiinnittyminen esti näitä nuoria muuttamasta kotiseudultaan alueelle, jossa työmahdollisuudet olisivat paremmat. Nuorten verkostoon kuuluvat henkilöt saattavat myös

kiinnittää nuoren vähemmän toivottavaan elämäntapaan. Esimerkiksi vahvalla kiinnittymisellä tiettyihin ryhmiin tai ystäviin oli merkittävä rooli etnisiin vähemmistöihin luokiteltujen nuorten miesten rikollisuuden taustalla (Honkatukia ja Suurpää 2007, 156). Emotionaalinen integraatio johonkin ryhmään tai yhteisöön ei siis välttämättä kiinnitä nuorta yhteiskuntaan, vaan saattaa syrjäyttää hänet siitä.

Heikkisen (1999, 133–135) mukaan syrjäytyminen asettuu sosiaalisen integraation vastakohtaksi suomalaisessa ja eurooppalaisessa keskustelussa. Integraatiota pidetään myönteisenä ja tavoittelemisen arvoisena, kun taas syrjäytyminen on kielteistä, jota pitää välttää kaikin keinoin. Heikkisen mukaan nuorten syrjäytymistä koskevassa kirjallisuudessa ja keskustelussa sosiaalisiin verkostoihin on kiinnitetty vähän huomiota. Nuorten yhteiskuntaan integroivina tekijöinä pidetään monesti lähinnä työtä ja koulutusta, ja tutkimusten päähuomio on keskittynyt näihin ulottuvuuksiin. Syy siihen, että päähuomio on keskittynyt työhön ja koulutukseen johtuu todennäköisesti siitä, että koulutukseen ja palkkatyöhön osallistumista pidetään suomalaisessa yhteiskunnassa ”normaaliuden” tunnusmerkkeinä, niiden ulkopuolelle jäämistä pidetään helposti poikkeavana ja marginaalisena toimintana. (Emt.) Erityisesti maahanmuuttajanuorten integroitumisesta ollaan huolissaan. Pariisin mellakoita yms. tapahtumia pidetään varoittavina esimerkkeinä, jos erityisesti maahanmuuttajapoikien integraatio epäonnistuu ja he syrjäytyvät.

Maritta Törrönen ja Riitta Vornanen (2002) huomauttavat, että nuorille syrjäytyminen merkitsee kuitenkin ennen kaikkea syrjään joutumista ihmissuhteista ja yksinäisyyttä, osattomuutta yhteisöön ja toiseuden kokemusta perinteisten huono-osaisuuden ja syrjäytymisen tulkintojen sijaan. Nuoret korostavat paitsi kokemusta emotionaalisesta huono-osaisuudesta, myös emotionaalista syrjäytymistä. Ryhmästä syrjäytymisen vuoksi kasautuvien ongelmien vaikutukset voivat ulottua toiminnan ulkoisista edellytyksistä elämän sisäiseen hallintaan, alistumiseen ja tulevaisuuden uskon

menettämiseen. (Emt., 37–40.) Nuoren kannalta pahinta on yksin jääminen (Kautto 2009, 72). Harisen ja Niemelän (2006, 167) mukaan sosiaalinen syrjäytyminen on usein tavallista suurempaa maahanmuuttajanuorten kohdalla.

Honkatukian ja Suurpään (2007) mukaan rikoksiin syyllistyneet etnisiin vähemmistöihin luokitellut nuoret miehet eivät väheksy hyvän yhteiskunnallisen jäsenen tunnusmerkkejä, kuten kansalaisuuden, koulutuksen ja työpaikan saamista. Nuorten kertomuksissa korostuu kuitenkin jäsenyyden henkilökohtaisuus ja emotionaalisuus: kysymykset arkisesta oikeudenmukaisesta kohtelusta tai syrjinnästä, perhesiteistä ja ystävistä tai yksinäisyydestä, kuulumisesta tai irrallisuudesta. Tällainen emotionaalinen jäsenyys saa haastateltujen nuorten miesten puheessa myös kansallisvaltioiden rajat ylittäviä muotoja, erityisesti perhesuhteiden muodossa. Täysivaltaisen jäsenyyden lunastaminen ei siis koske ainoastaan sosiaalipoliittisia tai taloudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia. (Emt., 4, 156.)

Harisen ja Niemelän (2005, 158) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa nuoruuteen erityisesti liittyviä jäsenyyden tiloja ovat perhe, koti, koulu, vapaa-ajanviettopaikat ja – yhteisöt sekä suomalainen nuorisokulttuuri tapoineen ja normeineen. Nämä ovat myös samalla niitä paikkoja, johon nuoret integroituvat emotionaalisella tasolla. Harisen (2003) mukaan Kamppailuja jäsenyyksistä – hanke osoittaa, että nuorten maailmassa sosiaalinen tunnustus ja hyväksytyksi tuleminen edellyttää monenlaisia jäsenyysskamppailuja. Ne nuoret, jotka elävät niin sanotuissa kulttuurisissa ja kansallisissa välimaastoissa joutuvat kamppailemaan erityisen paljon. Kristiina Künnapuu (2003, 266) toteaa, että maahanmuuttajuuteen liittyä usein juurettomuus ja vaikeudet sopeutumisessa uuteen yhteisöön. Juurettomuuteen vaikuttaa monesti huono kielitaito. Künnapuun mukaan maahanmuuttaja tarvitsee erittäin hyvät sosiaaliset taidot, jotta hänet hyväksytään uuden yhteisön jäseneksi. Hyväksyminen ei kuitenkaan ole yksisuuntaista, sillä myös maahanmuuttajia vastaanottavalla yhteiskunnalla

tulee olla riittävästi sosiaalisia taitoja kyetäkseen hyväksymään maahanmuuttajat.

Aikaisempien tutkimusten perusteella tärkeimmät emotionaalisen integraation kannalta tärkeimmät sosiaaliset suhteet ovat suhteet perheeseen ja ystäviin. Kuuluminen moneen erilaiseen yhteisöön ei välttämättä ole maahanmuuttajanuorten kohdalla ongelmattonta, sillä esimerkiksi perheellä ja kaveripiirillä voi olla keskenään erilaiset käsitykset siitä, miten täytyy käyttäytyä ollakseen hyväksyttävä jäsen kyseisessä yhteisössä. Toisaalta maahanmuuttajanuorten voi olla vaikeaa päästä haluamiensa yhteisöjen jäseneksi, esimerkiksi koulun ja vapaa-ajan kaveriporukoihin, maahanmuuttajanuorten koetun erilaisuuden ja suoranaisen rasismien vuoksi. Käsittelen perheen ja perhesuhteiden merkitystä maahanmuuttajanuorten elämässä alaluvussa 3.2. Alaluvussa 3.3. käsittelen ystävien merkitystä, ystäväystymisen areenoita ja pyrin tuomaan esille, mitkä asiat vaikuttavat ystäväystymiseen ja ystävättömyyteen maahanmuuttajanuorten kohdalla.

3.2 Perhe

Maahanmuuttajien elinolotutkimukseen osallistuneista nuorista lähes kaikki (97 prosenttia) korostivat perheen merkitystä. Perhe onkin monesti tärkein emotionaalisen integraation paikka erityisesti nuorille pakolaistaustaisille maahanmuuttajille, jotka ovat lähteneet kotoaan ja tulleet Suomeen vastoin tahtoaan. (Harinen & Niemelä 2005, 165.) Künnapuun (2003, 249–250) mukaan erityisesti nuorten kohdalla on syytä muistaa, että heidät on tavalla tai toisella pakotettu muuttamaan. Usein päätöksen muutosta tekevät vanhemmat, eikä nuorten mielipiteitä ole välttämättä otettu huomioon. Niemen (2009, 131) mukaan maahanmuuttajanuorten perhekäsitys on laaja ja suhteet perheenjäseniin ovat moniulotteisia. Perhe ei ole selkeärajainen ydinjäsenten

joukko, joka sijaitsee vain tietyssä fyysisessä paikassa, vaan perhesuhteet ulottuvat usein valtakunnallisten ja kulttuuristen rajojen yli. Hautaniemi (2004, 177) kuvaa nuorten somalipoikien sosiaalisia suhteita ylirajaisiksi, sillä ne ovat hajaantuneet ympäri maailmaa ja ulottuvat valtakunnallisten rajojen yli.

Hautaniemi (2004, 178) huomauttaa, että vaikka perheenjäsenet asuisivat eri maissa, he vaikuttavat silti toisiinsa. Perheestä on siis muodostunut tietynlainen kuviteltu yhteisö. Peltolan (2008, 42–44) mukaan tällä yhteisöllä on yleensä eri merkitys eri perheenjäsenille. Vanhemmilla on usein läheisemmät suhteet sukulaisten kanssa jo yhteisen historian vuoksi, nuoret tuntevat sukulaisensa joskus vain vanhempiensa tarinoiden ja kontaktien kautta. Transnationaalit suhteet voivat siis olla sekä ”oikeita” että ”kuviteltuja” saman perheen sisällä. Honkatukia ja Suurpää (2007) kuvaavat maahanmuuttajaperheitä monipaikkaisiksi yhteisöiksi, jotka eivät ole sidottuja yhteen paikkaan. Monipaikkaisuus kertoo säännöllisestä yhteydenpidosta, mutta sillä voi olla myös symbolisempi merkitys, sillä se voi antaa uuden merkityksen elämän tarkasteluun: kaikki ei ole kiinni siitä, miten menee tässä ja nyt. Monipaikkaisuus ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään myönteinen asia, sillä se voi merkitä jatkuvaa irrallisuuden ja juurettomuuden tunnetta. (Emt., 71.)

Harisen ja Niemelän (2005) mukaan maahanmuuttajien elinolotutkimuksen tulokset osoittavat, että nuorten perheyhteydet ovat lujia ja tämän yhteyden ylläpitäminen on tärkeää. Puolet kyselyyn vastanneista nuorista ilmoittaa pitävänsä yhteyttä viikoittain tai kuukausittain Suomen ulkopuolella asuviin omaisiinsa. Mahdollisuus sukulaissuhteiden ylläpitämiseen yli kansallisvaltioiden rajojen näyttäisivät olevan keskeinen maahanmuuttajanuorten emotionaalista turvallisuutta ja nuorten hyvinvointia vahvistava asia. (Emt., 165, 169.) Krista Künnapuun (2003, 266) mukaan maahanmuuttajavankien elämänhistoriat osoittavat, että pakolaisten tai siirtolaisten perheyhteyden ylläpitäminen on joskus äärimmäisen hankalaa. Künnapuun mukaan yksi maahanmuuttajia valtaväestöstä erottava tekijä on

hänen tutkimusaineistonsa ja tutkimuskirjallisuutensa perusteella heikompi perheverkosto. Usein maahanmuuttajat muuttavat vain ydinperheensä kanssa – sukulaiset jäävät usein lähtömaahan. Tämä voi tehdä avun saamisesta vaikeaa silloin, kun on ongelmia. Künnapuu toteaa, että on tavallista, että maahanmuuttajat jäävät ongelmiensa kanssa yksin.

Peltola (2008) on ollut mukana INTERFACE-projektissa, jonka tarkoituksena oli tarkastella maahanmuuttajien kotoutumista perheen näkökulmasta. Tutkimusta varten maahanmuuttajaperheitä haastateltiin Suomessa, Italiassa, Saksassa, Belgiassa ja Tšekin tasavallassa. Peltolan painopisteenä oli sukupolvien välisten suhteet maahanmuuttajaperheissä. Tutkimusaineistona Peltolalla on sekä Suomessa että muissa mainituissa Euroopan maissa tehtyjä haastatteluja. Peltolan mukaan maahanmuutto usein vahvisti perheen sisäisiä siteitä. (Emt., 42.) Vaikuttaa siis siltä, että vaikka suhteet lähtömaahan jääviin sukulaisiin heikkenevät (Künnapuu Emt.) uuteen maahan muuttaneiden perheenjäsenten väliset suhteet vahvistuvat. Peltolan (emt., 44–47) mukaan suurin osa tutkituista piti perhettä positiivisena voimavarana. Kulttuurisista tavoista, auktoriteetista ja kommunikoinnista neuvoteltiin ja käytiin keskusteluja maahanmuuton jälkeisessä tilanteessa. Peltolan mukaan maahanmuuttajaperheiden lapset ja nuoret puhuvat lähes poikkeuksetta vastaanottavan maan kieltä paremmin, heillä on enemmän kontakteja valtaväestöön ja he olivat omaksuneet ja ymmärsivät vastaanottavan yhteiskunnan tapoja ja merkityksiä paremmin kuin vanhempansa. Lapset pääsevät yhteyksiin vastaanottavan yhteiskunnan kanssa koulussa. Vanhemmilla taas saattaa olla yhteyksiä vain perheeseensä, sukulaisiin ja saman etnisen ryhmän jäseniin. Peltola toteaa, että suurin osa lapsista oli auttanut toimimalla välittäjinä vastaanottavan yhteiskunnan ja perheen välissä auttamalla heitä esimerkiksi asioimisessa terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa. Tässä tilanteessa nuoret ovat asemaltaan lapsia, mutta ottavat välillä aikuisen roolin perheessä (Alitolppa-Niitamo 2003, 23). Peltolan (2008) mukaan eriaikainen sopeutuminen uuteen kulttuuriin voi johtaa ongelmiin

perheiden sisäisissä rooleissa. Vaikka tätä ei tapahtuisikaan lapset saavat silti enemmän vastuuta ja ovat tekemisissä asioiden kanssa, joihin he eivät muuten törmäisi ja tämä voi lisätä heidän emotionaalista ja kognitiivista kuormitustaan. Jotkut Peltolan tutkimat vanhemmat olivat tästä ylpeitä, mutta toisaalta se saattaa antaa lapsille mahdollisuuden salailia asioita ja vanhempien sanojen mukaan lasten pitää kasvaa aikuisiksi nopeammin, koska heillä ei ollut mahdollisuutta tukeutua vanhempiinsa, jotka eivät pystyneet samalla tavalla kommunikoimaan vastaanottavan yhteiskunnan kanssa. (Emt., 46–47.)

Anne Alitolppa-Niitamon ja Ali Abdullahin (2001) mukaan nuoret, jotka kasvavat kahden kulttuurin vaikutuspiirissä kokevat usein konfliktin erilaisten kulttuuristen odotusten kanssa. Omaksuessaan piirteitä molemmista kulttuureista heille saattaa tulla tunne, että he eivät kuulu kumpaankaan. Vanhemmat odottavat, että he menestyvät hyvin koulussa, mutta he eivät halua lasten omaksuvan kaikkia vastaanottavan yhteiskunnan tapoja. Vanhemmilla voi olla hyvin erilaisia näkemyksiä sen suhteen, mitä asioista on hyvä omaksua suomalaisesta yhteiskunnasta. Jos koulussa syrjitään ja suljetaan ulos ryhmistä ja kotona on konflikteja vanhempien kanssa, nämä nuoret hakeutuvat uusiin viiteryhmiin kuten nuorisoyhteisöihin koulun tai kodin sijaan. (Emt., 10–11.)

Karmela Liebkindin ja Inga Jasinskaja-Lahden (2000, 112) mukaan hyvät perhesuhteet ovat tärkeitä kotoutumisprosessissa. On tärkeää, että nuori kokee itse perheen ilmapiirin ja omat suhteensa vanhempiinsa hyväksi ja turvallisiksi riippumatta siitä, miten paljon tukea hän saa vanhemmiltaan. Peltola (2008) huomauttaa, että tutkimuksissa ja julkisessa keskustelussa maahanmuuttajaperheitä kuvataan usein rajoittavana tekijänä. Peltolan aineisto osoittaa pikemminkin siihen suuntaan, että perhe on vahva tuen ja luottamuksen yksikkö, joka tarjoaa mahdollisuuden kulttuuristen sääntöjen, identiteettien ja arkipäivän asioiden oppimiselle, neuvottelulle ja uudelleen neuvottelulle. Vanhemmat tukevat lapsiaan erityisesti emotionaalisella tasolla, mutta myös nuorilla ja lapsilla on tärkeä rooli sosiaalisen pääoman luomisessa ja

ylläpitämisessä. Aktiiviset ja hyvin integroituneet vanhemmat pystyivät auttamaan sosiaalisissa, kognitiivisissa tai taloudellisissa asioissa. Monen Peltolan tutkimukseen osallistuneen vanhemman mahdollisuudet auttaa ja tukea käytännön tasolla olivat rajoittuneita. Lapsilla ja nuorilla on kuitenkin valtava kyky luoda ja käyttää heidän omia sosiaalisia verkostojaan koulussa ja vapaa-ajalla luodakseen tietoa, identiteettiä ja saavuttaakseen jäsenyyden yhteiskunnassa. Peltolan mukaan lapsia pidetään yleensä passiivisina sosiaalisen pääoman vastaanottajina. Nuoret kuitenkin käyttävät sosiaalista pääomaa resurssina etnisen identiteetin muodostamisessa ja neuvotellessaan siirtymistä elämässään. Kahden kulttuurin yhdistäminen oli usein pääasiallinen neuvottelun kohde kahden sukupolven välillä. Vanhemmat pysyivät yleensä tiukemmin kiinni omassa kulttuurissaan kun taas lapset orientoituvat enemmän ympäröivään yhteiskuntaan. Lasten ja nuorten nopea sopeutuminen tuntui joskus vanhemmista uhkaavalta ja se saattoi aiheuttaa konflikteja. Peltolan mukaan vaikuttaa siltä, että harmonisimmat perhesuhteet olivat niillä perheillä, jossa lapset ja nuoret vaalivat vanhempien arvoja ja tekijöitä, siitä huolimatta, että vanhempien oli sopeuduttava siihen, että heidän lapsensa omaksuivat ainakin jossakin suhteessa vastaanottavan kulttuurin tapoja. (Peltola 2008, 53, 58.)

Omassa tutkimuksessani olen keskittynyt tarkastelemaan tutkimieni poikien perhesuhteita ensisijaisesti heidän näkökulmastaan. En ole tavannut kenenkään pojan vanhempia, mutta osa pojista osallistuu toimintaan veljensä tai veljiensä kanssa, joten joidenkin poikien sisaruksia olen tavannut. Kuvaukset perhesuhteista, erityisesti suhteet vanhempiin perustuvat siis poikien ja työntekijöiden kuvauksiin, eivät omiin havaintoihini.

3.3 Ystävät ja ystäväystymisen areenat

Yksi tärkeä tekijä, minkä kautta voidaan arvioida nuorten integroitumista ja hyvinvointia on heitä ympäröivien vertaisten ja ystävien piiri (Törrönen & Vornanen 2002, 37). Kaarina Laine (2005, 144) määrittelee ystävyudeksi perheen ulkopuolisen suhteen, joka on vastavuoroinen, läheinen ja emotionaalisesti lämmin. Läheiseen ystävyuteen liittyy keskeisesti mieltymyksen, yhteenkuuluvuuden, kiintymyksen, samastumisen, rehellisyyden, uskollisuuden ja luottamuksen tunteet. Laineen mukaan läheisen ystävyuden lisäksi ihmiset kaipaavat myös hyvien kavereiden ja tovereiden muodostamaa sosiaalista verkostoa. Sosiaalisessa verkostossa voi kokea ryhmään kuulumista, toisten ymmärrystä ja hyväksyntää, tehdä sosiaalisia vertailuja, saada ajanvietettä ja virikkeitä. Sekä kahdenkeskiset emotionaaliset suhteet että sosiaaliset suhteet monien ihmisten kesken ovat tärkeitä ihmisille. Tämän tyyppisiin ihmissuhteisiin liittyy emotionaalisesti tukea antavaa enemmän tai vähemmän voimakasta samanlaisuutta ja yhteenkuuluvuutta korostavaa me-henkeä vastakohtana etäisimmille ihmissuhteille. Laineen (Emt., 147) mukaan ystäville on usein tyypillistä yhteiset kiinnostuksen kohteet, harrastukset ja mieltymykset. Niin nuoruudessa kuin lapsuudessa että aikuisuudessa ystävät ovat usein samanlaisia iältään, sukupuoleltaan ja etniseltä taustaltaan. Usein läheiset ystävät ovat aika samankaltaisia persoonallisuudeltaan, sosiaaliselta ja epäsosiaaliselta käyttäytymiseltään, ajattelutavaltaan sekä verbaalisilta ja älyllisiltä kyvyiltään.

Virpi Kautto (2009, 63) toteaa, että hänen aineistonsa perusteella suurimmalle osalle maahanmuuttajanuorista ystävät ovat melko tai todella tärkeitä. Heille ystävyys merkitsee yhteydenpitoa ja hyväksytyksi tulemistä. Ystävät tuovat maahanmuuttajanuorille iloa ja onnellisuutta elämään, ilman heitä olisi tylsää. Kauton mukaan maahanmuuttajanuoret pitävät yhteyttä kavereihinsa ja ystäviinsä, jotka asuvat entisessä asuinmaassa puhelimitse ja internetin välityksellä. Usein tämän hetkisessä asuinmaassa solmitut ystävyysuhteet ovat

kuitenkin ajankohtaisempia kuin lähtömaahan jääneet. Niemi (2009) on tehnyt kirjallisuusanalyysin maahanmuuttajanuorten sosiaalisista suhteista. Kirjallisuusanalyysin perusteella Niemi toteaa, että maahanmuuttajanuorilla on ystävinä suomalaisia tai samaa tai eri kansallisuutta edustavia maahanmuuttajia. Kansallisuus, uskonto, ulkonäkö ja yleinen suhtautuminen eri kansallisuuksiin ja etnisiin ryhmiin vaikuttavat suomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten ystäväystymiseen. Niemen mukaan esimerkiksi läntisen Euroopan maista tuleviin nuoriin suhtaudutaan tutkimusten mukaan suopeammin kuin muihin maahanmuuttajaryhmiin siksi länsieurooppalaiset nuoret löytävät helposti paikkansa suomalaisten nuorten joukosta. Suhtautuminen esimerkiksi venäläis- tai somalinuoriin on negatiivisempaa kuin länsieurooppalaisiin nuoriin, jolloin myös ystäväystyminen on hankalampaa. (Emt., 135–137.) Honkasalo ja Harinen (2007, 51) toteavat aineistonsa perusteella, että vaikka oikeastaan kaikilla heidän haastattelemissaan monikulttuurisilla nuorilla on transnationaaleja ystävyys-suhteita, niin saadakseen suomalaisia ystäviä nuorten pitäisi yrittää olla mahdollisimman suomalaisia. Suomalaisina nuoret ovat osa paikkakuntansa kulttuuria, joka pohjustaa vapaa-ajan tarjontaa. Honkasalon ja Harisen mukaan monet nuorison suosimat tilat vaikuttavat olevan jotenkin itsestään selvästi ja automaattisesti varattuja suomalaisille nuorille ja jotkut taas maahanmuuttajanuorille sallittuja. Tutkijoiden mukaan tilavaraukset ovat erityisen näkyviä nuorisotalokulttuureissa, jolloin vapaa-tila-ajattelu ei oikeasti toteudu.

Honkasalon ja Harisen mukaan maahanmuuttajanuoren osallistumiskokemuksissa yksikin kokemus torjutuksi tulemisesta tai rasismin kohteeksi joutumisesta, saattaa jatkossa muodostua esteeksi mukaan pyrkimiselle ja johtaa syrjäytymiseen. Sillä, kuinka paljon erottuu valtaväestöstä ulkonäöltään voi olla vaikutusta ystäväystymiseen. Tutkijat huomauttavat, että ne nuoret, jotka eivät erotu ulkonäöltään valtaväestöstä voivat jättää kertomatta taustastaan. Esimerkiksi niin sanottuihin näkyviin vähemmistöihin kuuluvilla nuorilla tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan ole, koska

vallitsevat määrytykset ja stereotyypit määrittelevät sitä, kuka on suomalainen (esimerkiksi suomalainen on valkoihoinen). (Emt., 51.). Vaikuttaa siltä, että maahanmuuttajanuorien on helpompi tutustua toisiinsa kuin suomalaisiin nuoriin (Kivijärvi & Harinen 2009). Tämä saattaa johtua siitä, että he kuuluvat samaan kategoriaan ”muina” tai ”erilaisina” (Kautto 2009, 65). Ystävystymiseen vaikuttaa siis se, miten erilaiseksi tai samanlaiseksi toinen henkilö koetaan, toisin sanoen luokitellaanko toinen henkilö osaksi ”meitä” vai ”muita”.

Harisen ja Niemelän (2005, 167) mukaan maahanmuuttajien emotionaalista integraatiota voidaan miettiä tarkastelemalla maahanmuuttajanuorten kontakteja samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa. 83 % nuorista ilmoittaa pitävänsä yhteyttä päivittäin ja viikoittain omaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa, vaikka he eivät välttämättä asu samalla alueella. Intensiivinen yhteydenpito kertoo suhteiden käytännöllisestä ja emotionaalisesta merkityksestä. Muut maahanmuuttajayhteisöt eivät ole Harisen ja Niemelän tulkinnan mukaan tärkeitä nuorten elämässä itsestään selvästi. Nuoret miehet ovat hieman nuoria naisia aktiivisempia yhteyksissään muihin maahanmuuttajaryhmiin kuuluvien kanssa. Tutkimukseen osallistuneilla nuorilla on tiiviit ja lukuisat kontaktit suomalaisiin ystäviin, valtaosalla (73 prosenttia) on kertomansa mukaan suomalaisia ystäviä. Somalialaisilla ja virolaisilla vastaajien joukossa on enemmän niitä, joilla ei ole lainkaan suomalaisia ystäviä. (Harinen & Niemelä 2005, 167). Anni Reuterin ja Magdalena Jaakkolan (2005, 39) mukaan entisen Neuvostoliiton alueelta, Venäjältä ja Virosta muuttaneet maahanmuuttajat eivät muodosta kovin selkeästi eriytyneitä etnisiä ryhmiä Suomessa. Suurin osa on integroitunut ainakin joihinkin suomalaisiin ja omiin etnisiin verkostoihin. Suomessa asutun ajan piteneminen lisäsi sosiaalista sulautumista valtaväestön verkostoihin ja vähensi sekä ystävien puuttumista että eriytymistä omiin etnisiin verkostoihin ja lisäsi sosiaalista sulautumista valtaväestön verkostoihin.

Harisen (2007) mukaan vapaa-ajan tekemiset ja harrastusmahdollisuudet on katsottu merkittäviksi osallistumisen, yhteyden kokemisen ja sosialisointi-areenoiksi erityisesti nuorille ihmisille. Pyykkösen mukaan (2003, 205) juuri vapaa-ajan harrastuksissa maahanmuuttajanuoret voivat kokea kuulumisen tunteita ja tuoda uusia merkityksellisiä sisältöjä. Se johtuu siitä, että nuorten muut elämänalueet ovat usein aikuisten kontrolloimia tai institutionaalisesta ohjattuja ja jäykkiä. Reetta Anttilan (2007) analysoiman aineiston nuoret tuovat esille harrastukset keskeisinä väylinä ystävien löytämiseen. Harrastuksien kautta voi tutustua muihin lähemmin ja iästä riippumatta toisin kuin koulussa. Erityisesti urheilu- ja joukkuelajit ovat tärkeitä ystävyystymispaikkoja, sen sijaan yksin harrastettavissa lajeissa, kuten soittoharrastuksessa ei synny samalla tavalla kontakteja muihin. Poikkeuksena on nettiharrastus, joka sitoo kotiin, mutta on luonteeltaan hyvin kommunikoivaa ja luo ystävyys-suhteita yli kulttuurirajojen. (Emt., 27–28)

Kauton (2009, 70) mukaan jokapäiväinen koulu muodostuu väistämättä nuorille paikaksi, jossa kaverisuhteita luodaan ja ylläpidetään. Kauton aineistossa lähes kaikki nuoret mainitsevat koulun paikaksi, josta he ovat saaneet kavereita. Anttila (2007, 29) mainitsee, että harrastukset ja koulu ovat siis merkittäviä ystävyystymisen areenoita, mutta harrastuksiin lähtemiseen vaikuttaa ystävien kannustus ja mukaantulo. Kun tuttu kaveri on mukana, on helpompaa lähteä uuteen harrastukseen. Kaveri voi myös motivoida lähtemään silloin, kun ei muuten yhtään huvittaisi. (Emt., 29)

Harinen (2007) huomauttaa, että myös erilaiset epämuodolliset sosiaalisuuden tilat eli niin sanotut hengailupaikat ovat merkittäviä yhdessä olemisen paikkoja nuorille. Pikaruokaravintolat, ostoskeskukset, baarit ja kahvilat, jotka aikuisnäkökulmasta usein määritellään joutilaan passiivisuuden paikoiksi näyttävät antavan väljät ja suvaitsevat puitteet monenlaisten nuorten satunnaisille tai sovituille kohtaamisille. (Harinen 2007, 63–65.) Erilaiset nuorisotilat käyvät myös ajanviettopaikoiksi. Anttilan (2007, 31) mukaan osa

nuorista kokee nuorisotalojen toiminnan vieraaksi joko ikänsä vuoksi tai siksi, että nuorisotalolla käy erityyppisiä nuoria kuin itse. Maahanmuuttajanuorten mukaan nuorisotalon toimintaan osallistumisen estää muiden nuorten ja ohjaajien ennakkoluulot erilaisia kohtaan (Harinen 2005). Toisaalta myös rajan ja ajan puute ovat keskeisiä tekijöitä, jotka estävät oman toiveharrastuksen harrastamisen. Muita harrastamista rajoittavia tekijöitä ovat oma laiskuus, parisuhde, vanhempien luvan saaminen, harrastusvälineiden puute tai sairaus. Erityisesti ne, joilla on huonompi suomen kielen taito korostavat tiedon puutetta keskeisimpänä esteenä harrastuksen löytymiselle. (Anttila 2007, 33–34.)

Ystävyysuhteet nousevat tutkimuksessani keskeisempään rooliin kuin perhe- ja sukulaisuussuhteet. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että sekä itse tekemissäni että Kerhon työntekijöiden tekemissä haastatteluissa ystävyys on jo haastattelurungoissa nostettu keskeiseksi teemaksi. Toisekseen tutkimukseni etnografisesti luonteesta johtuen ystävyysuhteita on ollut luontevaa ja helppoa havainnoida. Kuvaukset poikien ystäväistä ja kavereista perustuvat sekä havaintoihini että poikien kuvauksiin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1. Etnografian moninaisuus

Leena Eräsaaren mukaan (1995) etnografialla on pitkä historia yhtenä kvalitatiivisten menetelmien muotona. Sen juuret ovat antropologiassa ja siksi etnografioita on perinteisesti tehty tutkijoille tuntemattomien yhteiskuntien ja yhteisöjen parissa. Myöhemmin Chicagon koulukunnan syntymisestä 1920- ja 1930-luvulta alkaen sosiologit ovat tehneet etnografioita omassa yhteiskunnassa, tutumpien yhteisöjen ja kulttuurien parissa, esimerkiksi kodittomien, nuorisoryhmien ja eri organisaatioiden keskuudessa. Eräsaaren mukaan erona oli lähinnä se, että antropologit kuvasivat vieraita kulttuureja ja sosiologit keskittyivät omaan yhteiskuntaansa. 1970-luvulta alkaen nämä rajaidat ovat muuttuneet entistä epäselvemmiksi eli antropologit ovat siirtyneet oman kulttuurin tutkimiseen ja sosiologit ovat siirtyneet myös vieraiden kulttuurien tutkimiseen. (Eräsaari 1995, 50–51.)

Martyn Hammersley ja Paul Atkinson (1995, 1-2) määrittelevät etnografian sosiaalitutkimuksen metodiksi, jossa käytetään hyväksi monia tiedon lähteitä. Etnografi osallistuu salatusti tai avoimesti muiden ihmisten elämään tietyn ajanjakson aikana. Hän katselee, kuuntelee, kyselee ja pyrkii keräämään mitä tahansa materiaalia saadakseen vastauksia tutkimuskysymyksiinsä. Etnografia muistuttaa hyvin paljon niitä rutiininomaisia tapoja, joiden avulla ihmiset pyrkivät ymmärtämään maailmaa päivittäisessä elämässään. Sarah Pink (2001, 18) pitää Hammersleyn ja Atkinsonin määritelmää liian kapeana, koska siinä etnografiaa pidetään vain tapana kerätä aineistoa ja annetaan ymmärtää, että etnografian tekeminen on helppo prosessi, jossa etnografi menee toiseen paikkaan tai kulttuuriin, viiptyy siellä hetken, kerää aineiston ja vie sitten aineiston koskemattomana kotiinsa. Pink pitää etnografiaa metodologiana, lähestymistapana kokea, tulkita ja representoida kulttuuria ja yhteiskuntaa. Tähän lähestymistapaan vaikuttavat eri alojen tutkimustavoitteet ja teoreettiset

periaatteet. Aineiston keruu menetelmän sijaan hän pitää etnografiaa prosessina, jossa luodaan ja representoidaan tietoa, joka perustuu etnografian omiin kokemuksiin. Sirpa Lappalaisen (2007b, 10) tavoin ymmärrän ”etnografian tutkimusprosessia jäsentävänä teoriana – metodologiana.”

Tarja Palmun (2007, 150) mukaan etnografian vahvuus on pääseminen lähelle arjen tapahtumiin – pienten asioiden, huomautusten, lauseiden ja yksittäisten toimintojen ja tekojen näkeminen merkityksellisinä toiston kautta. Etnografi voi peilata samanlaisuuksia ja eroja, toistoa ja poikkeamia laajassa kontekstissa pyrkien tekemään omat kokemuksensa, analyysinsä ja tulkintansa näkyviksi kirjoittamisen kautta. Robert Emerson, Rachel Fretz ja Linda Shaw (1995, 28–29) painottavat, että etnografian tulisi tiedostaa ja tuoda esille, mitä merkityksiä kentällä olijat pitävät tärkeinä ja merkittävänä. Merkitysten selvittämiseksi olen kiinnittänyt huomiota siihen, mistä pojat puhuvat, mitkä asiat herättävät heissä voimakkaita tunteita, miten he ymmärtävät ja tulkitsevat ongelmia, jotka tuottavat huolta ja vaivaa. Kyselemällä tapahtumaan osallistujilta heidän vaikutelmistaan siitä, mitä tapahtui, etnografi ei pelkästään osallistu toimintaan, vaan myös ottaa selvää niistä merkityksistä, jotka muut liittävät tapahtumiin.

Emerson ja ym. painottavat, että etnografi ei ole kiinnostunut asioista staattisina käsitteinä, vaan siitä, miten osallistujat vetoavat tiettyihin tarkoituksiin tietyissä suhteissa ja toimissa. Etnografian pitäisi siis yrittää löytää eri tapahtumista ja vuorovaikutustilanteista samantyyppisiä toistuvia tilanteita, joiden perusteella voi muodostaa sääntöjä. Samalla, kun etnografi on avoin tilanteille, jotka ovat esimerkkejä samanlaisesta tilanteesta, hän pyrkii löytämään muunnelmia tai poikkeuksia tiettyyn havaittuun sääntöön. (Emt., 28–29.)

Honkasalon (2005, 147–148) mukaan vähemmistöjä käsittelevissä tutkimuksissa aihevalintoja perustellaan usein sillä, että ne ”antavat äänen” marginalisoiduille ryhmille. Esimerkiksi feministisessä etnografiassa pyritään siihen, että yhteisöjen kuvauksissa otetaan huomioon naisten näkökulmat ja

tulkinnat. Honkasalo painottaa, että äänen antaminen tutkittaville ei riitä, vaan on tärkeää ymmärtää, mistä lähtökohdista ja positiosta ääni on annettu ja kenen taholta. Sekä feministinen että anti-rasistinen tutkimus painottaa valtasuhteiden merkitystä. Honkasalon mukaan feministisessä etnografiassa ollaan kiinnostuneita valtasuhteiden purkamisesta, jotta tutkimuskysymyksiin voidaan vastata sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta. Valta ei liity vain sosiaalisiin kategorioihin kuten luokkaan, etnisyyteen, sukupuoleen ja ikään, vaan myös historiallisiin tekijöihin kuten valkoisuuteen, eurooppalaisuuteen ja koloniaaliseen historiaan. Honkasalon mukaan samanlaisuutta suhteessa tutkittaviin ei ole mahdollista saavuttaa eikä tietynlainen samanlaisuus automaattisesti tarkoita objektiivista tietoa ilman analyysiä historiallisista valtasuhteista ja kohtaamisista tutkijan ja tutkittavien välillä.

Perinteisessä etnografiassa on tavoiteltu mahdollisimman totuudenmukaista kuvausta tutkittavasta ympäristöstä. Tutkimukseni lähtökohta on kuitenkin uudemman etnografisen suuntauksen mukaisesti kiinnostus siitä, miten toimijat tuottavat aktiivisesti sosiaalisen ympäristönsä todellisuuden. Uudessa etnografiassa korostetaan tutkimusaineiston muodostumista tutkijan ja tutkittavien välisessä vuorovaikutuksessa. Kaikilla tutkimuksen osapuolilla on siis aktiivinen, tutkimusaineistoa muokkaava rooli. Tutkittavat luovat todellisuutensa puheen ja vuorovaikutuksen, tarinoiden ja kertomusten kautta. (Laakso 2009, 63; Gubrium & Holstein 1994, 352.) Kenttätyön aikana kirjoitetut muistiinpanot ja loppuraportti ovat väistämättä tutkijan tekemiä konstruktioita tapahtumista, koska todellisuus on subjektiivista ja todellisuus tunnetaan vain sillä tavalla kuin yksilöt sen kokevat. Tutkijan subjektiivisuus ei ole ainoa asia, joka saattaa varjostaa hänen käsitystään todellisuudesta, vaan myös suhteet tutkijan ja tutkittavien todellisuuksien välillä, jotka muodostavat neuvotellun version todellisuudesta. (Pink 2001, 20.)

Siitä huolimatta, että tutkimukseni ei ole feministinen tukeudun feministisiin diskursseihin sen suhteen, miten ymmärrän sosiaalitutkimuksen luonteen ja prosessin. Näissä diskursseissa oma itse nähdään sukupuolittuneena, ruumiillisena ja tunteellisena olentona. Samalla sanoudutaan irti siitä myytistä, että sosiaalitutkimus on neutraalia ja hygieenistä. Tutkijaa ja tutkittavia ei pidetä irrallisina ja objektiivisina välineinä, vaan tutkimus on henkilökohtaista, tunteellista, sensitiivistä, refleksiivistä ja sitä tehdään olemassa olevissa kulttuurisissa ja rakenteellisissa konteksteissa. (Coffey 1999, 12.)

4.2 Kentälle pääsy ja tutkimuksen etiikka

Klassisissa etnografioissa avauskertomukset ovat olleet matkakertomuksia, jotka kuvaavat tutkijan matkaa kaukaiseen paikkaan, tutkittavan yhteisön vastaanottoa, ensivaikutelmia ja tutkijan ja tutkittavien suhdetta. Ne ovat samalla olleet kuvauksia lähtöön liittyvästä ahdistuksesta ja menetyksen tunteista. Nykyisinkin etnografioissa kuvataan kentälle pääsyyn liittyviä ongelmia, sisäänpääsy- tai tutkimusneuvotteluja, ihmisten torjunnan voittamista ja tutkijan ja tutkittavien välistä suhdetta. (Eräsaari 1995, 57.) Eräsaari (1995) teki väitöskirjansa katutason byrokraatioista ja hän kuvaa kentälle pääsyään niin vaikeana, että kutsuu sisäänpääsyneuvotteluja konntausharjoituksiksi. Myös Törrönen (2003) kuvaa väitöskirjassaan lastenkodin ja sairaalan monimutkaisia sisäänpääsyneuvotteluja, joissa lupaa pitää pyytää usealta portinvartijalta, vieläpä oikeassa järjestyksessä. Näihin kuvauksiin verrattuna kentälle pääsy oli omalla kohdallani helppoa ja vaivatonta, sujahdin nuorisotilan arkeen nopeasti.

Hammersley ja Atkinson (1995, 36) kirjoittavat, että joskus tutkittava ympäristö valikoituu ensimmäiseksi – tarjoutuu mahdollisuus tutkia mielenkiintoista kenttää ja tutkimuskysymykset muotoutuvat myöhemmin tutkimuskohteen mukaan. Omalla kohdallani kävi juuri näin. Oli selvää, että valitsisin

maahanmuuttoon liittyvän aiheen, mutta en ollut päättänyt, mistä ja millä menetelmillä tarkemmin tekisin graduni. Samoihin aikoihin sain sähköpostiini ilmoituksen siitä, että monikulttuuriseen poikatyöhön haetaan vapaaehtoisia. Ajattelin, että Kerhossa olisi oiva mahdollisuus yhdistää kiinnostukseni sosiaali-, nuoriso- ja maahanmuuttajatyöhön. Lähetin poikatyön johtajalle sähköpostia, jossa ilmoitin, että olen kiinnostunut tekemään vapaaehtoistyötä yksikössä ja että haluaisin myös tehdä pro gradu – työni kyseisestä toiminnasta. Sain luvan tehdä tutkimusta sillä ehdolla, että menetelmistä ja muista tutkimuksen yksityiskohdista neuvoteltaisiin vielä. Kävin tutustumiskäynnillä ja aloitin vapaaehtoistyön lokakuun 2009 alussa.

Vaikka kentälle pääsy oli minulle vaivatonta, se ei silti tarkoittanut sitä, että olisin vapaasti päässyt havainnoimaan kaikkia tilanteita.

Vaikka sisäänpääsyneuvottelut ovat olleet tähän asti helpot, niin olen huomannut, että on salaisuuksia, joista en saa tietää. Harjoittelijat ilmeisesti pääsevät enemmän sisäpiiriin kuin vapaaehtoiset. Toisaalta minulla ei ole pääsyä isovelikoulutuksiin, koska ilmeisesti siellä tulee esille monia arkaluontoisia asioita. En kuitenkaan ollut ajatellut aikaisemminkaan, että pyytäisin päästä havainnoimaan niitä tilanteita. Toisaalta olen hyvin utelias näiden salaisuuksien suhteen, toisaalta tuntuu siltä, että on parempi, että en tiedäkään niistä asioista, koska sitten ei synny eettistä ongelmaa siitä, mitä raportoin ja mitä en. (Tutkimuspäiväkirja.)

Työtehtäviini kuului auttaminen arkiasioissa ja yleinen ajanvietto paikan päällä, siksi graduohjaajani ehdotti etnografian tekemistä eli aineiston keräämistä osallistuvan havainnoinnin kautta. Mitä paremmin tutustuin etnografiseen tutkimukseen, sitä enemmän vakuutuin siitä, että haluan tehdä pro gradu – työni tällä menetelmällä. Olin jo ennen tutkimusprosessia päättänyt, että haluan tehdä jotakin muuta kuin pelkästään haastatteluja, joita käytetään hyvin yleisesti aineistona sosiaalityön pro gradu – töissä. Etnografia tuntui parhaalta vaihtoehdolta toiminnallisen tutkimuskohteen tutkimiseen. Etnografian valintaa puolsi myös se, että halusin päästä lähelle maahanmuuttajapoikien arkea ja ymmärtää sitä paremmin. Ajattelin, että tässä tutkimusasetelmassa pystyin

helpommin ikään kuin vastapalveluksena auttamaan poikia heidän arjessaan, eikä ainoastaan hyödyntänyt heitä opinnäytetyöni tutkimuskohteina. Pidin lähtökohtana sitä, että suostumuksen saaminen tutkimuksen tekoon on todennäköisesti helpompaa, jos nuoret tuntevat minut jo etukäteen ja pystyvät täten luottamaan minuun paremmin (Hammersley & Atkinson 1995, 72–73).

Annoin tutkimussuunnitelmani työntekijöiden luettavaksi, koska tarvitsin tutkimusluvan ja halusin samalla vakuuttaa heidät siitä, että pyrin tekemään eettistä tutkimusta. Kentälle pääsyneuvottelut jatkuivat koko tutkimusprosessin ajan. Ilmoitin esimerkiksi aina etukäteen, minä päivinä tulen havainnoimaan. Kentälle pääsyä helpotti se, että työntekijät arvostivat sitä, että sitouduin toimintaan myös vapaaehtoisena ohjaajana, eikä pelkästään tutkijana. Kaksoisroolin avulla pystyin myös antamaan jotakin takaisin tutkittaville ja Kerhon työntekijöille eli omaa aikaani.

Pidin kenttäjaksoni alussa tammikuussa 2010 yhdessä Kerhon työntekijöiden kanssa info-tilaisuuden pojille, jossa kerroin tutkimuksestani. Kerroin heille, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, tiedot luottamuksellisia, että lopulliseen raporttiin ei tule kenenkään oikeita nimiä, kenttäjakson keston ja vastasin muutenkin kysymyksiin. Kukaan ei kieltäytynyt osallistumasta tutkimukseen. Kaikki Kerhossa kävijät eivät olleet paikalla tiedotustilaisuudessa, joten kerroin myöhemmin erikseen tutkimuksestani niille pojille, joiden kanssa juttelin paljon. Koska Kerhon kävijäkunta vaihtuu ajoittain paljonkin, kaikki nuorisotilan kävijät eivät ole tienneet tutkimuksesta. En lähtökohtaisesti ole halunnut heti ensimmäisenä esittäytyä tutkijaksi esimerkiksi ensimmäistä kertaa toimintaan osallistuville pojille, koska ajattelin, että on aina jonkinlainen kynnys tulla mukaan uutena toimintaan. Harvoin toimintaan osallistuville kävijöille en ole myöskään kertonut erikseen tutkimuksesta.

Kaikki pro gradu-työssäni esiintyvät nimet ovat peitenimiä, enkä ole välttämättä käyttänyt johdonmukaisesti samaa peitenimeä saman henkilön kohdalla läpi koko tutkimuksen. Olen tietoisesti jättänyt kenttäpäiväkirjoitteista pois tarkat taustatiedot ja kertonut korkeintaan yhden taustatiedon kerrallaan suojatakseni tutkittavien anonymiteettiä. Poikkeuksen tästä säännöstä muodostavat työntekijät: heistä käytän johdonmukaisesti samaa peitenimeä, koska heidän puheensa omasta elämästä ei ole samalla tavalla tutkimuksen kohteena kuin poikien. Oma nimeni on ainoa, jota ei ole muutettu aineisto-otteissa. Havaintomuistiinpanoissa esiinnyn ensimmäisessä persoonassa ja haastatteluaineistossa kolmannessa persoonassa.

Hammersley ja Atkinson (1995, 278–279) huomauttavat, että eettisten ohjeiden orjallisen noudattamisen sijaan on tärkeämpää harkita tilannekohtaisesti, mikä on kussakin tilanteessa eettisesti paras ratkaisu. Tämä ohjenuoranani olen pyrkinyt ottamaan eettiset kysymykset huomioon tutkimuksen jokaisessa vaiheessa.

4.3 Nuorisotilan ja -toiminnan kuvaus

Kerho on monikulttuurisen poikatyön yksikkö, jonka tarkoituksena on tukea murrosikäisinä Suomeen muuttaneita 12–23 v. maahanmuuttajapoikia, joiden on nopeasti sopeuduttava uuteen kulttuuri- ja kieliympäristöön. Kerhon toiminta on alkanut vuonna 2002 ja sen taustalla on ajatus sosiaalisesta nuorisotyöstä, jossa nuorta pyritään tukemaan kokonaisvaltaisesti. Tämä näkyy siinä, että harrastustoiminnan lisäksi poikia tuetaan arjessa esimerkiksi auttamalla läksyjen teossa ja kesätyönhaussa. Kerhossa työskentelee kaksi vakituista työntekijää: johtajana on suomalainen nainen ja erityisnuorisotyöntekijänä pakolaistaustainen mies. Toimintaan osallistuu myös kymmenisen vapaaehtoista, joista suurin osa on naisia, mutta myös muutama

mies toimii vapaaehtoisena. Jotkut vapaaehtoiset osallistuvat toimintaan säännöllisesti, kun taas osa tulee tarvittaessa auttamaan läksyissä tai järjestää koulutusta. Lisäksi lukuvuoden 2009–2010 aikana toiminnassa on ollut lähes yhtäjaksoisesti joku opiskelija harjoittelemassa.

Kävijät ovat kotoisin eri puolilta maailmaa: Aasiasta, Afrikasta, Etelä-Amerikasta ja Euroopasta. He edustavat yli kahtakymmentä eri kansalaisuutta, joista suurimmat ryhmät ovat Afganistanin, Irakin, Iranin ja Somalian kansalaiset. Ikäryhmistä 16–20-vuotiaat ovat vahvimmin edustettuina Kerhon kävijöissä. Ikärajoissa joustetaan, sillä toisen asteen opintoja käyvä nuori voi osallistua toimintaan, vaikka olisi yli 23-vuotias. Toiminta on avoinna kaikille maahanmuuttajapojille, valtaosalla, arviolta 95 prosentilla on kuitenkin pakolaistausta. Pojat ovat olleet Suomessa 0-5 vuotta. Suurin osa pojista opiskelee: osa on valmistavalla luokalla, osa muilla suomen kielen kursseilla, osa käy peruskoulua ja osa opiskelee toisen asteen koulutuksessa. Osa käy töissä opintojen ohella osa-aikaisesti tai on työelämässä. Yksittäisiä kävijöitä on vuosittain 150–200 ja heistä arviolta puolet osallistuu toimintaan säännöllisesti, eli viikoittain. Osa käy lähes joka päivä, kun toimintaa järjestetään ja toiset satunnaisemmin. Aikaisemmin aktiiviset pojat käyvät myös välillä kertomassa kuulumisiaan.

Suomen kieli on kerhon kävijöiden yhteinen kieli ja sitä kannustetaan käyttämään mahdollisimman paljon. Suomen kielen lisäksi Kerhossa puhutaan luonnollisesti useita muita kieliä. Kerho on auki kaikille kohderyhmään kuuluville kaksi kertaa viikossa. Näinä iltoina molemmat työntekijät ovat paikalla ja yleensä 1-2 vapaaehtoista ohjaajaa. Poikia käy näinä iltoina arviolta 15–25 henkilöä. Iltapäivällä pelataan jalkapalloa, joka on suosituin harrastustoiminnan muoto. Jalkapalloa pelataan saman rakennuksen yhteydessä olevassa salissa. Ennen ja jälkeen pelaamista voi viettää aika Kerhon tiloissa ja saada apua läksyihin ja muihin arkiasioihin. Näiden kahden päivän lisäksi kerho on auki yhtenä iltana viikossa niille, jotka ovat olleet Suomessa vasta vähän

aikaa. Tarkoituksena on saada heidät mukaan toimintaan tutustuttamalla heidät toimintaan aluksi pienryhmänä. Uusien poikien iltana osallistujia on yleensä n. 15 henkilöä. Tämän illan aikana tehdään usein retkiä eri kohteisiin tai laitetaan esimerkiksi ruokaa Kerhon tiloissa. Yhtenä viikonloppuillana viikossa järjestetään yökalkapalloa muissa tiloissa. Ohjaajat eivät osallistu yökalkapalloon.

Toimintaa järjestetään kuvatonlaisena elokuun puolesta välistä toukokuun puoleen väliin. Joulun aikoihin ja heinä- ja elokuussa ei järjestetä toimintaa. Kesäkuussa järjestetään kesämummola- ja leiritoimintaa, heinäkuussa ja elokuun alussa ei ole toimintaa. Kerhossa on tarkoituksena, että pojat saavat tukea paitsi työntekijöiltä ja ohjaajilta, myös toisiltaan. Pidempään Suomessa olleille pojille järjestetään isovelikoulutusta, jotta he voivat olla tukena vasta maahan tulleille pojille eli pikkuveljille. Isoveljet auttavat pikkuveljiä kielen ja kulttuuristen tapojen omaksumisessa sekä auttavat ohjaajia erilaisissa avustavissa ohjaustehtävissä. Isoveljille järjestetään koulutus- ja virkistystoimintaa. Toiminnan tarkoituksena on ylläpitää ja vahvistaa aktiivista roolia, eikä tehdä pojista väliaikaisen elämänvaiheen aikana pelkkiä passiivisen tuen vastaanottajia.

Kerhon toiminta järjestetään erään setlementin toiminnan yhteydessä. Tilat sijaitsevat setlementitalon taka-osassa. Ovessa lukee 2h+kk ja Monikulttuurinen nuorisotila. Ovikyltinsä mukaisesti tila koostuu kahdesta huoneesta ja keittiöstä. Ensimmäisenä on naulakko, jonka vieressä on pöytä, joka on täynnä erilaisia esitteitä. Käytävän kaapeissa on paljon pieniä kuvia Kerhon nuorista ja toiminnasta. Tämä valokuvanäyttely kertoo yhteisistä kokemuksista ja se päivittyy jatkuvasti. Uusista pojista pyritään ottamaan kuva mahdollisimman pian. Vastakkaisella seinällä on peili, jota reunustavat eri maiden liput. Liput on valittu sen mukaan, mistä maista Kerhon osallistujat ovat tulleet. Kaappien sisällä on siivous-, urheilu- ja ensiapuvälineitä.

Ensimmäinen huone on olohuone, jossa on iso yhdessä rakennettu sohva ja kolme nojatuolia. Huoneessa on tv, DVD-soitin ja digiboksi. Huoneen seinustalla on kirjahylly, jossa on mm. sanakirjoja, erilaisia toimintaan liittyviä kansioita mm. jokaisesta kertova kaverikansio, vapaaehtoisten kansio, julkkiskansio, suomen alkeiden kansio, Aku Ankan taskupokkareita ja erilaisia maahanmuuttajiin liittyviä julkaisuja. Yhdelle seinälle on maalattu värikkäillä graffiteilla Kerho. Pojat ovat tehneet sen itse graffitipajan yhteydessä. Toisella seinällä on maailmankartta, johon nuoret ja työntekijät ovat merkinneet nuppineulalla, mistä ovat kotoisin. Graffitin vieressä on kuvia eri jalkapallootteluista, johon Kerhosta on osallistuttu. Olohuoneessa katsotaan tv:tä, elokuvia, pelataan pelejä, jutellaan ja kokoonnutaan silloin, kun on joku vierailija käymässä.

Toinen huone on keittiö. Keittiössä on pöytä ja neljä tuolia. Jokaiseen kaapin oveen on laitettu suomenkielinen lappu, joka kertoo kaapin sisällön ja joissakin esineissä on myös suomenkieliset laput. Keittiössä jutellaan, laitetaan ruokaa, juodaan mehua, teetä ja kahvia ja syödään voileipiä.

Kolmantena huoneena on läksyhuone. Läksyhuoneessa on kaksi pöytää, molempien ympärillä on viisi tuolia. Toisella pöydällä on alustana maailmankartta. Seinällä on myös maailmankartta. Vastapäisellä seinällä on ilmoitustaulu, johon on koottu tietoa esimerkiksi kesätyöpaikoista ja erilaisista maahanmuuttajille suunnatuista palveluista. Ilmoitustaulun alapuolella on pöytä, jossa on kyniä, pyyhekumeja, viivoittimia, harppeja, värikynä, paperia ja kesätyönhakukansio. Lisäksi huoneessa on kolme tietokonetta, kahdessa niistä on Internet-yhteys. Läksyhuoneessa tehdään läksyjä, haetaan kesätöitä, hoidetaan juoksevia asioita Internetissä, vietetään aikaa eri sosiaalisissa medioissa ja kuunnellaan musiikkia. Läksyjen tekeminen on lähes poikkeuksetta kollektiivista, yleensä ohjaaja, vapaaehtoinen tai vanhempi poika, joka osaa paremmin suomea auttaa läksyjen tekemisessä. Yhden pöydän ääressä tehdään monesti useampia läksyjä. Tietokoneiden äärellä voidaan tehdä

esimerkiksi työhakemuksia ja auttaa esitelmien tai opinnäytetöiden tekemisessä. Tietokoneilla myös surffataan netissä, pelataan nettipelejä ja soitetaan omaa suosikkimusiikkia hip-hopista poppiin. Nuorisotilassa soikin hyvin usein joku musiikki taustalla. Tietokoneilla puuhaillaan sekä yksin että yhdessä, esimerkiksi kokoonnutaan katsomaan musiikkivideoita tai vaikkapa arabiversiota Jackassista.

Näiden tilojen lisäksi setlementti tarjoaa tarvittaessa käyttöön tanssisalia, puutyöverstasta, keramiikkapajaa ja urheilusalia. Pojat ovat myös perustaneet Kerhon oman musiikkistudion setlementin pommisuojaan. Toiminta ei kuitenkaan rajaudu pelkästään näihin kuvailemiini fyysisiin tiloihin, vaan poikien pienryhmäpäivänä tehdään retkiä esimerkiksi urheilupaikkoihin ja nuorisotapahtumiin.

Liike on jatkuvaa nuorisotilassa: pojat ja työntekijät liikkuvat huoneesta toiseen, sisään ja ulos nuorisotilasta. Esimerkkinä liikkeestä voi ottaa jalkapallon. Yleensä Kerhon tilat tyhjenevät lähes täysin jalkapallon ajaksi ja silloin tiloissa on yleensä hiljaista. Jalkapallon loppumisen jälkeen pojat tulevat vähitellen tilaan ja keittiö täyttyy pojista, jotka tekevät itselleen voileipiä ja teetä. Keittiö on monesti niin täynnä, että kaikki eivät mahdu syömään istualtaan. Vähitellen syötyään pojat siirtyvät läksyhuoneeseen tai olohuoneeseen. Jotkut osallistuvat vain jalkapalloon ja lähtevät pois sen päätyttyä. Osa taas tulee suoraan Kerhoon koulun päätyttyä varhain iltapäivällä ja lähtee vasta silloin, kun ovet suljetaan.

4.4. Kentällä olo – roolien reflektointia

Kenttätyössä tiedon hankinnan ruumiillisuus on varsin konkreettista: tutkija menee tutkimiensa ihmisten pariin tietyn ikäisenä, tiettyä sukupuolta olevana, tietynlaisessa sosiaalisia merkityksiä kantavassa ruumiissa. Tutkija on siis aina tietynlaisessa sosiaalisessa roolissa, tietynlaisessa positiossa suhteessa tutkimaansa yhteisöön. (Huttunen 2002, 25.) Suhteessa tutkittaviin tietyt erot olivat selvät: kuuluminen valtaväestöön ja sukupuoleni. Kerhon toiminnan yhtenä tavoitteena on integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja voi ajatella, että minulla on valtaväestön edustajana sellaista kulttuurikompetenssia ja kielitaitoa, jota varsinkaan juuri Suomeen muuttaneilla pojilla ei ole, mutta jota heillä tulisi olla pärjätäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä asetelma korostui auttaessani läksyissä ja muissa arkiasioissa, mutta myös vapaamman oleskelun aikana. Minna Suutaria (2002, 38) mukaillen tarkastelen tutkittaviani kulttuurisesta keskuksista käsin. Katse suuntaa tässä tapauksessa kohti ns. kulttuurista marginaalia. Kerhon kontekstissa sukupuoleni ja etninen taustani kertoi asemastani kentällä, koska satunnaisia vierailijoita lukuun ottamatta nuorisotilassa säännöllisesti käyvät suomalaiset naiset ovat työntekijöitä, harjoittelijoita tai vapaaehtoisia.

Mielestäni tutkittavan ja tutkittavien sama sukupuoli ei automaattisesti takaa sitä, että tutkija pääsee lähelle ja ymmärtää tutkittavia. En myöskään ajattele, että naisten ja miesten välillä on ylitsepääsemätön ymmärtämisen kuilu. Lappalaisen (2006, 34) tavoin ajattelenkin, että biologista sukupuolta olennaisempaa kenttätyön kannalta on tutkijan tapa ja tyyli olla ja esittää sukupuoltaan. Toisaalta tiettyjä yhteneväisyyksiäkin poikien kanssa oli kuten ikä ja tämän myötä samanlainen elämänvaihe eli nuoruus. Kulttuurisesti nuoruuteen liittyy odotus edistymisestä ja kasvamisesta, nuorten pitäisi opiskella, saada työpaikka ja perustaa perhe (Raitakari 2004, 56). Erään harjoittelijan sanoin: Monella tapaa pojat käyvät läpi samoja asioita kuin minäkin, mutta lähtökohdat ovat kuitenkin ihan erilaiset. Ikäero poikiin vaihteli

yli kymmenestä vuodesta muutamaan vuoteen, osa tutkittavista oli samanikäisiä. Se, että koin itse olevani samanikäinen kuin pojat ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että he olisivat pitäneet minua nuorena kaikissa tilanteissa. Kertoessani, että olen 25-vuotias opiskelija, Jamal kommentoi, että hän ainakin aikoo olla töissä minun ikäisenä. En siis täyttänyt ainakaan hänen odotuksiaan siitä, mitä tämän ikäisenä olisi ”pitänyt saavuttaa”. Suurin osa havainnoistani perustuu suomen kielellä käytyihin keskusteluihin, mutta luonnollisesti myös muihin kieliin, joita osaan. Ne pojat, jotka ovat olleet Suomessa vain lyhyen ajan, eivätkä vielä puhu suomea kovin hyvin, eivät ole näin ollen etnografiassa kovin merkittävässä roolissa. Väistämättä osa keskusteluista on siis jäänyt minulta kuulematta ja ymmärtämättä. Todennäköisesti osa näistä ymmärtämättä jääneistä keskusteluista ovat olleet tärkeitä tutkimusaineistoni kannalta. Voin kuitenkin vain arvailla, miltä aineistoni näyttäisi, jos olisin ymmärtänyt kaiken, mitä kentällä puhuttiin.

Hammersleyn ja Atkinsonin (1995) mukaan etnografian roolit voidaan jakaa seuraavalla tavalla: täydellinen osallistuja, osallistuva havainnoija, havainnoiva osallistuja tai täydellinen havainnoija. Täydellisellä havainnoijalla ei ole lainkaan yhteyksiä niihin henkilöihin, joita hän tutkii. Täydellisen osallistujan roolissa tutkija salaa täysin sen, että tekee tutkimusta. Tässä roolissa tutkija voi liittyä johonkin ryhmään ja teeskennellä olevansa tavallinen ryhmän jäsen. Tätä roolia pidetään eettisesti kaikkein huonoimpana vaihtoehtona. Kummassakaan vaihtoehdossa tutkija ei varsinaisesti puutu vuorovaikutustilanteisiin tutkijan roolissa. Osallistuvan havainnoijan ja havainnoivan osallistujan välille voi olla vaikeaa tehdä eroa. Yksi keskeinen tekijä on salailun määrä. Havainnoivan osallistujan tutkijan rooli on julkinen ja osallistuva havainnoija tekee tutkijan roolin osin salaiseksi. Toinen tärkeä tekijä on, omaksuuko tutkija jo olemassa olevan roolin vai luoko hän uuden roolin. Yleensä salatummassa tutkijan roolissa ei yleensä ole muuta vaihtoehtoa kuin omaksua valmis rooli, mutta näin voi käydä myös havainnoivalle osallistujalle. (Emt., 104–108.)

Minun tutkijan roolini oli julkinen eli olin havainnoiva osallistuja. Olin kuitenkin kentällä valmiiksi olemassa olevassa roolissa eli vapaaehtoisena ohjaajana. Juttelin poikien kanssa, autoin läksyjen teossa, katsoin tv:tä, kuuntelin musiikkia, olin mukana erilaisilla retkillä mm. nuorisotapahtumassa, pulkkamäessä, keilahallissa ja uimahallissa. Kaksoisroolini tutkijana ja ohjaajana aiheutti minulle ristiriitaisia tuntemuksia sen suhteen, miten minun tulisi käyttäytyä tietyissä tilanteissa. Hyvä tutkija ei välttämättä tarkoita samaa asiaa kuin hyvä ohjaaja kaikissa tilanteissa. Joissakin tilanteissa olisin mieluummin seurannut keskustelua olohuoneessa kuin auttanut läksyissä, esimerkiksi silloin, kun vieraat keskustelivat poikien kanssa ihmisoikeuksista. En kuitenkaan kokenut, että olisin voinut kieltäytyä auttamasta havainnoinnin vuoksi.

Etnografin, joka on tekemisissä nuorten ihmisten, vähemmistöjen ja etnisten suhteiden kanssa pitäisi olla tietoinen valtasuhteista sekä kentällä että ”kotona” ja olla myös tietoinen siitä, että hänellä on tutkijana taipumus vahvistaa olemassa olevia valtasuhteita (Honkasalon 2005, 142–143). Yritin pääasiassa välttää vallan käyttöä suhteessa muihin osallistujiin, jotta tämä asetelma ei korostuisi entisestään. Vallan käytöllä välttämällä tarkoitan sitä, että en lähtökohtaisesti puuttunut tilanteisiin, joissa rikottiin nuorisotilan sääntöjä. Hyvän ohjaajan pitäisi kuitenkin välittömästi puuttua tiettyihin tilanteisiin, joissa ei noudateta nuorisotilan sääntöjä. Pääsääntöisesti samassa huoneessa oli ainakin yksi työntekijä tai harjoittelija, joka puuttuivat tilanteisiin. Mitä pidempään olin kentällä, sitä hankalampi olo itselleni tuli siitä, kun en toiminut sen mukaan, mitä pidin hyvän ohjaajan toimintana.

Karef nimittelee Jamalia. Jamal katsoo minua sen oloisena, että minun pitäisi puuttua tilanteeseen. Melu on aika korvia huumaavaa ja kova. Mahtob on tekemässä itselleen leipää ja pitää käsiä korviensa päällä. Hän huutaa yhtäkkiä aika kova "Hiljaa!" mutta saa hiljennettyä muut pojat vain hetkeksi. Mahtob katsoo minuun ja tuntuu siltä, että hän odottaisi minun puuttuvan tilanteeseen. Tuntuu jotenkin vaikealta, koska luulen, että viimeistään nyt osa pojista, ainakin Jamal ja Mahtob ihmettelivät, miksi en puuttunut Karefin nimittelyyn ja kovaan

meluun. Miksi yksi ohjaajista vain seisoo paikoillaan ja katsoo tilanteita, mutta ei puutu niihin? Poistun keittiöstä. (Havaintomuistiinpanot.)

Peter kiroilee. Tariq kysyy: "Miksi te ette puutu tuohon, sä oot ohjaaja, sä oot ohjaaja?" ja osoittaa ensin minua, sitten työntekijää sormella. (Havaintomuistiinpanot.)

Etnografian erityispiirteenä on jatkuva vuorovaikutus ihmisten kanssa, siksi tutkijalla on osallistuvan havainnoinnin aikana voitettavana samat vaikeudet, joita hänellä yleensä on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja vastaavasti käytössään omat henkilökohtaiset voimavaransa. (Törrönen 2003, 37.) Kun tekee avoimesti etnografiaa, on siedettävä epätietoisuutta ja epävarmuutta omasta sosiaalisesta asemasta ja pyrittävä olemaan kentällä niin, että se hyödyttää tutkimusta, mutta on samalla eettisesti kestävä. Toisaalta tunne siitä, että on "kuin kotonaan" ja menettänyt kaiken vierauden kokemuksesta voi olla merkinä siitä, että on luopunut analyttisestä ja kriittisestä näkökulmasta kenttää kohtaan. (Hammersley & Atkinson 1995, 113–115.) Amanda Coffey (1999, 36–37) kritisoi jyrkkää jaottelua vierauden ja tuttuuden välillä, koska se ei tee oikeutta tutkimuskokemusten kirjolle. Hänen mielestään ongelmana ei ole, samaistuuko tutkittaviin vai ei, vaan sen tunnistaminen, että etnografinen itse on tulos monimutkaisista neuvotteluista. Coffey painottaa, että koska tutkija on osa tutkimaansa kenttää, kulttuurinen konteksti vaikuttaa tutkijaan ja hän muuttuu kenttätutkimuksen myötä. On silti itsekeskeistä väittää, että tutkijasta voisi tulla kentän täysivaltainen jäsen. Yleensä kenttätutkimus vaikuttaa enemmän tutkijoihin kuin tutkittaviin ja juuri siksi tutkijan on syytä olla avoin sitoumuksistaan ja tunteistaan kenttää ja tutkittavia kohtaan. (Coffey 1999, 36–37.)

Kenttätutkimus on emotionaalista ja fyysistä läsnäoloa ja se asettaa samalla tutkijan oman identiteetin alttiiksi muuttumiselle. Mitä enemmän tutkija on toiminnassa mukana, sitä enemmän hän kietoutuu tunnetasolla tutkimaansa ilmiöön. (Coffey 1999, 37.) Kenttäjakso tuntui hyvin intensiiviseltä ja ajoittain raskaalta. Olin aluksi huolissani siitä, miten saan kirjattua ylös tapahtumat

mahdollisimman hyvin enkä yleensä osannut lopettaa kentän tapahtumien pohdintaa siihen, kun lopetin muistiinpanojen kirjoittamisen, vaan menetin usein yöneni kenttätöön vuoksi. Etnografian tekeminen nuorisotilassa tuntui paitsi fyysisinä tuntemuksina, kuten väsymyksenä ja unettomuutena, myös ilona, emotionaalisena myötätuntona, suruna ja kiukkuna.

Honkasalo (2005, 151) kertoo tunteneensa ristiriitaisia tunteita sen suhteen, mitä hän kertoisi työntekijöille tutkimuksestaan, koska hän ei halunnut, että hänen tutkimussuunnitelmansa ja heidän asenteensa häntä kohtaan tutkijana vaikuttaisivat tutkimukseen. Philomela Essedin (2004, 125) mukaan se, mitä omasta tutkimuksesta kertoo akateemiselle yhteisölle, tutkittaville tai muille tutkimuksesta kiinnostuneille, heijastuu takaisin itse tutkimukseen. Se, että työntekijät ovat lukeneet tutkimussuunnitelmani ja tätä kautta tienneet kiinnostuksen kohteistani, on vaikuttanut selkeästi kenttään. Työntekijä huomautti minulle, että kaikki minun läsnä ollessani käydyt keskustelut eivät olleet sattumanvaraisia, esimerkiksi toinen työntekijä myönsi välillä ”tahallaan” johdattaneensa keskusteluja minua kiinnostavien aiheiden suuntaan. Työntekijä saattoi sanoa minulle kesken keskustelun, että ”Tässä on sulle aineistoa!”.

Hammersleyn ja Atkinsonin (1995) mukaan reaktiivisuus on vain yksi osa yleisemmästä ilmiöstä, jota ei voi poistaa: yleisön ja kontekstin vaikutus siihen, mitä ihmiset sanovat ja tekevät. Kaikki tapahtumat on tulkittava osana sitä yhteyttä, missä ne on tuotettu. Hammersleyn ja Atkinsonin mukaan ei siis ole olennaista pohtia, ovatko tutkittavan kertomat asiat tosia tai aitoja, vaan tärkeämpää on se, mitä tutkittavan sanomiset paljastavat hänen omista tunteistaan ja näkemyksistään, ja mitä päätelmiä voidaan tehdä tästä ympäristöstä tai tapahtumista, joita hän on kokenut. Tavoitteena ei siis ole ”puhtaan” aineiston kerääminen, joka ei ole lainkaan vääristynyt, koska sellaista asiaa ei ole olemassakaan. Sen sijaan tavoitteena on löytää oikea tapa tulkita omaa aineistoa. (Emt., 130–131.) Pinkin (2001, 18) mukaan etnografian tulisi kyseenalaista oikeutensa representoida muita ihmisiä, tiedostaa

mahdottomuus tietää muiden ihmisten mielestä ja tunnustaa, että ne merkitykset, joita annamme tutkittavien sanoille ja toimille ovat oman tietoisuutemme ilmaisuja. Vaikuttaa siltä, että Hammersleyllä, Atkinsonilla ja Pinkillä on keskenään ristiriitaiset näkemykset siitä, mitä muiden ihmisten tunteista ja ajatuksista voi tietää. Näkemykseni on lähempänä Hammersleyn ja Atkinsonin ajatusta, sillä mielestäni tutkittavan puheen perusteella voi tehdä tulkintoja ja päätelmiä hänen näkemyksistään ja tunteistaan. Pinkiä mukailleen en kuitenkaan väitä, että analyysissäni tehdyt tulkintani olisivat tosia, vaan ainoastaan yksi tapa ymmärtää tutkittavien puhetta.

4.5 Tutkimusaineisto

Ollessani läsnä vuorovaikutustilanteissa nuorisotilassa kiinnitin huomiota siihen, miten monesti yhdessä huoneessa käydään usein monia keskusteluja päällekkäin, vieläpä eri kielillä ja miten henkilöt siirtyvät edestakaisin eri huoneiden välillä. Mietin muistiinpanoja tehdessäni, välittyykö tämä useiden vuorovaikutustilanteiden päällekkäisyys ja osallistujien vaihtuvuus muistiinpanoista, puhumattakaan lopullisesta raportista? Atkinson (1992, 2-5) huomauttaa osuvasti, että etnografia on monimutkaisen sosiaalisen todellisuuden kirjaamista tai pelkistämistä johdonmukaiseen tekstimuotoon. Etnografia on erityisen riippuvainen luonnollisen kielen resursseista. Itse termi etnografia pitää sisällään tämän ajatuksen, sillä etnografia tarkoittaa suoraan käännettynä kansasta kirjoittamista. Atkinsonin mukaan etnografian aineisto on mahdollista ymmärtää tekstuaalisena tuotteena. Tutkijan raportoima kenttä, tässä tapauksessa nuorisotila, ei ole mikään luonnollinen kokonaisuus, vaan se on tutkijan konstruktio, joka muotoutuu vuorovaikutuksesta ja aineistontuotannosta kentällä sekä aineiston kirjoittamisesta muistiinpanoiksi. Atkinson painottaa, että raportin kirjoittaminen ei ole puhtaan aineiston keräämistä ja raportoimista, vaan se on osa monimutkaista tekstuaalisten

tuotteiden monikerroksista tuottamista. On tärkeää huomata, että lopullinen raportti on yksi mahdollinen versio tutkijan kiinnostuksen kohteena olleesta sosiaalisesta todellisuudesta.

Pinkin (2001) mukaan etnografian tarkoituksena on tarjota eri versioita etnografian kokemasta todellisuudesta. Näiden versioiden tulisi olla mahdollisimman uskollisia sille kontekstille, neuvotteluille ja intersubjektiivisuuksille, joiden kautta tieto on tuotettu. (Emt., 18.) Havainnoimalla tuotettu aineisto on suodattunut moneen kertaan: kaikkea ei ehdi eikä pysty havaita ja kaikkea kirjaamaansa ei saa aineistoksi tietokoneelle asti. Parhaimmatkin muistiinpanot ovat vaillinaisia kuvauksia kentästä ja analyysi perustuu pitkälti siihen, että tutkija on ollut paikan päällä. (Lappalainen 2007a, 127, 132.)

Ennen varsinaista kenttäjaksoa olin vapaaehtoisena Kerhon toiminnassa yhtenä iltana viikossa lokakuusta 2009 lähtien. Varsinainen kenttäjakso, jonka aikana havainnoin ja kirjoitin kenttäpäiväkirjaa, kesti tammikuun 2010 puolesta välistä maaliskuun loppuun. Tämän kymmenen viikon ajanjakson aikana olin kentällä kahtena iltana viikossa, yhteensä kahtenakymmenenä päivänä. Olin kentällä 3-5 tuntia illassa, kuitenkin niin, että yhteensä vietin viikoittain 8 tuntia kentällä. Vaikka kenttäjakso ja vapaaehtoisjakso poikkeavat luonteeltaan systemaattisen aineiston keruun puolesta, jaksot on kuitenkin vaikea erottaa toisistaan, koska olen syksyllä tutustunut poikiin ja työntekijöihin. Syksyllä luodut ihmissuhteet ja ne havainnot, mitä tein vapaaehtoisena ovat osaltaan ohjanneet sitä, mihin olen kiinnittänyt huomiota kenttäjakson aikana.

Kenttäjakson aikana tein alkuvaiheessa merkintöjä vihkooni kentällä olon aikana silloin, kun oli rauhallista. Luovuin tästä tavasta kuitenkin pian, koska vihkoon kirjaaminen ei tuntunut istuvan luontevasti osaksi toimintaa, sillä normaalisti kukaan ei vetäytynyt kirjaamaan mitään keskustelujen jälkeen eikä pienessä tilassa ollut aina mahdollisuutta vetäytyä omiin oloihin. Ajattelin, että

muistiinpanojen tekeminen häiritsee kentän vuorovaikutusta ja olisin joutunut keskeyttämään havainnoinnin muistiinpanojen kirjoittamisen ajaksi. Siksi olen kirjoittanut muistiinpanot puhtaaksi tietokoneelle heti kotiin päästyäni muistini varassa.

Toisaalta muistiinpanojen konstruoiminen ei liity pelkästään muistiin, vaan siihen, mitä pystyy kertomaan ja pukemaan sanoiksi (Atkinson 1992, 19). Pysin Emersonin ja ym. (1995, 85) ohjeiden mukaan käyttämään jokaista kentällä vietettyä tuntia kohden yhden tunnin kenttäpäiväkirjan kirjoittamiseen. Toisinaan täydensin muistiinpanoja vielä seuraavana aamuna. Olen pyrkinyt kirjaamaan mahdollisimman paljon suoria lainauksia puheesta, jotta poikien puhe välittyisi muistiinpano-otteista. Käytännössä muistiinpanoissa on sekaisin dialogia ja kuvailevampaa tekstiä. Dialogeissa olen pyrkinyt kirjoittamaan sanatarkasti, mitä on sanottu, mutta koska ne on kirjoitettu muistini varassa, tulee niitäkin lukea pikemmin konstruktioinani kuin suorina lainauksina.

Kenttämuistiinpanojen lisäksi olen pitänyt koko ajan tutkimuspäiväkirjaa, johon olen kirjannut mietteitä tutkimusprosessin ajan. Olen kirjoittanut joitakin pohdintojani ja tunteitani muistiinpanoihin, mutta pääosa pohdinnoistani ja tuntemuksistani on kuvattu tutkimuspäiväkirjassa.

Haastattelin kenttäjakson päätteeksi molempia työntekijöitä ja kolmea poikaa. Näen etnografisen haastattelun tekemisen tutkimuseettisenä valintana, koska haastattelun aikana tutkijan kiinnostuksen kohteet selkeytyvät tutkittavan yhteisön jäsenille (Lappalainen 2006, 28). Tarja Tolosen ja Tarja Palmun (2007, 90–92) mukaan kenttätöitä tehdessä haastattelusta on se etu, että silloin on mahdollisuus kuulla tutkittavien omat tulkinnat sen sijaan, että tutkija luottaisi havainnoissaan vain omiin huomioihinsa. Etnografista haastattelua voi luonnehtia etnografisen kenttätöiden yhteydessä tehdyksi haastatteluksi, jossa molemmat tietävät jo ennestään jotakin toisistaan ja jossa haastateltava toimii informanttina kertoen paitsi omista tuntemuksistaan ja kokemuksistaan, myös

tutkimuskentän tapahtumista. Tolosen ja Palmun mukaan haastattelukysymykset eivät muodostu pelkästään tutkijan esiyttämisestä perusteella vaan suhteessa tutkimuskenttään. Haastatteluissa tutkija jakaa etnografian kautta tiettyyn ryhmään kuulumisen kokemukset ja näin ollen myös joitakin sisäpiirin termejä. Kyseessä on siis tietynlaisen samanlaisuuden rakentuminen. Toisaalta haastattelijan ja haastateltavan välisessä suhteessa näkyvät vaihdellen myös kulttuuriamme, tietoamme ja ymmärrystämme määrittelevät moninaiset erot, kuten sukupuoli, ihonväri, ikä ja sosiaalinen tausta. (Emt. 90–92.)

Haastattelujani voi luonnehtia puolistrukturoiduiksi teemahaastatteluiksi (Liite 1), sillä ne etenivät etukäteen tekemäni teemarungon mukaan, mutta en ollut sitonut vastauksia vastausvaihtoehtoihin (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Haastattelun teemarungon laadinnassa auttoivat Honkatukian ja Suurpään (2007) ja Mirja-Tytti Talibin ja Päivi Lipposen (2008) tutkimusten liitteinä olevat teemarungot. Haastattelujen teemoina olivat perhe, ystävät ja vapaa-aika. Työntekijöiden haastattelut kestivät noin 40 minuuttia ja poikien 20–30 minuuttia. Litteroituna tekstinä tekemäni haastattelut olivat yhteensä 22 sivua, rivivälillä 1 ja fonttikoolla 11. Osa kysymyksistä oli suunnattu tietylle henkilölle sen mukaan, mikä minua oli jäänyt askarruttamaan kenttäjakson aikana. Olisin todennäköisesti ehtinyt tehdä enemmän haastatteluja, jos olisin aloittanut niiden tekemisen aikaisemmin. Tein haastattelut huhtikuussa 2010. Asetin takarajaksi toukokuun puolivälin, jolloin Kerhon toiminnassa alkoi kesäkausi ja nuorisotila laitettiin kiinni. Viivästynyt aloittaminen johtui siitä, että pohdin aika pitkään, teenkö haastatteluja vai en. Epäröintiä johtui skeptisestä suhtautumisestani haastatteluihin aikaisemman kokemukseni perusteella. Osallistuin muutama vuosi sitten väitöstutkimukseen haastateltavan roolissa. Tässä roolissa koin, että annoin elämästäni ja itsestäni turhan positiivisen kuvan. Tätä kutsutaan ns. onnellisuusmuuriksi. Koin myös, että haastattelun sujumiseen vaikuttaa hyvin paljon se, minkälainen päivä haastateltavalla sattuu olemaan haastattelupäivänä. Tiesin, että moni tutkimani

henkilö on kokenut traumaattisia asioita ja olin etukäteen huolissani siitä, että kysyisin liian henkilökohtaisia asioita ja nostaisin samalla pinnalle sellaisia asioita, joiden käsittelyssä en olisi pystynyt auttamaan.

Haastatteluihin on vaikuttanut myös se, että vain yksi haastateltavistani puhui äidinkielenään suomea. Usealle haastateltavalle olisi varmasti ollut helpompaa ilmaista itseään omalla äidinkielellään. Yksi haastateltavista totesikin haastattelun jälkeen, että voisi keskustella tutkimuksen aiheista pitkään, jos hänellä olisi mahdollisuus puhua omaa äidinkieltään. Sen lisäksi, että haastattelutilanne on todennäköisesti tuntunut tavallista keskustelua jännittävämmältä, myös suomen kielen virheettömyys on huolettanut paria haastateltavaa.

Kenttämuistiinpanojen, tutkimuspäiväkirjan ja itse tekemiäni haastattelujeni lisäksi aineistooni kuuluu kahdeksan haastattelua, jotka on tehty Kerhossa puolitoista vuotta sitten. Kerhon työntekijät ja eräs opiskelija, joka toimii myös Kerhon vapaaehtoisena ohjaajana, ovat tehneet nämä vanhemmat haastattelut. Haastattelujen ensisijaisena tarkoituksena oli kerätä tutkimusaineistoa isovelitoiminnasta vapaaehtoisen ohjaajan opinnäytetyötä varten. Lisäksi työntekijöillä on ollut mahdollisuus kysyä heitä askarruttavista asioista. Kullakin haastattelijalla oli haastattelussa oma temaattinen osionsa (Liite 2), joista he esittivät kysymyksiä. Kerhon ohjaaja Baranin teemaosiona oli ”minä ja maailma.” Hän kysyi, mitkä asiat ovat pojille tärkeitä perheen ja koulun lisäksi. Baran kysyi pojilta myös ystävien merkityksestä. Kerhon entinen johtaja Katri kysyi teemasta ”minä ja muut.” Hän pyysi määrittelemään eri käsitteitä, esimerkiksi erilaisuutta ja tasa-arvoa. Vapaaehtoinen ohjaaja Ella haastatteli aiheesta ”minä ja isoveljenä oleminen”. En siis ole itse ollut läsnä näissä haastatteluissa, vaan tietoni perustuu pelkästään haastattelujen litterointeihin. Litteroituna tekstinä haastattelut ovat yhteensä 28 sivua, rivivälillä 1 ja fonttikoolla 11. Olen käyttänyt näitä haastatteluja aineistonani soveltuvien osien ja jättänyt pois sellaiset kohdat, jotka eivät mielestäni liity

tutkimuskysymyksiini. Litteroinneissa ei ole mainittu haastateltujen nimiä, mutta on erittäin todennäköistä, että aineistossa on kaksi saman henkilön haastattelua. Häntä on siis haastateltu sekä työntekijöiden, että minun toimesta.

On tärkeä huomata, että kaikki haastatellut pojat ovat yhtä lukuun ottamatta olleet isoveljiä haastatteluhetkellä. Isoveljiksi pyydetään jo ns. hyvin kotoutuneita poikia, jotka osaavat suomen kieltä ja ovat parhaillaan koulutuksessa tai työssä ja, jotka osallistuvat aktiivisesti Kerhon toimintaan. Tämä merkitsee sitä, että vähemmän aikaa Suomessa olleet eivät ole haastatteluaineistossakaan merkittävässä roolissa.

Tutkimusaineistooni kuuluu myös Kerhosta tuotettu kirjallinen materiaali kuten nettisivut, säännöt, kaverikansiot ja muutama lehtiartikkeli, jotka liittyvät suoraan tai epäsuoraan toimintaan. Nettisivuja olen käyttänyt pohjana kuvaillessani toimintaa. Säännöt, kaverikansiot ja mainitsemani lehtiartikkelit liittyvät kiinteästi yhteen kenttäjaksoon ja havaintoihin ja tätä myötä kenttäpäiväkirjaani, esimerkiksi Kerhon säännöt laadittiin uudelleen yhdessä poikien kanssa kerhokokouksen yhteydessä. Tuuli Kurjen (2008, 45) tavoin luen tutkimusaineistoon kuuluvaksi myös maahanmuuttajuutta, monikulttuurisuutta ja rasismia käsittelevät dokumentit, tilastot, seminaarit, televisio-ohjelmat, elokuvat ja lehtiartikkelit, joita olen lukenut, katsonut ja kuunnellut tutkimusprosessin aikana.

Tutkimusaineistoni muodostuu kokonaisuutena seuraavasti:

1. Havaintomuistiinpanot, 94 puhtaaksi kirjoitettua sivua, fonttikoolla 11, ei riviväliä, otteisiin merkitty koodilla havaintomuistiinpanot.
2. Tutkimuspäiväkirja, 68 sivua, fonttikoolla 10, ei riviväliä.
3. Tekemäni poikien ja työntekijöiden haastattelut (5), 22 litteroitua sivua, haastatteluotteissa koodi H perässä, fonttikoolla 11, ei riviväliä.

4. Työntekijöiden ja vapaaehtoisen tekemistä poikien haastatteluista (8), haastatteluotteissa koodi HT perässä, 28 litteroitua sivua, fonttikoolla 11, ei riviväliä.
5. Kerho nettisivut, säännöt, kaverikansiot, valokuvat, paikallislehden lehtiartikkeli maahanmuuttajien osallistumisesta nuorisotyöhön
6. Muut aihepiiriä käsittelevät dokumentit, tilastot, seminaarit jne.

Pääasiassa tutkimusaineistoni koostuu havaintomuistiinpanoista ja haastatteluista. Tutkimuspäiväkirjaa en ole analysoinut, mutta se on auttanut muistamaan pohdintojani ja tunteitani tutkimuksen eri vaiheista ja siten vaikuttanut lopullisen raportin syntymiseen. Kohdissa 5. ja 6. mainitsemani muu aineisto on tutkimustani taustoittavaa, sillä en ole systemaattisesti analysoinut tätä osaa aineistosta, mutta ne ovat kuitenkin vaikuttaneet siihen, mihin olen suunnannut huomioni tutkimusprosessin aikana. Olen kirjannut kenttämuistiinpanot ja haastattelujen litteroinnit suoraan samaan Microsoft Office One Note – tiedostoon. Haastattelulitteroinnit skannasin ja liitin ne osaksi samaa One Note – tiedostoa, jossa olen koodannut ja analysoinut koko aineiston.

4.6. Analyysin tekeminen

Coffey ja Atkinson (1996, 108) huomauttavat, että analyysissä ei suoraviivaisesti raportoida sitä, mitä kentällä tapahtuu, vaan analyysissä konstruoidaan versioita sosiaalisista maailmoista ja toimijoista, joita havainnoimme. Tämän vuoksi analyysiin kuuluu väistämättä representointia. (Emt., 108.) Tarja Pösön (1993, 33) mukaan aineiston analyysi alkaa oikeastaan jo aineistonkeruuvaiheessa, koska jo silloin tehdään jatkuvasti tulkintoja. Aikaisemmin tehty tulkinta ohjaa myöhemmin tehtyä tiedon hankintaa ja myöhempiä tulkintaa. Pösön mukaan aineiston keruun jälkeen tehtävä analyysi

on siis vain osa tutkimusprosessin aikaisesta analyysistä. Valmiin aineiston analysoinnissa on kuitenkin se ero, että valmiin aineiston analysoinnissa pyritään selvemmin teoreettisten käsitteiden ja kategorioiden luomiseen. Pösö huomauttaa, että aineiston keruun aikana tehdyt tulkinnat ovat usein tiedostamattomia, kun taas valmista aineistoa analysoitaessa analysointi pystytään palauttamaan jonkinlaisiksi ajattelu- ja päättelyketjuiksi.

Olen soveltanut analyysissäni väljästi grounded teoriaa, joka on Anselm Straussin ja Juliet Corbinin (1998) kehittänyt analyysimenetelmä. Heli Valokiven (2008, 41) tavoin epäröin aluksi grounded teorian käyttämistä, koska sinä korostetaan hyvin voimakkaasti analyysin puhdasta aineistolähtöisyyttä. Olen halunnut tuoda esille tutkimieni nuorten käsitteitä ja luokitteluja, mutta en ole kuitenkaan halunnut täysin irtaantua teoreettisista käsitteistä ja omasta tulkitsijan roolistani, koska niillä on kuitenkin ollut keskeinen sija sen suhteen, mihin olen kiinnittänyt huomiota tutkimusprosessini aikana ja miten olen tulkinnut havaitsemiani asioita. Tutkimusasetelmassani on siis etnografisesta ja aineistolähtöisestä lähestymistavasta huolimatta tilaa myös teoreettisille käsitteille ja nuorten kannalta ulkopuolisten käsitteiden tarkastelulle (Suurpää 2002, 21). Näitä teoreettisia ja nuorten kannalta ulkopuolisia käsitteitä olen tarkastellut luvuissa 2. ja 3.

Olen edennyt analyysissäni Emersonin ja ym. (1995, 143–145) ohjeiden pohjalta. Ensimmäisessä vaiheessa olen tutustunut tutkimusaineistoon kokonaisuutena ja lukenut sitä läpi useita kertoja. Näiden lukukertojen perusteella määritin keskeisiksi teemoiksi perheen, ystävät, Kerhon, kuulumisen etniseen ryhmään ja rasismiin. Lukiessani aineistoa kokonaisuutena läpi useamman kerran peräkkäin huomasin, miten aloin vähitellen sosiaalistua nuorisotilaan. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että aloin vähitellen oppia poikien nimiä ja toisaalta ottamiani kuvia ja kuvia minusta alkoi näkyä osana valokuvanäyttelyä. Olen ottanut kuvat vapaaehtoisen roolissa, en aineistonkeruutarkoituksessa. Huomasin myös, että alkuvaiheessa tekemäni

tulkinnat joistakin tapahtumista muuttuivat kenttäjakson kuluessa uusien tietojen valossa.

Emersonin ja ym. (1995) ohjeiden mukaan olen koodannut aineistoni avoimesti toisessa vaiheessa käymällä läpi aineistoani rivi riviltä löytääkseni ja muodostaakseni ideoita, teemoja ja ongelmia, joita kullakin rivillä esiintyy. Olen erityisesti keskittynyt niihin kohtiin, joissa puhutaan ihmissuhteista, kuulumisesta ja kuulumattomuudesta johonkin. Tässä vaiheessa olen tehnyt hakuja keskeisien teemojen perusteella One Note – tiedostosta ja kirjoittanut alustavia muistiota näistä teemoista. Olen lisännyt jokaiseen teemamuistioonsa kaikki aineisto-otteet tietystä teemasta ja pyrkinyt löytämään aineistosta säännönmukaisuuksia ja tehnyt alustavia tulkintoja otteiden yhteyteen. Kolmannessa vaiheessa olen analysoinut aineistoni tarkasti uudelleen rivi riviltä ja katsonut löytyykö teemoista vielä lisää aineistoa. Tässä vaiheessa olen löytänyt uusia teemoja kuten vapaa-ajan, seurustelun ja avioitumisen. Olen vienyt muistioiden kirjoittamisen pidemmälle ja kirjoittanut aineisto-otteiden yhteyteen omaa tulkintaani. Samalla olen yhdistellyt omia tulkintojani aikaisempiin tutkimuksiin, joita olen esitellyt tämän tutkimuksen alkuluvuissa. (Emt., 143–145.) Olen pyrkinyt tarkastelemaan, miten aineistosta nousseet teemat: perhe, ystävät, Kerho, etninen ryhmä ja rasismi liittyvät aineistooni kokonaisuutena ja muuhun aineistoon (Coffey & Atkinson 1996, 46). Analyysiosion olen jäsentänyt edellä mainitsemiä pääteemojen mukaan eri alalukuihin. Pääteemojen alaluvut olen jakanut edelleen pienempiin alalukuihin.

Käytännössä analyysiprosessini ei ole ollut ihan niin lineaarinen kuin olen edellä kuvannut, vaan olen siirtynyt edestakaisin eri vaiheiden välillä. Emerson ja ym.(1995) huomauttavat, että monen kenttätyötä tehneen tutkijan mielestä tutkittavien analysointi tuntuu vaikealta, koska tutkija on ollut osa tutkittavien elämää ja välittää heistä monella tasolla. Joillekin suhteet kentällä oleviin ihmisiin ovat muodostuneet ensisijaisiksi suhteessa tutkimukseen. (Emt., 145.) Tiesin, että tulen todennäköisesti kohtamaan monet tutkittavista myöhemmin.

Tämän vuoksi analyysin ja erityisesti kriittisten huomioiden tekeminen on ajoittain tuntunut vaikealta. Olen miettinyt paljon sitä, missä määrin olen tulkinnut ja ymmärtänyt oikein tutkittaviani. Toisaalta analyysin tekeminen on ollut siinä mielessä helppoa, että olen itse tuottanut suuren osan aineistostani ja näin ollen tunsin aineistoni varsin hyvin ennen analyysin aloittamista.

5 TUKEA, YSTÄVIÄ, KUULUMISTA JA KUULUMATTOMUUTTA

5.1 Kaverikansio – pojat esittäytyvät

Tämän alaluvun tarkoituksena on taustoittaa analyysiä. Seuraava ote havaintomuistiinpanoista kertoo ensimmäisestä kenttäjaksopäivästäni Kerhon nuorisotilassa:

Kun tulin sisään Kerhoon kuulin heti ensimmäiseksi kovaäänistä rap-musiikkia läksyhuoneesta, kuten yleensäkin. Muutama poika tervehti ohi mennessään. Olohuoneessa tv oli päällä. Kävelin suoraan keittiöön ja kättilin kaikkia huoneessa olijoita Sannaa(ohjaaja), Barania(ohjaaja), Mahtobia ja Muhannadia. Baran oli tapansa mukaisesti innoissaan: "Hällää, Petrakin tuli." En ollut aikaisemmin tavannut Mahtobia, joka esitteli itsensä ja kertoi, että häntä yleensä sanotaan Mahikseksi. Oikeastaan kaikki huoneeseen tulijat kättilivät kaikkia. Vettä keitettiin, t-pusseja jaettiin ja kaikki joivat teetä.

Salam tuli lyhyesti tervehtimään ja esitteli samalla itsensä. Sanna kysyi, muistiko Salam minut. Hän sanoi muistavansa. (Havaintomuistiinpanot.)

Ote kuvaa tavallista iltapäivää Kerhossa: pojat kuuntelevat musiikkia, katsovat tv:tä ja juttelevat toistensa ja ohjaajien kanssa teen äärellä. Kerhon tapoihin kuuluu, että viimeisin tulija tervehtii kätteleällä kaikkia paikallaolijoita. Aina silloin, kun Kerhon toimintaan tulee mukaan uusi poika⁵, hänestä pyritään ottamaan mahdollisimman pian kuva ja tekemään esittely kaverikansioon. Samalla tavalla kuin Kerhon jäsenyys, myös analyysini alkaa muutaman pojan kaverikansiomaisella esittelyllä. Kaverikansioissa on kullekin pojalle oma sivunsa, joissa kysytään samanlaisia asioita kuin aikoinaan ystäväni -kirjoissa ja nykyisin facebookissa, esimerkiksi ketä kuuluu perheeseen, lempiruokaa ja – musiikkia. Olen yhdistellyt esittelyjä varten erilaisia tekijöitä Kerhossa käyvistä pojista ja muunnellut tietoja niin, että esittelyt eivät vastaa ketään oikeaa

⁵ Tästä lähtien viittaan käsitteillä maahanmuuttajapoika ja poika ainoastaan Kerhoon kävijöihin.

henkilöä. Shahrukh, Issa, Bagrat ja Amjad ovat siis fiktiivisiä henkilöitä. Lukujen 5.2–5.7 aineisto-otteissa esiintyy noin 20 eri poikaa, mutta kuten jo aikaisemmin mainitsin, en ole välttämättä käyttänyt samasta henkilöstä johdonmukaisesti samaa pseudonyymiä.

Shahrukh

Shahrukh on 16-vuotias afganistanilainen poika. Hänen isänsä tuli Suomeen viisi vuotta sitten ja Shahrukh on tullut Suomeen kolme vuotta sitten muun perheen kanssa. Hän on asunut Afganistanissa viisi vuotta ja muuttanut sitten perheensä kanssa Iraniin, jossa hän asui kahdeksan vuotta. Shahrukhin perheeseen kuuluu vanhemmat, kolme veljeä ja neljä siskoa. Shahrukh käy tällä hetkellä kahdeksatta luokkaa peruskoulussa. Hän pelaa jalkapalloa paikallisessa joukkueessa Kerhossa tapahtuvan pelaamisen lisäksi. Hän pitää toimintaelokuvista ja kuuntelee afgaanimusiikkia. Jalkapallon pelaamisen lisäksi Shahrukh oleskelee mielellään vapaa-ajallaan nuorten suosimissa paikoissa keskustassa ja ostarilla.

Issa

Issa on 23-vuotias irakilainen nuori mies. Hän on tullut yksin Suomeen neljä vuotta sitten ja asunut ennen Suomeen tuloa kaksi vuotta Syyriassa. Muu perhe asuu Irakissa. Issa opiskelee ammattikoulussa sähkötekniikkaa ensimmäistä vuotta. Hänen kaveripiirinsä koostuu pääasiassa muista irakilaisista. Kavereitaan hän tapaa yleensä Kerhossa, kahviloissa ja käy joskus baarissa heidän kanssaan. Hän kuuntelee hip-hopia, r & b:tä ja rappia. Kerhossa Issa käy erittäin aktiivisesti ja on ollut tämän vuoden ajan isoveljenä. Jalkapallon lisäksi häntä kiinnostaa Kerhossa musiikkistudio, jossa hän räppää arabiaksi.

Bagrat

Bagrat on 20-vuotias nuori mies. Bagrat on tullut Suomeen yksi ja puoli vuotta sitten äitinsä, kahden siskonsa ja veljensä kanssa. Koska Bagrat on tullut Suomeen 18-vuotiaana, hän ei ole enää päässyt peruskouluun. Sen sijaan hänen täytyy opiskella peruskouluaineita ja suomen kieltä niin kauan, että hänellä on valmiudet hakeutua toisen asteen koulutukseen. Bagratille uskonto on tärkeä asia ja hän on löytänyt hyviä ystäviä sitä kautta. Bagrat käy Kerhossa lähinnä silloin, kun tarvitsee apua läksyihin, ei niinkään jalkapallon vuoksi.

Amjad

Amjad on 12-vuotias somalialainen poika. Hän on tullut Suomeen kuusi kuukautta sitten. Hänellä on viisi veljeä ja kaksi siskoa. Amjad opiskelee valmistavalla luokalla. Hän on saanut kavereita valmistavalta luokalta ja Kerhosta. Amjad käy Kerhossa aina, kun se on auki. Amjad kuuntelee hip hopia ja haaveilee break dancen aloittamisesta.

5.2 Chillaaminen Kerhossa

Käsittelen tässä aluvussa Kerhon merkitystä pojille. Chillaaminen on sekä nuorten yleisesti käyttämä slangisana, että Kerhon omaa kieltä. Ilmaisuu juontaa juurensa englanninkielisestä ilmauksesta *chill out*, joka tarkoittaa rentoa oleilua muiden ihmisten kanssa. Chillaamisen lisäksi Kerhoon kuuluu olennaisesti työntekijöiltä ja muilta pojilta saatu tuki elämän iloihin ja suruihin. Tarkastelen tässä aluvussa myös Kerhon sisäistä jaottelua ”meihin” ja ”muihin”, toisin sanoen poikia yhdistäviä ja erottavia tekijöitä.

5.2.1 Kerhon merkitys

Sari: Mm. No mikä sulle on tärkeää täällä kerhossa ja minkä takia?

Hossein: Tärkeintä.. Että me..

Katri: kuiskaa (jalkapallo)

Hossein: No, se on yks niistä toi jalkapallo, mutta ku meistä tuntuu, että tämä on perhe. Ja kaikki on yhdessä, kaikki on sama asia. Me nauretaan ja puhutaan omista suruista toisille, niin se on tärkeää. (HT.)

Aineistossani Kerhoa kuvataan toiseksi kodiksi ja Kerhon kävijöitä perheeksi. Tämä ei ole yllättävää, sillä tutkimukseni keskeisimmät henkilöt ovat Kerhon aktiivikävijöitä ja heille paikka on tärkeä. Työntekijä tarjoaa jalkapalloa tärkeänä asiana, mutta Hossein kuvaa, miten tärkeintä Kerhossa ovat ihmiset, jotka tuntuvat muodostavan perheen. Yhdessäolo, omien tunteiden jakaminen muiden kanssa on erittäin tärkeää Hosseinille. Kerho onkin erityisesti aktiivikävijöille olennainen emotionaalisen integraation paikka.

Sanna kertoi, että Kerhossa tulee käymään ensi viikolla tärkeitä ihmisiä ja heidän tehtävänään on päättää, saako Kerho ensi kalenterivuonna tukea. Keittiön seinällä oli lappu, jossa oli poikien perusteluita sille, miksi Kerho on heidän mielestään tärkeä.

Zelgaria pyydettiin kirjoittamaan jotain. Hän sanoi monia vaihtoehtoja ja pohti ääneen, mikä olisi niistä paras.

Zelgar: "Elämä ilman Kerhoa on kuin vartalo ilman ruumista. Ilman Kerhoa en olisi siinä, missä olen nyt."

Rashad tuli huoneeseen ja vitsaili, että jos Kerhoa ei olisi olemassa, Zelgar ei voisi olla siellä. Zelgar jäi miettimään edelleen. Rashad sanoi, että hänen lauseensa lukee viimeisenä.

Siinä luki: "En enää käy kerhossa kovin usein, joskus käyn. Olen saanut täältä paljon apua ja tukea."

*Zelgar totesi siihen, että "Se on vähintään, mitä sä voit kirjoittaa."
(Havaintomuistiinpanot.)*

Työntekijät pyysivät poikia kertomaan, miksi he pitävät Kerhoa tärkeänä. Zelgar mainitsee, että Kerholla on ollut olennainen merkitys Kerhon tämänhetkiseen elämäntilanteeseen. Oletan, että Zelgar viittaa tässä siihen, että hän opiskelee ja toimii aktiivisesti erilaisissa luottamustehtävissä. Zelgarin huomautus Rashadin perusteluun kertoo siitä, että Zelgarin mielestä Rashad on kiittollisuuden velassa Kerhon toimintaa kohtaan. Muut pojat vastasivat, että heidän mielestään Kerho on tärkeä siksi, että sieltä saa ystäviä, apua kotitehtäviin, laskujen maksamiseen, elämän ja tulevaisuuden suunnitteluun.

Jalkapallo on tärkeä osa toimintaa ja erityisesti sitä pidetään tärkeänä, että kaikki saavat pelata. Mahdollisuus pelata jalkapalloa ilmaiseksi on Kerhon tärkein houkutin, sillä poikien vanhemmilla ei välttämättä ole varaa maksaa kalliita joukkuemaksuja. Heli Kim (2009, 172) on tutkinut sosiaalista pääomaa maahanmuuttajanuorten liikuntasuhteissa. Nuoret korostivat urheilun merkitystä apuna tunteiden käsittelyssä ja sopeutumisessa. Kimin mukaan urheilu ja liikunta tuovat elämänsisältöä ja tukea monelle pakolaisuuden ja nuoruuteen liittyvien asioiden kanssa painivalle nuorelle.

Poikien mukaan Kerhossa oppii Suomen kulttuurista, kielestä ja yhteiskunnasta. Valtaosa pojista painottaa suomen kielen oppimisen merkitystä. Lisäksi pojat oppivat Kerhossa käytöstapoja ja saavat hyvää vuorovaikutusta. Vastauksissa korostuu erityisesti ystävät, jotka liittyvät Kerhoon kahdella tapaa. Kaikista yleisin tapa tulla mukaan toimintaan on tulla Kerhoon jonkun kaverin kanssa. Tämä on yleisempi tapa kuin tulla jonkun viranomaisen ohjaamana. Kerhossa muodostuu kaveripiirejä ja monesti poikien parhaat ystävät osallistuvat myös toimintaan, osa aktiivisesti ja osa vähemmän aktiivisemmin. Kerho on

kohtaamispaikka, jossa voi paitsi tavata ystäviä, myös saada uusia ystäviä. Toisinaan pojat tuovat Kerhoon käymään sukulaisia ja ystäviään, jotka ovat tulleet vierailulle muualta Suomesta, Euroopasta tai kauempaa.

Petra: Jos sun pitäis, kun sä käyt täällä Kerhossa, niin miten sä kertoisit tästä jollekin, joka ei tunne ja tiää tätä paikkaa?

Zacharias: Jos mä olen vaikka tutustunut johonkin ihmiseen kuin minä, joka haluaisi saada vaikka jotain opetuksia tai oppia elämästä. Mä voin kertoa hänelle, että täällä Kerhossa on hyvä toiminta, me autetaan ihmisiä oppimaan kieltä, rakastamaan harrastuksia, tekemään koulutehtäviä ja voi keskustella muiden ihmisten kanssa ja voi oppia paljon elämästä.

Petra: Kun sä sanot elämästä, niin mitä sä tarkoitat sillä?

Zacharias: Se tarkoittaa, että miten voi käyttäytyä muiden kanssa silloin, kun vaikka asuu ihmisten kanssa, jotka eivät ole samasta kulttuurista. (H.)

Tässä otteessa Zacharias korostaa siitä, miten Kerhossa me autamme, eikä siitä, että häntä autetaan. Hän on omaksunut aktiivisen toimijan rooliin, passiivisen tuen vastaanottajan sijaan. Zachariakselle Kerho ei ole ainoastaan paikka, jossa voi oppia suomalaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta, vaan myös siitä, miten eletään muista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Basem kertoo, että jos hän kohtaa jonkun kaverinsa ollessaan matkalla Kerhoon, hän pyytää näitä tulemaan mukaan Kerhoon. Basemille Kerhossa korostuu se, että sieltä on saanut hyviä kavereita ja sitä kautta tutustuu uusiin ihmisiin ja saa vieläkin uusia kavereita. Afzalin mukaan Kerhossa on hyvä ilmapiiri ja siellä on mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin eri maista ja eri kulttuureista. Afzalin mielestä Kerhon toiminta on erityisen hyvä juttu niille, jotka eivät ole asuneet Suomessa pitkään, koska heidän kielitaitonsa parantuu. Afzalille itselleen Kerhon toiminnasta on ollut apua suomen kielen oppimisessa.

Pojat ovat pelaamassa jalkapalloa. Istuin keittiössä Sannan, harjoittelijan ja hänen harjoitteluohjaajansa kanssa.

Sanna kertoi, että monesti pojat kertovat sellaisista asioista heille, joista eivät ole kertoneet kenellekään muulle. Yleensä kyse on käytännön asioista. Esimerkkinä hän kertoi yhden yläasteikäisen pojan, jolla oli konflikteja muiden koululaisten kanssa. Konflikti oli mennyt niin pitkälle, että oli jo sovittu etukäteen tappelusta jossain, jossa "me ja te" kohdataan. Poika oli ehdottomasti kieltänyt ottamasta yhteyttä kouluun, mutta Sanna sanoi pojalle, että hänen on pakko. (Havaintomuistiinpanot.)

Sanna kertoo, että monesti pojat kertovat työntekijöille sellaisista asioista, joista eivät ole kertoneet kenellekään muulle. Tämä kuvaa, miten Kerho on joillekin pojille ainoa paikka, jossa voi uskoutua ja saada tukea vaikeisiin elämäntilanteisiin. Yhtenä päivänä Kerhossa alussa asti työskennellyt ohjaaja on sairaana. Kashifin mukaan: *”kukaan ei halua olla Kerhossa, kun Baran on poissa. Mä olen käynyt täällä monta vuotta ja aina Baran on ollut täällä.”* Tässä otteessa Kashif korostaa Baranin roolia Kerhoon kiinnittymisessä. Hänen mukaansa Baran on olennainen osa Kerhoa. Tavallaan osa Kerhon turvallisuudesta ja tuttuudesta muodostuu siitä, että siellä voi tavata tutut työntekijät, jotka ovat aina paikalla. Baranin poissaolon huomaa väistämättä, niin olennainen osa Kerhoa hän on. Kerhoon kuulumisen tunteeseen liittyvä olennaisesti kiinnittyminen työntekijöihin emotionaalisella tasolla.

Kerhon toiminta luo omalta osaltaan jakoa ”meihin” ja ”muihin”. Kerhon toiminta on suunnattu tarkkaan rajatulle joukolle eli 12–23-vuotiaille maahanmuuttajapojille, jotka ovat asuneet Suomessa 0-5 vuotta. Rajaamalla Kerhon kävijäjoukko luodaan mielikuvaa yhteenkuuluvuudesta Kerhon kävijöiden kesken ja siitä, että Kerhon kävijät ovat tietyllä tavalla erityisiä suhteessa muihin nuoriin. Kerhon rajat sen suhteen, ketkä voivat olla ”meitä” ovat kuitenkin muuttuneet vuosien saatossa, esimerkiksi toimintaa ei ole aina kohdennettu pelkästään poikiin, vaan myös tyttöjä on osallistunut toimintaan. Tytöt rajattiin toiminnan ulkopuolelle yhden työntekijän ja vapaaehtoisen mukaan siksi, että pojat tulivat silloin paikalle lähinnä tyttöjen takia eikä esimerkiksi läksyjen tekemisestä oikein tullut mitään, kun pojat halusivat tehdä vaikutuksen tyttöihin. Tietysti myös Kerhon toiminnassa itsessään luodaan erilaisia jaotteluja, tällaisia ovat esimerkiksi jako vanhoihin ja uusiin poikiin, pikkuveljiin ja isoveljiin. Lisäksi jaotteluihin vaikuttavat ympäröivän yhteiskunnan jaottelut, esimerkiksi jaottelut eri etnisten ryhmien välillä ja toisaalta jako suomalaisten ja ulkomaalaisten välillä. Käsittelemme etnisyyttä erottelevana ja yhdistävänä tekijänä tarkemmin kappaleissa 5.6. ja 5.7.

Etnografista kenttättyötä tekeviä tutkijoita kehoitetaan kiinnittämään huomiota ensivaikutelmiin paikasta. Yllätyin alussa ehkä eniten siitä, että pojat vaikuttivat vanhemmilta kuin alun perin olin ajatellut toiminnan kuvauksen perusteella. Kentällä olon myötä tähän löytyi useita selityksiä. Ensinnäkin nuorisotilan kävijöissä on ehkä voimakkaimmin painottunut 16–20-vuotiaiden ikäryhmä. Toisekseen osa kävijöistä on yli 23-vuotiaita. Osa kävijöistä on siis kasvanut ulos Kerhon ikämääritelmistä. Kerhon työntekijät eivät ole kovin tiukkoja tämän asian suhteen, sillä he eivät halua kieltää näitä poikia käymästä Kerhossa. Toinen työntekijä mainitsi, että osa ”yli-ikäisistä” pojista haluaa jatkaa Kerhossa käymistä, koska heillä ei kerta kaikkiaan ole muita sosiaalisia verkostoja. Heidän kohdallaan Kerhosta pois jääminen vaikuttaisi olennaisesti sosiaalisten suhteiden laatuun ja määrään. Kerho on siis tärkeä vapaa-ajan viettopaikka vanhemmille pojille, jopa siinä määrin, että Kerhon työntekijät keskustelivat siitä, pitäisikö ikärajaa korottaa vai pitäisikö vanhemmille pojille olla joku oma paikka.

Esittelen seuraavaksi joitakin Kerhon sisäisiä luokitteluja eri ryhmiin. Osa luokitteluista on enemmän työntekijöiden ja vapaaehtoisten lähtökohdista luotuja, osa taas poikien lähtökohdista. Koska luokitusten merkityksiä konstruoidaan vuorovaikutuksessa, en ole kokenut tarpeelliseksi jättää työntekijöiden lähtökohdista muodostuneita luokitteluja analyysin ulkopuolelle. Pojatkin käyttävät kuitenkin näitä luokituksia puheessaan.

5.2.2 Vanha poika, uusi poika

Työntekijät ja vapaaehtoiset kuvaavat poikien käynti-ikää puhumalla vanhoista ja uusista pojista. Vanhalla pojalla ei siis viitata kronologiseen ikään, vaan niin sanottuihin kerhovuosiin. Vanhat pojat ovat olleet mukana toiminnassa useita vuosia yleensä noin 5-8 vuotta. Vanhaksi pojaksi nimetyksi tulee, jos on

osallistunut pitkäaikaisesti ja säännöllisesti toimintaan, luokitus ei siten tulkintani mukaan ole ulossulkeva. Pojat ovat itsekin tietoisia tästä jaottelusta, esimerkiksi pari melkein toiminnan aloittamisesta saakka mukana ollutta poikaa mainitsevat, että he ovat *alkuperäisiä kerholaisia*. Yhteinen Kerho -historia muistoinen luo tietynlaista me-henkeä niiden välille, jotka jakavat tunteen alkuperäisestä tai pitkäaikaisesta Kerhoon kuulumisesta. Esimerkkinä tästä on seuraava aineisto-ote, jossa alkuperäiset kerholaiset (tai vanhat pojat) innostuvat muistelemaan aikaisempaa toimintaa:

Menin keittiöön hakemaan teetä. Pojat istuivat pöydän ääressä juomassa teetä ja juttelemassa Baranin kanssa. Baranilla oli vanha Kerho-paita päällä, mikä innoitti pojat muistelemaan vanhoja hyviä aikoja.

Pojat keskustelivat kesäisistä puistoturnauksista ja vaikeuksista turnauspaikkojen löytämisessä. Ameer naureskeli, että kerran kosovolainen bussikuski oli jättänyt heidät tosi kauaksi heidän pelipaikastaan, koska ei tiennyt, mitä paikkaa he etsivät. Joku totesi, että on typerää, että ei voi myöntää, jos ei tiedä, missä joku paikka on. Ameer naureskeli, että oli aika hassua, että lopulta pelipaikka oli ihan hänen kotinsa vieressä. Zalmai sanoi, että Shaïp oli hyvä opas silloin, kun Zalmai oli juuri tullut maahan eikä osannut vielä suomea. Shaïp oli vain soittanut Zalmaille ja sanonut, että "Busstop! Come to the bus stop." ja Zalmai oli mennyt. Baran kertoi, että hän oli kerännyt rahaa turnauksiin... mutta huonolla menestyksellä. Baran kertoi, että puistoturnauksissa oli käyty pari vuotta, mutta sitten oli päätetty, että pojat voivat mennä toimintaan omalla kustannuksellaan.(Havaintomuistiinpanot.)

Otteessa Zalmai muistelee aikaa, jolloin hän itse oli uusi Kerhon toiminnassa ja Suomessa. Silloin Shaïp, joka oli jo ollut sekä Kerhossa että Suomessa pidempään auttoi Zalmaita opastamalla ja piti huolen siitä, että hän pääsi mukaan eri toimintoihin, esimerkiksi pelaamaan jalkapalloa puistoturnaukseen. Tulkintani mukaan Shaïp on toiminnallaan edesauttanut Zalmain kiinnittymistä Kerhoon ja osoittanut, että Zalmai on hyväksytty Kerhon jäseneksi.

Uusiksi pojiksi nimetään ne, jotka ovat tulleet lähiaikoina toimintaan. Nimitystä käytetään sellaisesta pojasta, joka ei ole aikaisemmin käynyt tai on käynyt Kerhossa vasta muutaman kuukauden ajan. Tulkintani mukaan se, kuinka säännöllisesti uusi poika käy vaikuttaa siihen, miten nopeasti nimitystä lakataan

käyttämästä. Vapaaehtoisten osalta jaottelu uusiin ja vanhoihin poikiin menee sen mukaan, milloin he itse ovat tulleet toimintaan. Ne, jotka ovat olleet toiminnassa ennen vapaaehtoisen tuloa, ovat vanhoja poikia. Ne, jotka tulevat vapaaehtoisen aloittamisen jälkeen ovat uusia poikia. Pojat puhuvat myös uusista pojista, esimerkiksi tuodessaan jonkun kaverin tutustumaan toimintaan.

Menin kentälle vähän kello 15 jälkeen. Olohuone oli täynnä poikia: siellä oli Anna(harjoittelija), Baran, Bagrat, Shahrukh, Omid, Abshir, Dirir, Mukbar ja Deus. Anna ja Abshir pelasivat jalkapalloa PlayStationilla ja muut katsoivat vieressä ja kannustivat omia suosikkejaan. Läksyhuoneessa Rasul istui tietokoneella pelaamassa jotakin ja Katri auttoi Hajia läksyjen kanssa. Tervehdysten jälkeen menin istumaan muiden seuraan olohuoneeseen.

Mahmud tuli sisään ja sanoi Baranille, että hän tulee uuden pojan kanssa, joka on ollut Suomessa vasta pari viikkoa. Baran menee tervehtimään uutta poikaa ja juttelemaan hänen kanssaan. Vähän ajan päästä Baran hakee kaverikansion ja Mahmudin avustuksella he alkavat täyttämään uudelle pojalle omaa sivua kaverikansioon. Mahmud ottaa uudesta pojasta kuvan Kerhon kameralla. (Havaintomuistiinpanot.)

Uusia poikia tulee toimintaan viikoittain. Muutaman viikon päästä kaverinsa kanssa tullut poika saattaa tuoda itse kaverinsa Kerhoon. Esimerkiksi Deus tuli toimintaan tammikuun loppupuolella. Muutaman viikon päästä hän toi Kerhoon Davin. Davi puolestaan toi kaverinsa Jamesin tutustumaan nuorisotilaan. Uusista pojista osa kiinnittyy toimintaan heti ensimmäisen käynnin jälkeen, osalle ensimmäinen kerta jää viimeiseksi. Tulkintani mukaan ensimmäisen käynnin onnistumisella ja tunnelmalla on keskeinen rooli sen suhteen, jääkö uusi poika toimintaan vai ei. Anttilan (2007, 31) mukaan nuorisotilaan kiinnittymiseen vaikuttaa seuraavat tekijät: kokeeko nuori olevansa tervetullut, osallistuuko toimintaan samanhenkisiä ihmisiä kuin hän itse ja kokeeko nuori, että nuorisotilassa on mielekästä tekemistä. Aineistoni perusteella Anttilan mainitsemat tekijät vaikuttavat myös Kerhoon kiinnittymiseen. Emotionaalisen integraation kannalta on tärkeä heti ensimmäisellä käynnillä kokea olevansa hyväksytty toimintaan. Toisaalta on tärkeää, että tuntee kuuluvansa samaan ryhmään kuin muut Kerhossa kävijät.

Baran sanoi Mikaelille, että tämä ei saisi tuoda yhtä kaveriaan pelaamaan jalkapalloa. Baran:”Jalkapallo on tarkoitettu juuri tulleille pojille, hän on melkein syntynyt Suomessa.”(Havaintomuistiinpanot.)

Jonkun verran kävijöiden kiinnittymiseen vaikuttaa Kerhon sisä- ja ulkopuolelta asetetut rajoitteet. Ohjaajat saattavat huomauttaa, jos toimintaan on tulossa poika, joka ei selkeästi kuulu kohderyhmään, kuten edellisessä otteessa. Rahoituksellisista syistä ohjaajat ovat joutuneet rajaamaan naapurikunnissa asuvat pojat toiminnan ulkopuolelle. Esimerkiksi Hakim osallistui aluksi toimintaan säännöllisesti, mutta lakkasi käymästä, kun hänen kaverinsa naapurikunnasta eivät saaneet osallistua toimintaan.

5.2.3 Isoveljet ja pikkuveljet

Jako isoveljiin ja pikkuveljiin on selkeästi lähtöisin työntekijöiden määrittelyistä. Jaottelu ei ole ikäsidonnaista eli nuorempi poika voi toimia vanhemman pojan isoveljenä. Ikää olennaisempi tekijä on pojan ”kotoutuminen” Suomeen eli isoveljiksi pyydetään poikia, jotka osaavat suomea jo hyvin ja opiskelevat joko peruskoulussa tai toisen asteen koulutuksessa. En itse osallistunut isovelitoimintaan kenttäjaksoni aikana, koska Kerhon johtajan Sanna halusi pitää tapaamiset luottamuksellisena.

Sari: Ja minkä takia sä haluat olla Kerhon isoveli?

Kibabu: Just sen takia koska mä oon tän koko Kerhon ajan on ollu, ollu oikeestaan tosi hyödyllistä siitä asti ku mä tulin Suomeen ja ku mä tutustuin tähän paikkaan ja tän paikan oikeisiin ihmisiin. Ku mä oon niihin tutustunu ja ne on auttanut mua tosi paljon. Se on vähä niinku perinne tavallaan. Ja se jatkuu jos me autetaan ja totta kai mä voin osallistua, auttaa muita ihmisiä, jotka on uusia, jotka on tullu Suomeen. Kun mä tulin Suomeen, kaikki otti mut vastaan ihan hyvin ja kunnioitti ja auttoi. Eli se on vähän kuin perintö, et samaa juttua pitää jatkaa, auttaa eteenpäin. (HT.)

Kibabu mainitsee haastattelussa, että hän haluaa auttaa muita, koska hänet otettiin hyvin vastaan, häntä kunnioitettiin ja autettiin Kerhossa. Useimmat isoveljet mainitsevat samantyyppisiä syitä isoveljeksi ryhtymiselle kuin Kibabu. Isoveljien haastattelussa korostuvat emotionaalisen integraation olennaisesti kuuluvat tekijät: solidaarisuus ja yhteenkuuluvuus. Pojat tietävät, miten vaikealta voi tuntua, kun on juuri tullut Suomeen, eikä osaa kieltä tai ole ystäviä, siksi uusien tulokkaiden auttaminen on tärkeää. Rafille isovelitoiminnassa tärkeää on se, että häntä oikeasti kunnioitetaan, kun hän auttaa. Häntä ei kiinnosta auttaa, jos toinen vain pilkkaa häntä, eikä kunnioita lainkaan. Esfandyar kertoo, että on isoveli, *koska mun ystävät tulee tänne ja me voidaan täällä jutella tai nähdä toisiamme*. Hän kuitenkin korostaa, että on valmis auttamaan pikkuveljiä tarvittaessa, vaikka tärkein syy isoveljenä olemiseen onkin ajanvietto kavereiden kanssa. Anton ryhtyi isoveljeksi, koska Baran pyysi häntä. Hänelle isovelitoiminta merkitsee sitä, että *opettaa muita ja sit näyttää hyviä asioita*.

Sari: Ja minkä takia sin mielestä isovelitoiminta on olemassa?

Omid: Että me viihtyisimme, että meillä olis paremmat oltavat täällä, ja että oppisimme helpommin tutustumaan tähän maahan ja kulttuuriin.

Sari: Hyvä. No onko isovelitoiminta auttanut sinua jollain tavalla?

Omid: On. On auttanut.

Sari: Osaaksä kertoo jotain esimerkkiä, miten se on auttanut?

Omid: No, mä uskallan enemmän puhua ihmisten kanssa, ku ennen mulla oli asioita. Mä en kolme vuotta, pari vuotta sitten pystynyt sanoo mielipidettäni näin, nyt mä pystyn sanoo niitä ja avautumaan helpommin. (HT.)

Poikien mukaan isovelitoiminnassa tutustuu Suomeen, suomalaiseen kulttuuriin, suomalaisiin sosiaalijuttuihin, miten muita autetaan parhaalla mahdollisella tavalla ja miten pikkuveljien kanssa ollaan. Kibabu mainitsee, että isoveli on esimerkkinä muille ja näyttää, miten kuuluu toimia. Hänen mukaansa isovelitoiminnassa puhutaan vaikeuksista, kunnioitetaan ja kuunnellaan toisia, leikitään, tehdään yhdessä mukavia juttuja ja pelataan jalkapalloa. Omid on oppinut isovelitoiminnassa ilmaisemaan mielipiteensä rohkeammin ja avautumaan. Hän kertoo muualla haastattelussa, että

isovelitoiminnasta saa palkkion erilaisten retkien muodossa, jotka on järjestetty ainoastaan isoveljille. Fuad puolestaan korostaa etnisen taustansa merkitystä toiminnassa, hän arvelee, että häntä on pyydetty mukaan, jotta hän voi kääntää ja kertoa uusille somaleille asioita. Suurin osa haastatelluista pitää isovelitoimintaa tärkeänä osana Kerhoa. Haastateltujen joukossa on kuitenkin niitäkin, jotka eivät pidä isovelitoimintaa tärkeänä osana Kerhoa.

Pikkuveljet ovat fyysisesti mukana Kerhon toiminnassa, mutta heidän äänensä ei kuulu aineistossa kovin hyvin yhteisen kielen puutteen takia. Olen siis lähinnä voinut seurata heidän tekemisiään ja kirjoittaa muistiinpanoja sen perusteella. Toisekseen isoveljien korostuminen aineistossani selittyy osittain sillä, että Kerhon työntekijöiden tekemissä haastatteluissa (HT) pyritään selvittämään isovelitoiminnan merkitystä. Isoveljet ovat kuitenkin korostuneemmin esillä myös havaintomuistiinpanoissa. Kolmanneksi isoveljien rooli aineistossa selittyy sillä, että isoveljillä on tarkemmin määritelty rooli Kerhossa kuin pikkuveljillä. Isoveljeksi nimettynä ollaan kerrallaan yhden lukuvuoden ajan, jonka aikana osallistutaan isovelikoulutuksiin, pikkuveljiä ei yleensä erikseen nimetä pikkuveljiksi.

Isovelikoulutusten lisäksi isoveljille järjestetään niin sanottuja virkistymispäiviä. Tällä kertaa on tarkoitus mennä elokuviin. Isovelikoulutuksen jälkeen kävi ilmeisesti niin, että he eivät sopineet, mitä elokuvaa he aikovat katsoa. Sanna ja Baran selailevat elokuvia netistä. Jawid kyselee elokuvista. Baran vastaa, että tämä tilaisuus on pelkästään isoveljille. Sanna sanoo, että Jawid on pikkuveli, kaikkien rakastama pikkuveli. (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä otteessa Jawid haluaisi osallistua isoveljille järjestettyyn elokuvailtaan. Sanna lohduttaa Jawidia, että vaikka hän ei pääse elokuvailtaan, hän on kaikkien rakastama pikkuveli. Pohdin kenttäjakson aikana, miltä niistä pojista tuntuu, joilla ei vuosien osallistumisesta huolimatta ole mahdollisuutta ryhtyä isoveljiksi, koska he eivät ole riittävän kotoutuneita. Tässä mielessä isoveljeksi pääseminen on joillekin pojille hankalampaa kuin toisille, ryhmää voi siis pitää jonkin verran ulossulkevana. Aineistoni perusteella en osaa sanoa, miten haluttua isoveljenä oleminen on.

On tärkeää huomata, että toimintaan osallistuu myös sellaisia poikia, jotka eivät kuulu selkeästi pikku- tai isoveljiin. Kaikilla ole halua ryhtyä isoveljeksi, vaikka siihen olisi periaatteessa mahdollisuus. Vertaistuen ja avun antaminen ei tietenkään ole näistä rooleista riippuvainen, vaan esimerkiksi puoli vuotta Suomessa ollut voi auttaa vastatullutta poikaa tulkkamalla hänelle ne asiat, mitä itse ymmärtää.

5.2.4 Kielet yhdistävinä ja erottavina tekijöinä

Kielet yhdistävät ja erottavat poikia eri tilanteiden mukaan. Kerhon yhteinen kieli on suomi ja yhtenä sääntönä on, että suomea tulisi puhua mahdollisimman paljon. Tarkoituksena on kannustaa poikia puhumaan suomen kieltä ja sitä kautta oppia kieli nopeammin.

Jafar tulee istumaan pöytään ja alamme puhua Atashista, joka on samalla valmistavalla luokalla. Baran sanoo, että Jafarin ja Atashin välisen eron huomaa kielitaidon kehittämisessä. Baranin mukaan Atash osaa suomea todella huonosti, koska hän ei käy Kerhossa kovin usein. Jafar taas on paikalla aina, kun Kerho on auki. (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä otteessa vertaillaan Jafarin ja Atashin suomen kielen taitoa. Jafar ja Atash opiskelevat samalla luokalla ja ovat olleet Suomessa suurin piirtein yhtä kauan. Baranin mukaan Jafarin kielitaito on huomattavasti parempi kuin Atash juuri siksi, että hän käy Kerhossa säännöllisesti.

Suomen kielen lisäksi Kerhossa puhutaan luonnollisesti monia muitakin kieliä. Moni puhuu omalla äidinkielellään silloin, kun se on mahdollista ja muita yleisesti osattuja kieliä, esimerkiksi englantia käytetään. Vaikuttaa siltä, että suomen kielen puhumisen sääntö muistetaan herkemmin silloin, kun ei itse ymmärrä, mitä muut puhuvat.

Pojat istuivat keittiössä keskustelemassa ja syömässä leipää.

Omid puhui Mukbarin kanssa daria ja Mahmud osallistui myös keskusteluun. Abshir tuli keittiöön ja huomautti Mukbarille, että hänen ei pitäisi ottaa enempää leipää. Abshir leikki osallistuvansa heidän keskusteluunsa matkimalla darin kieltä. Abshir sanoi, että kerhon sääntöihin kuului se, että ei saa puhua omaa kieltä, vaan on puhuttava suomea. Mukbar ärsyyntyi tästä ja sanoi, että juttu ei kuulu Abshirille, koska hän tuli keskusteluun kesken kaiken. (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä otteessa Abshir haluaa vaihtaa keskustelun suomenkieliseksi, koska ei muuten pysty osallistumaan Mukbarin, Omidin ja Mahmudin keskusteluun. Mukbar ei haluaisi vaihtaa kieltä, koska Abshir tulee keskusteluun kesken kaiken. Silloin, kun samaan kieliryhmään kuuluvia on paljon, keskustelut käydään usein omalla kielellä. Tällöin ne, jotka eivät osaa kyseistä kieltä jäävät keskustelun ulkopuolelle. Tietyissä tilanteissa oman kielen puhumista voi pitää ulossulkevana. Uusien poikien Kerhoon kiinnittymisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että Kerhossa on vanhoja poikia, jotka puhuvat samoja kieliä kuin uudet pojat. Erityisesti alkuvaiheessa samaan kieliryhmään kuuluvat tutustuvatkin toisiinsa helpommin kuin muihin. Toisaalta niille pojille, jotka puhuvat esimerkiksi englantia on alkuvaiheessakin helpompaa tutustua muihin kuin oman kieliryhmänsä edustajiin.

Huomasin kenttäjaksoni aikana, että Kerholla on oma kielensä eli tietyillä sanoilla on oma erityinen merkitys juuri Kerhossa. Parhaiten tämän huomasi sen perusteella, että uudet pojat olivat hämmentyneinä, kun joidenkin sanojen käyttö erosi totutusta merkityksestä.

Sanna ja Baran sanoivat, että on harmi, että Falah on niin paljon poissa koulusta. Jos hän jättää koulun kesken, hän joutuu valmistavalle luokalle.

Sanna: "Vaikka se on ihan fiksu poika." Opettaja kommentoi siihen jotain suomen kielen vaikeudesta.

Baran: "Sitten se menee ihan kebabiksi."

Tariq: "Niin kebabiksi."

*Lucasilla on silmät ihan pyöreänä hämmästyksestä ja hän sanoi kysyvästi:
"Kebab?"(Havaintomuistiinpanot.)*

Kerhossa ”kebab”-sanalla tarkoitetaan sitä, että jokin asia menee huonosti tai pieleen. Sanalla voidaan myös tarkoittaa sitä, että joku henkilö on fyysisesti rasittunut tai ei pysy mukana keskustelussa. Lucas on uusi poika Kerhossa, eikä ole vielä oppinut kebab-sanan merkitystä, vaan luulee, että Baran puhuu kebabista ruokana. Kebab-sana tulee esille niin yllättävässä paikassa, että Lucas hämmästyvästi väistämättä. Tariq on puolestaan ollut niin pitkään, että hän ei hämmästy sanan käytöstä, vaan tietää hyvin, mitä Baran tarkoittaa. Yhteisön jäsenyyden ja osallisuuden kokemisessa kielellä on yleensä keskeinen rooli (Ronkainen 2009, 28). Kerhon sisäpiiri-ilmaisujen hallitseminen onkin yksi keskeinen tekijä, joka rakentaa tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja osallisuudesta.

Sayid kertoi aiemmista koulutuksistaan ja tulevaisuudensuunnitelmistaan Sannalle ja minulle keittiössä teen äärellä.

Sayid sanoi, että hänellä on jotain suunnitelmia, mutta ei halua sanoa ääneen niitä, koska sitten suunnitelmat eivät ehkä toteudu. Hän kertoi, että haaveen toteuttaminen on vaikeaa Suomessa, koska hän ei osaa kieltä kunnolla. Sayidin mielestä suomalaisille on helpompaa kielen suhteen. Sayid sanoi, että ei ymmärrä aina heti, jos jotain sanotaan suomeksi.(Havaintomuistiinpanot.)

Istun läksykerhohuoneessa auttamassa Mahtobia läksyissä. Sajel tulee paikalle ja sanoo jotain. En ymmärrä ja luulen, että hän sanoo ”tykkiä”. Sajel sanoo, että se tarkoittaa samaa kuin ”auto.” Tai niin sen siis kuulen! ”Auto?” ihmettelen. Sajel käy kysymässä työntekijältä ja kirjoittaa minulle sanan ”tukea”. Sitten ymmärrän, että hän tarkoittaa tukea ja auttamista, eikä tykkiä ja autoa. Sajel tulee istumaan pöydän ääreen ja tekee eri verbien taivutusmuotoja. Sajel kirjoittaa aika hyvin, mutta puhuu huonommin. Meidän on vaikea välillä ymmärtää toisiamme. Muhannad istuu osan ajan vieressä ja auttaa läksyissä tulkkamalla. (Havaintomuistiinpanot.)

Suomen kielen koettu vaikeus yhdistää Kerhon poikia. Sayidin tavoin muutkin harmittelevat sitä, että eivät todennäköisesti pysty toteuttamaan haaveitaan opiskelun suhteen vaikeaksi koetun suomen kielen vuoksi. Aineisto-ote minun ja Sajelin läksyjenteko tuokiosta osoittaa, miten läksyjen teko ja jo pelkästään avun saaminen ja pyytäminen voi olla hankalaa ilman yhteistä kieltä.

5.3 ”Ilman kavereita ei olisi mitään”

Käsittelen tässä alaluvussa kavereiden merkitystä pojille. Kaverit ovat pojille yksi tärkeimmistä asioista elämässä, Fuadin sanoin: ”*ilman kavereita ei olisi mitään.*” Poikien kaveripiirit muotoutuvat eri tavoin: osalla kaveripiiri koostuu samaan etniseen tai kansalliseen ryhmään kuuluvista ihmisistä, osalla taas on korostuneen monikulttuurinen kaveripiiri. Yleensä pojat saavat kavereita koulun ja muiden kavereiden kautta. Pojat tekevät jakoa hyviin ja huonoihin kavereihin sen mukaan, mitkä ominaisuudet ovat toivottuja kavereiden ominaisuuksia ja keneen halutaan samaistua.

5.3.1 Kavereiden merkitys

Baran: Ja minkä takia ne (kaverit) on tärkeitä?

Muhammed: No, sen takia, että joskus on ongelmia, missä ne auttaa ja jossakin.

Kaikessa ne voi auttaa joskus, mut ei ne aina auta..

Baran: Mm.

Muhammed: Auttaa... Ja ilman niitä olis tylsää vaan kouluu, kotona ja ois kiva mennä johonki kaupunkiin, liikkuu johonkin, pitää juhla yhdessä ja mennä matkalle johonkin. Sen takia ne on tärkeitä ihmisiä. Ja muutenkin kun ne on mulle tosi tärkeitä kuin veljet.. Tärkeitä .(HT.)

Tässä otteessa tiivistyy hyvin se, miksi pojat pitävät kavereita tärkeinä. Kavereilta saa apua ja tukea, heidän kanssaan voi viettää vapaa-aikaa, heiltä voi oppia asioita. Kaverit myös viihdyttävät, heidän kanssaan on hauskaa ja ilman heitä olisi tylsää. Kaverit ovat yhtä tärkeitä kuin omat veljet eli he ovat kuin perheenjäseniä. Emotionaalisen integraation kannalta kaverit ovat todella tärkeitä. Pojat pitävät kaveruutta vastavuoroisena, jos auttaa kaveria yhtenä päivänä, hän voi tehdä vastapalveluksen jonakin toisena päivänä. Pari poikaa mainitsee, että kavereiden kanssa voi puhua sellaisista asioista, joista ei voi puhua vanhempien tai sisarusten kanssa, esimerkiksi seksistä ja seurustelusta. Kaverit myös antavat neuvoja, joskus hyviä, joskus huonoja.

Baran: Onko väliä saatko paljon ystäviä tai muutaman? Onks sulle parempi, jos on paljon ystäviä tai vähän ystäviä? Mitä mieltä olet?

Dehqan: Mulla on siis vähän ystäviä, jotka ovat tärkeitä. Mutta kavereita, semmosia kavereita on paljon kyllä. Mutta ystäviä, luotan niihin ja..

Baran: Kunnioitat?

Dehqan:...nii kunnioitan ja rakastan. Niitä on aika vähän, mutta kavereita on aika paljon.

Baran: Ja sä sanoit, ne on tärkeitä sinulle?

Dehqan:Nii. (HT.)

Vaikuttaa siltä, että pojat ymmärtävät kaveri-sanana merkityksen eri tavoin. Tässä otteessa Dehqan tekee jaon ystäviin ja kavereihin. Hänen mukaan läheisiä ystäviä, joita hän kunnioittaa ja rakastaa on vain muutama. Kavereita on sen sijaan paljon. Joidenkin poikien mielestä on tärkeää, että kavereita on paljon, koska silloin kaverit ovat todennäköisemmin paikalla, kun jotain ongelmia ilmenee. Osa taas on sitä mieltä, että kavereiden määrä ei ratkaise, vaan sillä on enemmän merkitystä, kuinka hyviä, läheisiä ja järkeviä nämä kaverit ovat. Muut pojat eivät tee Dehqanin tavoin jakoa ystäviin ja kavereihin, vaan käyttävät sanoja synonyymeinä.

Toinen työntekijöistä, Baran, mainitsee haastattelussa, että murrosikäisinä Suomeen muuttaneilla pojilla on erityisen vaikeaa alussa, koska heillä ei ole täällä sosiaalista verkostoa. Matteen puhuu seuraavassa otteesta siitä, miten kavereiden puute uudessa maassa tuntuu erityisen vaikealta asialta ja kuinka suuri merkitys kavereiden saamisella on viihtymisen kannalta.

Petra: Niin sä puhuit tuosta alusta, että silloin on vaikeaa vai?

Matteen: Alussa on vähän vaikeata, mutta kun muutat ensin Suomeen ehkä alussa näet vaan niin kuin huonoja puolia.

Petra: Oliko sälläkin sillä tavalla?

Matteen: Juu. Kun mä muutin tänne, kun mä asuin entisessä asuinmaassa mulla oli paljon kavereita. Kun mä muutin tänne Suomeen, mä en osannut hyvin kieltä ja mulla ei ollut yhtään kavereita, edes omasta maasta. Ja kaveri on mun mielestä aika tärkeä elämässä, mutta sitten kun mä sain kavereita, kaikki oli ihan kiva. Kolmen kuukauden päästä mä ihan viihdyin. (H.)

Toisaalta esimerkiksi Vojin mainitsee, että hänelle alku Suomessa ei ollut vaikeaa juuri sen vuoksi, että ensimmäisessä asuinpaikassa ja valmistavalla luokalla hänen ympärillään oli paljon ihmisiä omasta maasta. Vojinin mukaan tuntui siltä kuin olisi ollut vielä kotimaassa. Monelle pojalle Suomi on vähintään kolmas asuinmaa, jolloin jäsenyys uudessa kaveripiirissä on täytynyt neuvotella olosuhteiden pakosta useamman kerran. Jenny Hsin-Chun Tain (2006, 286) mukaan vaikeudet muodostaa uutta kaveriverkostoa saattavat haitata maahanmuuttajanuorten kehitystä ja lisätä syrjäytymisriskiä. Vaihetta, jonka aikana pojat neuvottelevat jäsenyydestä uudessa kaveripiirissä voi siis pitää erittäin merkittävänä onnistuneen kotoutumisen kannalta.

5.3.2 Ketä on kavereina ja mitä kautta heihin tutustutaan?

Petra: Ketä sulla on sellaisia kavereita, mitä sä tapaavat säännöllisesti?

Afzal: Bahij on mun paras kaveri. Me ollaan oltu kavereita monta vuotta. Ja Malik ja Kamshad, ne käy siellä (kerhossa?), me ollaan samasta maasta kavereita.

Petra: Missä sä oot tutustunut näihin kavereihin?

Afzal: Eka kerta, kun mä tutustuin Bahijn kanssa, me oltiin samassa koulussa. Sitä kautta, Bahijin kautta mä sain enemmän ystäviä. (H.)

Afzal kertoo, että hänen parhaat kaverinsa ovat samasta maasta. Hän on tutustunut ensimmäiseen kaveriinsa koulun kautta ja sai ensimmäisen kaverinsa kautta lisää ystäviä. Moni poika mainitsee ensimmäisen kaverin tai ystävän löytymisen Suomesta merkittävänä asiana. Usein uusi ystävä tutustuttaa muihin ihmisiin ja vie vapaa-ajan vietto paikkoihin, jota kautta ystäviä saa lisää. Ystäviin tutustutaan usein koulun tai harrastusten kautta. Moni pojista mainitsee, että joku heidän uusista kavereistaan on tuonut heidät Kerhoon. Ystävyys-suhteita solmitaan kansallisten ja etnisten ryhmien yli, eikä yhteisen kielenkään puute aina estä ystäväystymistä, kuten Sharif kuvaa seuraavassa otteessa:

Ensimmäinen kaveri oli mun mielestä... Mut vietiin kouluun, ensimmäinen kaveri oli yks afganistanilainen. Sitten.. Mä en tienny suomesta mitään sanaa, tai kyl mä tiesin vaan "moi". En mä tajunnu mitään sitten ja sitten pikkuhiljaa alkoi... Kun mä aina liikuin noiden kanssa ja kaveri haki mut aina Purolasta, anto mulle polkupyörän, sitten me mentiin tuonne nuorisokeskukseen. Mä vaan aina kuuntelin, mitä ne sanoi. Mut mä en tiedä vaikka ne olis haukkunu mua. Mut sit neljän kuukauden päästä mä rupesin vaan ite puhumaan! (HT.)

Aineistossa on muitakin esimerkkejä siitä, miten vastikään Suomeen tullut poika otetaan mukaan harrastuksiin ja vapaa-ajan viettopaikkoihin. Sharif kuvaa kiinnostavasti, miten hän on aluksi vain ollut mykkänä kavereidensa seurassa ja oppinut sitten usean kuukauden kuuntelun päästä puhumaan suomen kieltä. Afzalin kaveripiiri koostuu korostuneesti oman maalaisista, hänellä ei ole suomalaisia ystäviä. Sharifilla puolestaan on monikulttuurinen kaveripiiri, hänellä on suomalaisia, oman maalaisia ja muun maalaisia ystäviä.

Seuraavissa otteissa keskustellaan koulusta ja suomalaisten ystävien saamisesta.

Olohuoneessa Afzal kertoo opiskelustaan, hän opiskelee maahanmuuttajaluokalla. Baranin mielestä on huono asia, että Afzal on maahanmuuttajaluokalla, koska hän puhuu vaan omaa kieltä siellä ja hän viettää muutenkin vapaa-aikansa omanmaalaisten kanssa.

Baran: "Onko sulla suomalaisia kavereita?"

Afzal: "Ei."

Baran: "On vaikeaa saada suomalaisia kavereita."

Abshir: "Miten niin on vaikeaa saada suomalaisia kavereita?"

Baran: "Anna mä puhun loppuun! Sen on vaikeaa saada suomalaisia kavereita, koska sen luokalla on vain maahanmuuttajia! Sulle se on eri juttu, kun sä olet sellaisella luokalla, missä on suomalaisia. Siellä sä tutustut niihin! Mutta mistä Afzal löytää suomalaisia kavereita?" (Havaintomuistiinpanot.)

Erityisnuorisotyöntekijäksi erikoistuva Minna on vierailussa Kerhossa ja kysyy pojilta heidän arjestaan.

Minna kysyy, onko pojilla suomalaisia kavereita. Atash vastasi, että hänellä on, koska on asunut Suomessa jo niin pitkään. Hän sanoi tietävänsä, miten suomalaisten kanssa ollaan. Atash sanoi myös, että he tapaavat koulussa suomalaisia. (Havaintomuistiinpanot.)

Baran ottaa ensimmäisessä otteessa kantaa siihen, että Afzal viettää liikaa aikaa oman maalaisten kanssa. Baran kuitenkin puolustaa Afzalia, kun Abshir

huomauttaa, että suomalaisten kavereiden saaminen on helppoa. Baran huomauttaa, että ystäväystyminen suomalaisten kanssa on vaikeaa, jos opiskelee pelkästään maahanmuuttajille tarkoitettulla luokalla. Erityisesti niillä pojilla, jotka asuneet Suomessa vasta vähän aikaa on Baranin mukaan vähän suomalaisia ystäviä. Atash toteaa, että koulussa tutustuu suomalaisiin. Baran mainitsee, että niillä pojilla, jotka ovat asuneet Suomessa pidempään, ei ole vaikeuksia ystäväystyä suomalaisten kanssa, koska he ovat tulleet Suomeen nuorena ja osaavat suomen kieltä paremmin. Hänen mielestään Suomeen saapumisikä vaikuttaa ystävyssuhteisiin sillä tavalla, että pieninä tulleilla on enemmän suomalaisia ystäviä. Atash on samaa mieltä kuin Baran, sillä hänestä pitkä asumisaika Suomessa helpottaa ystäväystymistä suomalaisten kanssa. Atashin mukaan tämä johtuu siitä, että pitkään Suomessa olleet tietävät, miten suomalaisten kanssa käyttäytyään. Tulkintani mukaan Suomeen pieninä tulleet hyväksytään helpommin kaveripiiriin jo senkin vuoksi, että he ovat nuorempina oppineet elämään kahdessa erilaisessa kulttuurissa. He ovat tavallaan lähempänä suomalaista kulttuurista keskusta kulttuurisen marginaalin sijaan kuin vanhempina tulleet pojat. Baran tosin mainitsee, että jotkut murrosikäisinä Suomeen tulleekin saavat helposti kavereita aktiivisen ja sosiaalisen luonteensa vuoksi. Faisal on samaa mieltä, hänestä sosiaaliset ja iloiset ihmiset saavat helpommin kavereita kuin ujut ja hiljaiset.

Baran kertoo haastattelussa, että hänestä ystäväystyminen suomalaisten kanssa on tärkeää siksi, että pojat eivät olisi ulkopuolisia. Baranin mielestä elämä Suomessa on vaikeaa, jos haluaa jättäytyä ulkopuoliseksi. Ystävyys suomalaisten kanssa helpottaa Baranin mukaan pääsyä suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Baran selostaa, että pojat ovat monesti kertoneet, miten vaikeaa esimerkiksi ammattikoulussa on lähestyä suomalaisia ja ystäväystyä heidän kanssaan, koska heillä on jo valmiit kaveripiirit.

5.3.3 Hyvät ja huonot kaverit

Petra: No, mitä jos mä kysyisin, että millaisia sun kaverit on, miten sä kuvailisit niitä?

Basem: Jotkut on sellaisia, että ne käyttää väkivaltaajuttua, jotkut on hyviä, ne ei halua näihin asioihin mitenkään. Jotkut juo aika paljon joka viikonloppu, ne joutuu selviämisasemalle tai tappelee jonkun kanssa ja jotkut käyttää jotain huumeita ja sitten meidän välit on mennä poikki, niihin asioihin, mä en halua liittyä siihen. Jos kaveri käyttää, niin seuraavana päivänä, sä oot siinä samassa porukassa. Vaikka sanot kaverille, että sä et tiedä yhtään ja sitten kaverilla on taskussa jotain huumeita. Sitten poliisi saa tietää jostakin. Se tulee siihen paikan päälle, sä oot sama henkilö, sä oot hänen kanssa, sä et tiedä asiasta, puoleen on mennyt välit poikki ja sitten sen takia, koska en tykkää niistä asioista.

Petra: Niin, just sen takia, että ne käyttää päihkeitä?

Basem: Niin päihkeitä, jos se menee siihen, että poliisi tulee paikalle, sä oot sama henkilö, sä tiedät jostakin, et sä voi sanoa, että mä en tiennyt yhtään.

Petra: Niin, et säkin joudut ongelmiin.

Basem: Niin, jonkinlainen, kun et tiedäkään ja sitten tulee ongelmia, sen takia mun välit on mennä poikki.

Petra: Mites nää hyvät kaverit sitten?

Basem: Hyvät kaverit on sellasia, että vapaa-aikana soittelee ja sitten nähdään. Ne jotka ei sitten kauheasti juo, mennään sitten kahvilaan niiden kanssa ja ne jotka juo ne lähtee baariin. (H.)

Pyytäessäni kuvailemaan kavereitansa pojat jakoivat kaverinsa hyviin ja huonoihin kavereihin. Huonolla kaverilla tarkoitetaan sellaista henkilöä, jolla on huonot tavat, esimerkiksi juo, polttaa tupakkaa, käyttää huumeita ja on väkivaltainen. Basem on joutunut laittamaan välit poikki niihin kavereihin, jotka käyttävät huumeita. Basemin mukaan se, että kavereilla on taskussaan huumeita voi aiheuttaa hankaluuksia myös hänelle itselleen, koska poliisi ei välttämättä usko, että Basem ei ole tiennyt kaverinsa huumeista. Basemin mielestä hyvät kaverit ovat niitä, jotka eivät ole väkivaltaisia, eivätkä käytä huumeita. Hyvä kaveri ei myöskään tuota ystävilleen ongelmia, kuten esimerkiksi vaikeuksia poliisin kanssa. Osa Basemin kavereista käyttää alkoholia, mutta tämä ei haittaa Basemia, sillä hän voi olla muiden seurassa siihen asti, että he lähtevät baariin ja mennä sitten kahvilaan niiden kanssa,

jotka eivät käytä alkoholia paljon. Akram mainitsee haastattelussa, että huono kaveri on sellainen, joka vasikoi eli kertoo kaikki kavereidensa asiat eteenpäin muille. Hyvä ystävä ei kerro asioita eteenpäin, vaan häneen voi luottaa sen suhteen, että tietyt asiat eivät mene eteenpäin.

Petra: Sä sanoitkin, että sulla on paljon kavereita. Sit mä kysyisin, että minkälaisia nää sun hyvät kaverit on?

Livinius: Mulla on kaikenlaisia kavereita.

Petra: Mitä sä tarkoitat sillä, että on kaikenlaisia?

Livinius: No, mä vähän osaan elää muiden kanssa, jotka on eri mieltä kuin mä, jos minun kaverit vaikka polttaa tupakkaa ja mä en polta, mulla on sellaisia kavereita. Sitten mulla on hyviä, siis ei ne ole huonoja kavereita, mutta ne on kavereita. Mulla on sellaisia kavereita kuin minä, ei mitään paniikkia.

Petra: Rauhallinen.

Livinius: Ihan rauhallisia kavereita ja mukavia, mutta mulla on kaikenlaisia. (H.)

Livinius korostaa sitä, miten hän tulee toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa ja pystyy olemaan kaveri sellaisten kanssa, jotka toimivat hänen omia periaatteitaan vastaan, esimerkiksi tupakoivat. Hän tosin mainitsee, että nämä muut kaverit, jotka ovat eri mieltä asioista, eivät sinänsä ole huonoja kavereita, mutta eivät kuitenkaan hyviä, niitä läheisimpiä. Hänen hyvät kaverinsa ovat kuitenkin samanlaisia kuin hän eli ottavat asiat rauhallisesti, ilman paniikkia. Tämän otteen kohdalla voi tosin kysyä, missä määrin minun kysymykseni, jossa kysytään ”hyvistä kavereita” on ohjannut tässä kohtaa jaottelua. Halusin kysyä, millaisia Liviniuksen läheiset kaverit ovat, mutta hän ymmärtää kysymyksen hieman eri tavalla. Livinius ei purematta niele jaottelua hyviin ja huonoihin kavereihin ja tuo sen myös esille haastattelussa. Ensimmäisessä aineisto-otteessa kysyn asiaa eri tavalla ja jaottelu hyvään ja huonoihin on selkeästi pojan tekemä. Jaottelu tuli esille muuallakin kuin haastattelujen yhteydessä. Faisal viettää ajoittain paljon aikaa kaupungin keskustassa nuorten suosimalla ajanviettopaikalla. Hän kertoo, että osa kavereista, joita hän tapaa

tällä ajanviettopaikalla on pahoja. Kun kysyin, millä tavalla he ovat pahoja Taariq vastasi, että he käyttävät alkoholia.

Poikien vastaukset herättävät pohtimaan heidän suhdettaan varsin päihdekeskeiseen suomalaiseen (nuoriso)kulttuuriin. Niemelä (2003, 103) huomauttaa, että suomalaisten nuorten aikuistumiseen liittyy usein päihteiden kokeileminen. Alkoholikokeiluja ja tupakoinnin aloittamista pidetään nuorten omissa alakulttuureissa merkkeinä aikaiseksi kasvamisesta, irrottautumisesta lasten roolista ja rohkeudesta vastustaa auktoriteetteja. Niemelän mukaan ensimmäiset humalakemukset ovat suomalaisille nuorille tärkeitä alakulttuurisia siirtymäriittejä. (Emt.) Missä määrin pojat pystyvät vastustamaan painetta käyttää alkoholia runsaasti? Vaikuttaa siltä, että ainakin Livinius ja Basem osaavat piirtää rajan alkoholin ja huumeiden käytön suhteen. Ystävyys onnistuu kaverin huonoista tavoista huolimatta. Tulkitsen jaon hyviin ja huonoihin ystäviin tavaksi erottautua elämäntavoista, joita ei pidä itselleen sopivana. Voi olla, että nimeäminen huonoksi kaveriksi merkitsee sitä, että kyseiseen kaveriin ei haluta samaistua ja halutaan samalla korostaa, että ei itse käytä päihteitä tai ole väkivaltainen. Kaikki pojat eivät kuitenkaan sanoudu irti päihteiden käytöstä, vaan osa suhtautuu päihteiden käyttöön myönteisesti.

5.4 Perhe ja suku

Transnationaalinen käsite kuvaa hyvin poikien perhe- ja sukulaisuussuhteita, sillä entisiin asuinmaihin on yleensä jäänyt perheenjäseniä tai sukulaisia tai he ovat muuttaneet muualle kuin Suomeen. Emotionaalisen integraation kannalta tärkeitä paikkoja ja yhteisöjä on siis yleensä ympäri maailmaa. Poikia ihmetyttää, että suomalaiset eivät kunnioita vanhempia ja laskevat lemmikkieläimet ydinperheeseen. Suku ja perhe paitsi tukevat poikia, asettavat myös paineita menestymisen ja käyttäytymisen suhteen. Maahanmuutto kääntää

usein vanhempien ja lasten roolit pääläelleen, koska lapset oppivat uuden kulttuurin muodot nopeammin. Tämä tilanne asettaa haasteita koko perheelle. Perhettä tarkasteltaessa ei voida sivuuttaa seurustelua ja avioitumista, jotka ovat eri tavoilla ajankohtaisia pojille.

5.4.1 Transnationaali perhe ja suku

Arman rupesi selittämään, että on menossa kesällä Iraniin kahdeksi kuukaudeksi ja tapaa siellä perheensä, jota ei ole nähnyt kuuteen vuoteen. Hän kertoi, että kolme veljeä asuu Amerikassa ja, että hekin tulevat paikalle. Hän kertoi, että näiden kuuden vuoden aikana yhteyttä on pidetty vain puhelimitse. (Havaintomuistiinpanot.)

Arman on tullut yksin Suomeen ja hänen perheensä on hajaantunut ympäri maailmaa, jopa kolmelle eri mantereelle. Arman kertoo, miten ei ole nähnyt perhettään pitkään aikaan, mutta on kuitenkin pitänyt heihin säännöllisesti yhteyttä. Kuuden vuoden jälkeen hän pääsee pitkästä ajasta tapaamaan perhettään. Karash kertoo työntekijöiden tekemässä haastattelussa, että kaverit ovat hänelle tärkeitä: ”Koska mä asun yksin täällä. Yksin elämässä, tulee aina vaikeuksia tai ongelmia.” Yleensä perheeseen muodostetaan läheisimmät ihmissuhteet, mutta yksin Suomeen muuttaneilta puuttuu arjesta perheenjäsenten tuki. Sanna ja Baran korostavat, miten yksin Suomeen tulleilla on erityisen raskasta se, että he joutuvat itse huolehtimaan kaikesta arjestaan. Sannan mielestä täysi-ikäisillekin vanhempien tuki on tärkeää ja pitää tuen puutetta yhtenä keskeisenä syrjäytymisen riskitekijänä. Kaverit ovat Armanille ja Karashille erityisen tärkeitä, he tavallaan korvaavat puuttuvan perheen. Baranin arvion mukaan yksin tulleet viettävät paljon aikaa omanmaalaisten kanssa, koska heillä on kaipausta perhettä ja omaa maata kohtaan. Omanmaalaisista koostuva kaveripiiri antaa turvallisuuden tunteen Baranin mukaan.

Petra: Että jos me aloitetaan vaikka sillä perheellä. Voitsä kertoa siitä, että millainen sun perhe on?

Basem: No, oikeastaan mun perhe on sellainen, että ei oo mitään kauheaa riitaa, ettei mitään perheen ongelmia ole ja mulla on neljä siskoa ja kaksi veljeä. Ja sitten mun iskä asuu täällä Suomessa, mun äiti asuu täällä ja enokin asuu täällä ja sit mä käyn välillä enolla moikkaamassa ja sit mä oon aika paljon äitin ja iskän kanssa. Niiden kanssa mä silleen oon hyvällä mielellä.(H.)

Poikien vanhempia ei näy Kerhon toiminnassa kovinkaan usein, en tavannut ketään vapaaehtois- tai kenttäjaksoni aikana. Perheenjäsenet ovat kuitenkin läsnä Kerhossa, sillä osa pojista osallistuu toimintaan veljensä tai veljiensä kanssa. Suurimmalla osalla Kerhon kävijöistä on ainakin toinen vanhemmista ja sisaruksia Suomessa. Monella perhe rajoittuu niin sanottuun ydinperheeseen eli sisaruksien ja vanhempien lisäksi Suomessa ei asu muita sukulaisia. Osalla kuitenkin on tätejä, enoja, setiä ja serkkuja Suomessa. Moni Kerhon kävijöistä on menettänyt perheenjäseniään ja sukulaisiaan. Erityisesti Sanna mainitsee isättömyyden, joidenkin poikien isä on tapettu sodan yhteydessä. Sanna kertoo, että tällaisista vaikeista kokemuksista saatetaan mainita ohimennen ja vaihtaa sitten puheenaihetta. Poikien perhe- ja sukulaisuussuhteita voi luonnehtia transnationaaleiksi, sillä perheenjäseniä ja sukulaisia on eri puolilla maailmaa: synnyinmaassa, entisessä asuinmaassa, eri puolilla Eurooppaa tai muualla. Suomen ulkopuolella asuvien sukulaisten vierailut Suomessa ovat erityisiä ilon aiheita pojille. Vierailuja tehdään tietysti puolin ja toisin, varsinkin muihin Euroopan maihin on helppo matkustaa tervehtimään sukulaisia. Toisaalta transnationaalit perhe – ja sukulaisuussuhteet merkitsevät usein myös kovaa huolta niistä perheenjäsenistä ja sukulaisista, jotka ovat jääneet sota- tai katastrofialueelle.

5.4.2 Suomalaisien perhekäsitysten ihmettelyä

Useassa tutkimuksessa maahanmuuttajien perhekäsitystä kuvaillaan laajemmaksi kuin suomalaisten. Aineistossani uudeksi pojaksi nimetty ihmettelee suomalaisten perhekäsitysten laajenemista erikoiseen suuntaan:

Uusi poika sanoi, että ihmetteli sitä, että kotona Afganistanissa koirat juoksevat vapaina ja niitä pidetään saastaisina eläiminä. Hän sanoi, että jos joku vahingossa koski koiraan, hänen oli pakko pestä kätensä. Täällä hän oli ihmetellyt sitä, että koiria pidetään sisällä. Täällä uusi poika oli kysynyt joltain mieheltä, ketä hänen perheeseensä kuuluu. Hänelle oli vastattu, että tytär, poika ja koira. Hän totesi ihmetelleensä tätä kovasti sillä kotimassa eläin on saastainen ja täällä ne ovat kuin perheenjäseniä. (Havaintomuistiinpanot.)

Uudesta pojasta on erikoista, että synnyinmaassa saastaisina pidetyt eläimet ovatkin yhtäkkiä Suomessa osa ydinperhettä, joka on muuten varsin tiukasti määritelty yksikkö. Uutta poikaa ihmetyttää se, että eläin voidaan laskea osaksi kaikista läheisimpiä suhteita. On kiinnostavaa pohtia, miksi Suomessa eläimet luokitellaan helpommin osaksi perhettä kuin jotkut sukulaiset. Toisinaan perheen lemmikkieläimiä pidetään paljon tärkeämpinä kuin ydinperheen ulkopuolisia sukulaisia.

Pojat tuovat myös esille sen, että heidän mielestään suomalaisten lasten ja nuorten sekä heidän välillä on eroja käyttäytymisen suhteen:

Amnesty Internationalista on vieraita kertomassa toiminnastaan. Olohuoneessa puhutaan siitä, saako lapsia kurittaa fyysisesti.

Kashif: "Mutta suomalaiset lapset on erilaisia, kuin meikäläiset lapset. "

Sanna: "Millä tavalla?"

Kashif: "Ne on erilaisia.. Suomalaiset lapset on hiljaa ja kiltisti, ne vaan istuu ja tottelee heti. Meikäläiset lapset, jos niille sanoo jotain, että istu, ne ei istu vaan ne lähtee juoksemaan ja ne juoksee, niille sanoo kymmenen kertaa, sit ne pitää painaa lujasti paikoilleen, muuten ne ei tottele."

Tariq: "On suomalaiset lapset erilaisia... ne ei kunnioita vanhempiaan samalla tavalla."

Sanna "Anna esimerkki"

Tariq: "Ne voi sanoa, että häivy äiti.... Ei me puhuta noin meidän äidille, se on synnyttänyt sut."

*Tariq naureskelee ja sanoo, että "Pitäisi sanoa, että voisitko mennä pois äiti.."
(Tariq viittaa tässä aikaisempaan tilanteeseen, jossa on neuvottu pyytämään asioita kohteliaasti.)*

*Amjad: "Mä en ikinä vois sanoa noin mun äidille! Jos sillä on jotain valittamista, se sanoo sen mulle, en mä sano mitään vastaan ja sitten viiden minuutin päästä me istutaan vierekkäin ja jutellaan asioista."
(Havaintomuistiinpanot.)*

Kashif, Tariq ja Amjad ovat samaa mieltä siitä, että suomalaiset lapset ovat erilaisia kuin ”meikäläiset” tai ulkomaalaiset. Kashifin mielestä suomalaiset lapset tottelevat helposti, mutta meikäläiset lapset ovat rauhattomia ja heille täytyy toistaa sama asia useaan kertaan. Tariq ja Amjad ovat järkyttyneitä siitä, miten epäkunnioittavasti suomalaiset lapset kohtelevat vanhempiaan. Äitiä täytyy kuunnella ja kunnioittaa eikä väittää vastaan. Vanhempien kunnioittamisen tärkeys tulee esille muissakin aineiston osissa. Myös muissa tutkimuksissa maahanmuuttajanuoret nostavat vanhempien kunnioittamisen keskeiseksi eroksi verrattuna suomalaisiin perheisiin (Honkasalo 2007, 19). Kunnioittamisen tärkeyttä ei aineistossani korosteta pelkästään suhteessa vanhempiin, vaan puhutaan myös työntekijöiden ja vapaaehtoisten kunnioittamisesta, eri paikkojen kunnioittamisesta ja oman uskonnon ja perinteiden kunnioittamisesta. Toisinaan pyrkimykset sekä kunnioittaa vanhempia ihmisiä, että samalla saada arvostusta kavereilta, voivat olla keskenään ristiriidassa. Esimerkiksi Mukbar kertoo, että oli nuorempana joutunut naurunalaiseksi, kun hän oli antanut tilaa vanhemmalle ihmiselle istuessaan bussin etuosassa kavereidensa kanssa. Mukbarin kaverit alkoivat nauraa hänelle ja silloin Mukbar toivoi, että ei olisi antanut paikkaansa vanhemmalle ihmiselle. Pojille on selkeästi välittynyt mielikuva siitä, että kunnioittaminen ei ole muodissa suomalaisnuorten parissa.

5.4.3 Menestymisen paineet ja vaihtuneet roolit

Sanna: Siinä on hirveet paineet kans just sen sen suvun suhteen, koska ne on Euroopassa, Eurooppahan on se onnela, jossa kaikki saa mielettömän koulutuksen ja hienon ammatin, niin niiden pitäis olla hyviä niiden silmissä ja näyttää sille Suomessa olevalle maahanmuuttajayhteisölle silmissä pitäis pärjätä.(H.)

Sanna tuo esille, että perheen ja muualla asuvan suvun osalta tulee hirveästi paineita. Eurooppa näyttäytyy muualla asuvien sukulaisten mielestä onnelana, eräänlaisena eldoradona, jossa kaikki saavat hyvän koulutuksen ja hienon ammatin. Suvulle ja Suomessa asuville sukulaisille on tärkeää näyttää, että pärjää. Kovat odotukset vastaanottavalta maalta tuovat esille sen, että vaikka yleensä pakolaisten lähtöä on kuvattu pakotetuksi, niin heilläkin lähtöön liittyy toiveita hyvästä koulutuksesta ja työstä. Alitolppa-Niitamo (2004, 39–40) mainitseekin, että viime vuosina selkeärajainen jaottelu vapaaehtoiseen ja pakotettuun lähtöön on kyseenalaistettu, sillä on vaikea erottaa ihmisten muuttomotiivaatiosta vapaaehtoiset ja pakotetut tekijät. Perheen ja yksilön tasolla moninaiset syyt vaikuttavat lähtöön. Alitolppa-Niitamon mukaan jotkut pakolaiset pakenevat suunnittelematta paniikissa, kun taas toiset valitsevat lähdön ja kohdemaan punniten tarkasti eri tekijöitä. Monesti tärkein perustelu lähdölle on paremman tulevaisuuden takaaminen lapsille.

Baran mainitsee, että vanhemmat toivovat, että heidän lapsensa menestyvät, valmistuvat koulusta, eivät tee kolttosia tai vietä jatkuvasti aikaa ostoskeskuksessa tai baareissa.

Baran:...mutta ongelma on se, että ehkä vanhemmat ovat itse joutuneet kokemaan täällä yksinäisyyttä ja he ovat täysin ulkopuolisia Suomessa.

Petra: Ulkopuolinen...

Baran: Nehän on sellaisia faktoja, jotka vaikuttavat minun mielestä heidän elämään, mutta tietysti ne aina ajattelee aika paljon omia lapsiaan, mutta sitten jotkut vanhemmat, heidän on vaikea kontrolloida omat lapset siinä mielessä. Esimerkiksi opiskelussa ne ei voi auttaa, työn etsimisessä, kavereiden löytämisessä, harrastusten löytämisessä, koska ne on itse vähän eksyksissä näissä asioissa. Ne vasta käy täällä Suomessa suomen kieltä opiskelemassa

kielikurssilla ja ne on kotona ja jos ne yrittää saada työharjoittelupaikkaa ja kaikkea sellaisia vaikeuksia tulee mieleen...(H.)

Baranin mukaan perheiden elämään vaikuttaa se, että vanhemmat tuntevat usein olevansa yksinäisiä ja ulkopuolisia. Vanhempien on vaikeaa tukea ja auttaa lapsiaan uudessa asuinmaassa, koska he eivät itsekään tiedä, miten asiat toimivat.

Olohuoneessa on näytetty elokuva, jossa käsitellään nuoren maahanmuuttajan identiteettikamppailua. Elokuvan ohjaaja on vieraillemassa.

Baran huomautti, että muistakaa, että vanhemmilla on vaikeaa. Vieras sanoi, että vanhemmilla on vaikeaa se, että lapset oppivat kielen nopeammin kuin he. He haluaisivat menestyä. Shaya sanoi, että jotkut vanhemmat haluavat pitää kiinni vanhasta. Shayan mukaan he ovat eläneet omassa kulttuurissaan pitkään, mutta nuorten on pakko muuttua, he eivät voi olla samalla tavalla kuin muut. Tariq totesi, että se riippuu vanhemmista, miten innokkaita ja vastaanottavaisia he ovat asioita kohtaan. (Havaintomuistiinpanot.)

Sanna: Kotoa tulee kovia odotuksia monesti ja paineita pärjäämiseen. No, aika paljon vaihtelee, mutta aika monesti tulee vahvoja odotuksia, että elää oman kulttuurin mukaisesti eikä liikaa omaksu asioita ulkopuolelta. Sitten taas tulee yhteiskunnasta tulee kovia paineita elää sen mukaan, ne on aika kovat.(H.)

Baran huomauttaa kenttäjakson aikana useaan kertaan, että vanhemmilla on vaikeaa. Vierailija huomauttaa, että vanhemmille roolien vaihtuminen on hankalaa, sillä he toivoisivat menestyvänsä uudessa maassa. Shaya toteaa, että vanhempien ja nuorten välillä on eroja siihen, miten orientoidutaan uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Shayan mukaan jotkut vanhemmat haluavat pitää kiinni vanhasta kulttuurista, koska ovat eläneet siinä niin pitkään. Hänen mielestään tämä on mahdollista vanhemmille, mutta nuorten on pakko muuttua, he eivät voi pitää kiinni pelkästään vanhoista tavoista. Shaya ei mainitse, miksi nuorten täytyy muuttua. Sanna mainitsee haastattelussaan, että poikiin kohdistuu usein kovia paineita elää tietyllä tavalla sekä perheen että ympäröivän yhteiskunnan taholta. Luultavasti paine yhteiskunnan taholta on se, mihin Shayakin viittaa sanoessaan, että nuorten on pakko muuttua. Voi olla, että muuttuminen on keskeinen tekijä sen kannalta, että pärjää ja pääsee

mukaan koulutukseen ja työelämään Suomessa. Tariqin mukaan paljon on kiinni vanhempien innokkuudesta, miten he orientoituvat uuteen yhteiskuntaan.

Elokuvaohjaajan vierailun yhteydessä puhuttiin myös uskon merkityksestä. Baranin mukaan niille, jotka tulevat nuorena Suomeen, uskonto ei ole niin tärkeä asia. Adjam ja Mahyan ovat asiasta eri mieltä. Heidän mielestään uskonnon merkitys riippuu siitä, mikä merkitys sille annetaan perheessä. Adjamin ja Mahyanin mielestä uskonto ei välttämättä ole tärkeä asia, jos saa olla vapaasti ja tehdä, mitä tahtoo.

Aina se, että lapset oppivat uuden asuinmaan kielen ja kulttuurin nopeammin aina aiheuta konflikteja, mutta joskus roolien vaihtumista voidaan käyttää hyväksi, kuten Baran kertoo haastattelussaan:

Petra: No joskus me puhuttiin siitä väkivallasta, että jotkut on jopa uhkaillu, että ne ilmoittaa lastensuojeluun.

Baran: Joo, kyllä jotkut pojat, kun ne on asunut vähän aikaa Suomessa, niin sitten ne tutustuu suomalaisten viranomaisten asioihin. Ne oppii eri asioita, että jos vanhemmat lyö tai tekee jotain, hänellä on oikeus ilmoittaa sosiaalityöntekijälle tai sosiaalitoimistoon tai poliisille. Ne on sitä kautta yrittänyt kontrolloida omat vanhemmat.

Petra: Niin, että ne on täällä ja vanhemmat täällä. (Näytän käsillä, että pojat ovat yläpuolella ja vanhemmat puolestaan alapuolella.)

Baran: Joo, vanhemmilla ei ole paljoa valtaa, pitää niitä tiedätkö kurissa, olen minä kyllä törmännyt sellaiseen täällä meidän toiminnassa. Koska mun mielestä, olit sä mistä päin tahansa, mistä kulttuurista tahansa, äiti ja isä ovat tärkeitä elämässä, koska ilman heitä, mun mielestä se on vaikeaa, se on vaikeaa ja ajattele sä tulet jostain muualta ja sä hylkää ihän kokonaan oma äiti ja isä ja kulttuuria. Se on aika vaarallinen, koska se voi johtaa silloin rikoksiin, väkivaltaan, huumeiden käyttöön, koska silloin sä luulet, että sä oot niin vapaa, sä voit tehdä ihän mitä vaan. Sellainen on kyllä aika vaarallista. Vaikeita asioita.(H.)

Työntekijä haluaa tuoda esille, että joskus lapset voivat pyrkiä käyttämään hyväksi vanhempiaan laajempaa tietämystä vastaanottavasta yhteiskunnasta ja kontrolloivat vanhempiaan tätä kautta. Työntekijä näkee vaarallisena tilanteen,

jossa omat vanhemmat ja kulttuuri hylätään. Vapaus voidaan ymmärtää väärin, vapautena ilman velvollisuuksia, jolloin on vaara joutua rikosten, väkivallan ja päihteiden kierteeseen.

Erityisesti vanhemmille laajan suvun kutistuminen pelkkään ydinperheeseen voi olla vaikeaa. Emal kuvaa, miten hänen isällään on vaikeaa, koska kotimaassa hänellä on huomattavasti laajempi verkosto, joka kunnioitti häntä. Suku on jäänyt kotimaahan ja vain heidän perheensä on tullut Suomeen. Isän rooli osana sukulaisten verkostoa on muuttunut huomattavasti muuton myötä.

5.4.4. Seurustelu ja avioituminen

Kerhon kävijät ovat keskenään hyvin eri-ikäisiä, sen vuoksi kysymykset seurustelusta, avioitumisesta ja perheen perustamisesta koskettavat heitä eri tavoin.

Istuin Baranin, Sanna, ja Deshawnin kanssa keittiössä juttelemassa.

Puhuimme Deshawnista. Baran kysyi häneltä, onko hänellä tyttöystävää. Sanna puuttui tähän ja sanoi, että se on hyvin henkilökohtaista. Deshawn sanoi, että kyllä häneltä voi kysyä asiaa ja vastasi, että hänellä ei ole tyttöystävää, eikä hän ole vielä seurustellut. (Havaintomuistiinpanot.)

Baran kysyy tässä otteessa Deshawnin seurusteluasioista. Sanna pitää kysymystä hyvin henkilökohtaisena. Sannan suhtautuminen seurusteluasioista kysymiseen on hyvin samantyyppinen kuin omani. Pidin seurustelukysymyksiä sen verran intiimeinä asioina, että en kysellyt niistä kenttäjakson tai haastatteluiden aikana. Ehkä siksi seurustelu ja avioituminen nousivat merkittäväksi teemaksi aineistosta vasta useamman lukukerran jälkeen.

Muutama tyttöystävä kävi ohimennen Kerhossa poikaystävänsä kanssa, mutta pääsääntöisesti tytöt ja tyttöystävät ovat läsnä Kerhossa lähinnä poikien puheiden kautta. Enimmäkseen on kyse poikien keskinäisestä puheesta, usein

keskustelu on luonteeltaan kiusoitteleva esimerkiksi tilanteissa, jossa jollekin pojalle soittaa joku tyttö.

Muutama poika solmi avioliiton kentällä oloni aikani. Avioliitot olivat luonteeltaan transnationaaleja, yhtäältä matkustettiin entiseen asuinmaahan avioitumaan ja toisaalta jotkut Kerhon kävijöistä olivat tulleet Suomeen tyttöystävän perässä tai solmiakseen avioliiton. Ne pojat, jotka tulivat Suomeen tyttöystävän tai vaimon vuoksi eivät olleet pakolaisia, toisin kuin valtaosa kävijöistä. Talib ja Lipponen (2008, 125) huomauttavat, että Suomessa on sen verran vähän maahanmuuttajia, että oman kumppanin löytäminen voi olla hankalaa omasta vähemmistöstä, koska avioliittomarkkinat ovat pienet. Talibin ja Lipposen mukaan vanhemmat ja usein myös nuori itse toivovat, että kumppani on samasta etnisestä ryhmästä. Tällöin kumppani saattaa löytyä helpommin vanhasta asuinmaasta.

Istuimme keittiössä juttelemassa teen äärellä häistä.

Rashid ilmoitti, että kutsuu häihinsä Sannan ja Baranin, mutta muista ei ole tietoa. Rashid nostaa kädet pystyyn: "Ei tiedä." Kaikki muut nauravat. Muhsin sanoo, että kun hän menee naimisiin, hän lähettää ison kortin Rashidin kotiin, jossa lukee, että Rashid ei ole tervetullut häihin. Baran korostaa sitä, miten ainakin Rashid on rehellinen. Hän kysyy, minkä maalaisen naisen kanssa Rashid haluaa mennä naimisiin. Rashid vastaa, että oman maalaisen. Baran kysyy, voisiko se olla myös suomalainen. Rashid sanoi, että kyllä sekin käy, jos nainen ei polta eikä juo. Zalmai sanoo, että hän aikoo kutsua kaikki kerholaiset häihinsä. Hän sanoo, että pyytää silloin Barania laittamaan lapun Kerhon seinälle, jossa lukee, että hän on menossa naimisiin ja että kaikki hänen kaverinsa voivat tulla mukaan. Käy ilmi, että Zalmailta harmittaa se, että Mustafa ei ollut kertonut menevänsä naimisiin ulkomaanmatkansa aikana.

Zalmai selittää, että kun hän menee käymään entisessä asuinmaassansa, hän ei aio mennä naimisiin. Hän aikoo selittää perheelle, että hänen täytyy ensin saada työ ennen kuin tuo vaimon tänne. Ensimmäinen täytyy saada työ, sitten... (Havaintomuistiinpanot.)

Tieto Mustafan avioitumisesta herättää vilkkaan keskustelun häistä. Parikymppiset Rashid ja Muhsin puhuvat häistä lähinnä vitsaillen, tulkitseen niin, että naimisiinmeno ei ole heille vielä ajankohtaista. Muutamaa vuotta vanhemmalle Zalmaille aihe sen sijaan vaikuttaa ajankohtaisemmalta, koska

hän puhuu useampana eri päivänä suunnitelmistaan sen suhteen, että ennen naimisiinmenoa täytyy olla työpaikka valmiina. Työpaikan saaminen näyttäytyy poikien suunnitelmissa tärkeänä asiana erityisesti siksi, että sillä voi taata paremman tulevaisuuden tulevalle perheelle. Esimerkiksi Faheem mainitsee, että ei halua mennä yliopistoon vaan ammattikouluun. Hän haluaa päästä aikaisemmin töihin, jotta voi hankkia lapsilleen paremman elämän kuin hänellä itsellään on ollut.

5.5 Ulkomaalaisia, meikäläisiä ja melkein suomalaisia

Pojat tekevät jakoa ”meihin” ja ”muihin” etnisten ja kansallisten ryhmien perusteella. Toisaalta heitä yhdistää kuuluminen *ulkomaalaisiin* eli ei-suomalaisiin. Neuvottelua kuulumisesta ja kuulumattomuudesta johonkin ryhmään käydään paitsi suhteessa valtaväestöön myös poikien kesken. Jäsenyys omassa etnisessä yhteisössäkään ei ole automaattista, vaan siitäkin täytyy neuvotella.

5.5.1 ”Me” ja ”muut” etnisyyden perusteella

Hiihtolomalla Iikkalassa järjestettiin iso nuorisotapahtuma, jossa oli paljon erilaista toimintaa. Lähdin käymään tapahtumassa ison poikajoukon, Kerhon työntekijöiden, harjoittelijan ja parin vapaaehtoisen kanssa.

Diego ja Davi innostuvat tavatessaan tapahtumassa suomalais-eteläamerikkalaisen pojan. Diego, Davi ja suomalais-eteläamerikkalainen poika pitivät käsiään toistensa hartioilla, hyppivät yhdessä ja sanoivat yhteensä ääneen jotain ”Etelä-Amerikka”- tyylistä. Sitten Mahamed otti hartioista kiinni Hayaanian ja paria muuta afrikkalaista poikaa ja sanoi: ”Hypitään mekin näin, Afrikka, Afrikka, Afrikka!” Sitten lopulta kaikki pojat olivat siinä kaulakkain ja harjoittelija otti kuvan.(Havaintomuistiinpanot.)

Otteessa eteläamerikkalaiset pojat hyppivät jalkapallojoukkueen tavoin hokien samalla maanosansa nimeä. Mahamed ironisoi omalla tavallaan

eteläamerikkalaisten yhteenkuuluvuutta matkimalla heidän toimintaansa muiden afrikkalaisten poikien kanssa. Tässä tilanteessa pojat tuntevat kuuluvansa samaan ryhmään eli ”meihin” kanssa sillä perusteella, että he ovat samasta maanosasta kotoisin.

Katri: Mitäs sitte ku te muutitte Ikkalaan?

Milosh: No Ikkala... Me muutettiin Ikkalaan..

Baran: Vakeen (vastaanottokeskukseen)

Milosh: Joo. Siellä ei ollu niinku meikäläisiä, niinku kosovolaisia.

Katri: Mm.

Milosh: Mut oli siellä muita ulkomaalaisia sitte. Tuli kavveri..toi Said. (HT.)

Osa pojista viittaa omaan etniseen ryhmäänsä tai kansallisuuteensa puhumalla *meikäläisistä*, muihin etnisiin ryhmiin ja kansallisuuksiin he viittaavat puhumalla *teikäläisistä*. Meikäläisellä ja teikäläisellä ei viitata pelkästään ihmisryhmiin, vaan myös paikkoihin, esimerkiksi Basem kertoo ”*Mä tykkään uida meressä. Meikäläisten meressä.*” Oteessa Milosh puhuu *ulkomaalaisista* viitatessaan muihin etnisiin ryhmiin ja kansallisuuksiin kuin omaan etniseen ryhmäänsä tai kansalaisuuteensa. Jaottelu tuntuu noudattavan seuraavaa logiikkaa: meikäläiset tai omanmaalaiset, ulkomaalaiset ja suomalaiset. Tämä on tietysti hyvin karkea rajoittelu, johon kuuluu niin sanottuja välimuotoja:

Said: Tuo on melkein suomalainen.

Sanna: Te ootte kaikki suomalaisia.

Said: Mä en oo suomalainen, mä oon ulkomaalainen. Mä en halua olla suomalainen. Ei millään pahalla.

Sanna: Mutta tähän asutte Suomessa ja mitä kieltä sä nyt puhut, suomea!

Ootko sä sitten somalialainen?

Said: Mä oon suomalainen ja somalialainen. Somalia on mun kotimaa!

Sanna: Suomalialainen.

Jamal: Suomalainen! Et sä kyllä miltään suomalaiselta näytä.

Sanna: No, mutta te puhutte suomea.

Jamal: Ai, kielenkö mukaan se menee muka? (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä oteessa yhdistyvät monet piirteet, joiden perusteella yleensä perustellaan kuuluminen johonkin kansakuntaan tai etniseen ryhmään: asuminen tietyllä maantieteellisellä alueella, kielen osaaminen ja ulkonäkö. Lepola (2000) toteaa,

että käsitteenä suomalainen on tiukasti sidoksissa etniseen suomalaisuuteen, suomenkielisyyteen ja suomalaisiin sukujuuriin. Sanna tarjoaa tässä kaikille Kerhon kävijöille suomalaista jäsenyyttä sillä perusteella, että he asuvat Suomessa pysyvästi ja puhuvat suomen kieltä. Tässä hän laajentaa suomalaisuuden piiriä perinteisistä käsityksistä. Said kieltää tämän ja sanoo, että hän ei halua olla suomalainen. Samalla hän korostaa sitä, että on ulkomaalainen. Pian hän kuitenkin toteaa, että on sekä suomalainen että somalialainen, mutta painottaa, että Somalia on hänen kotimaansa. Jamal kyseenalaistaa Saidin suomalaisuuden sillä perusteella, että Said ei hänen mielestään näytä suomalaiselta. Suomalaisuus siis kytkeytyy Jamalin puheessa vahvasti muun muassa valkoihoisuuteen. Ulkonäön merkitys erottelevana tekijänä näkyy muuallakin aineistossani. Erään pojan sanoin ”*Ne tietävät, että olen ulkomaalainen tai jos eivät tiedä ne näkee sen.*” Tässä poika puhuu esitelmän pitämisestä suomalaiselle yleisölle. Hänen ulkonäkönsä paljastaa sen, että hän kuuluu muihin eli ulkomaalaisiin. Ulkonäkö ei kuitenkaan erota pelkästään ulkomaalaisia suomalaisista, vaan myös eri etnisiä ryhmiä toisistaan, esimerkiksi Said kuvailee muualla aineistossa Kerhoa paikkana, jossa *käy erinäköisiä ihmisiä*. Voidaan puhua erojen ruumiillistumisesta, sillä ulkonäkö viestii muille ihmisille, kuuluuko henkilö meihin vai muihin. Ulkonäön poikkeavuus valtaväestöstä vaikuttaa siihen, miten vaikeaa tai helppoa on tulla määritellyksi suomalaiseksi. Eliassi (2010) huomauttaa, että Euroopan koloniaalinen hallinta on toiminut lähtölaukauksena erilaisuuden määrittelemiselle rodullisin termein. Rodullisten termien käyttäminen on mahdollistanut kategorisoinnin näkyviin ja hierarkkisesti järjestettyihin muotoihin. Siksi monia vähemmistöihin luokiteltuja ihmisiä kuvaillaan ”näkyviksi vähemmistöiksi”. Samalla valtaväestöön kuuluvia ihmisiä ei juuri nimetä, mikä saa heidät näyttämään niin sanotuilta normaaleilta ihmisiltä, joihin kaikkia muita verrataan. (Emt. 74.) Pojat ovat hyvin tietoisia siitä, että heidän ”normista” poikkeava ulkonäkönsä vuoksi heidät luokitellaan osaksi ”heitä” eikä ”meitä”.

Ei-suomalaisina itseään pitävät nuoret näyttävät tutkimusten perusteella nimeävänsä itsensä mieluummin ulkomaalaisiksi kuin maahanmuuttajiksi (Honkasalo 2007, 14; Ålund 1997, 94). Sama näkyy aineistossani, sillä useimmiten pojat puhuivat itseensä viitatessaan ulkomaalaisista. Maahanmuuttajista puhuttiin ainoastaan silloin, kun puhuttiin jostain ulkoapäin nimetystä asiasta, esimerkiksi maahanmuuttajaluokasta. Maahanmuuttaja – nimitystä käyttivät lähinnä työntekijät ja vapaaehtoiset. Ålundin (1997, 94) mukaan tämä johtuu siitä, että hänen tutkimansa nuoret pitivät maahanmuuttaja – käsitettä sekavana ja loukkaavana nimityksenä, ulkomaalainen viittaa puolestaan rehellisesti ulkopuolella olevaan. Ålundia mukailien tulkitsen asian niin, että poikien valinta puhua ulkomaalaisista saattaa olla tapa vastustaa maahanmuuttaja- sanaan liitettyjä negatiivisia ominaisuuksia. On mahdollista, että ulkomaalaisen käsitettä ei koeta yhtä negatiivisesti latautuneeksi kuin maahanmuuttajaa. Ronkaisen (2009) mukaan ne nuoret, joiden etnisyys, uskonto ja kulttuuri mielletään kaukaiseksi suomalaisuudesta kokevat usein itsensä muunmaalaisiksi. Muun maalaisiksi itsensä kokevat nuoret eivät ole asuneet pitkään Suomessa, eivät osaa suomea eikä heidän vanhemmilla ollut työtä. Ronkainen toteaaakin, että suomalaisuuden kokemus rakentuu usein läsnäolosta, kielen oppimisesta ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksesta. (Emt., 26, 33.)

Voi pohtia, onko itsensä määrittäminen ulkomaalaiseksi positiivinen vai negatiivinen asia. Samaistutaanko ulkomaalaiseksi, että se on houkuttelevampi vaihtoehto vai siksi, että todennäköisyys siihen, että muut myös hyväksyvät tämän jäsenyyden on suurempi. Monesti ajatellaan, että entiseen enemmistöön kuuluvat syyllistyvät siihen, että he sulkevat luokittelullaan ulkopuolelle erinäköiset ihmiset. Aineistoni perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että etnisiin vähemmistöihin kuuluvat tekevät arvioita jäsenyyksistä ja kuulumisesta samoin kriteerein kuin etninen enemmistö.

Muutama pojista käyttää käsitettä *melkein suomalainen*:

Said: Tuo on melkein suomalainen.

Sanna (ohjaaja): Te ootte kaikki suomalaisia. (Havaintomuistiinpanot.)

Zelgar: Salah puolustautuu kyllä. Se on asunut tosi pitkään Suomessa ja se on melkein suomalainen. Se ymmärtää, kun opettajat puhuu vähän silleen kierosti. Me ollaan opittu puhumaan tietyllä tavalla, tietyt sanat tietyille asioille, eikä ymmärretä aina, jos puhutaan tosi monimutkaisin sanankääntein. Mut Salah ymmärtää ja se sanoo vastaan. Se sanoo, että hei miksi sä puhut tuolla tavalla, se vastustaa. (Havaintomuistiinpanot.)

Tulkitsen käsitteen *melkein suomalainen* niin, että se tarkoittaa maahanmuuttajaa, joka on asunut Suomessa niin pitkään, että puhuu suomen kieltä melkein äidinkielen veroisen käyttäjän tavoin ja *käyttäytyy kuin suomalainen*. Usein *melkein suomalainen* on asunut Suomessa jo lapsuudestaan asti. Käsitteen käyttäjistä kukaan ei pidä itseään *melkein suomalaisena*, vaan käyttävät sitä puhuessaan muista. Suomalaiset ja melkein suomalaiset ovat lähtökohtaisesti ”muita” poikien näkökulmasta. Voi pohtia, miksi nämä *melkein suomalaiset* eivät kuitenkaan tule määritellyiksi suomalaisiksi.

Erottelu kansalaisuuksien ja etnisten ryhmien välillä on tavallisia, mutta poikien puheessa näkyy myös ryhmien sisäinen heterogeenisyys.

Ilmoitustaululla oli juttu siitä, miten tärkeä asia afganistanilaisille matto on. Pöydän ääressä istuvat afganistanilaiset Karash ja Jasir, iranilainen Akbar, työntekijä Baran ja minä. Karash rupesi selittämään, että on osa heidän kulttuuriaan istua matoilla, eivätkä he istu ollenkaan tuoleilla ja pöydän ääressä. Jasir vastusti tätä ”Mistä maasta sä oikein oot?” Karash kertoi heidän tavoistaan. Sitten Jasir sanoi, että kaikki afganistanilaiset eivät istu lattialla, vaan jotkut istuvat pöydän ja tuolien ääressä. Baran totesi siihen, että se riippuu ihan hirveästi perheestä eli eri perheissä on erilaiset tavat. (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä otteessa Jasir on eri mieltä Karashin kanssa siitä, mikä kuuluu afganistanilaiseen kulttuuriin. Siksi Jasir kyseenalaistaa leikkillisesti Karashin kuulumisen tähän maahan. Samantyyppistä kyseenalaistamista tapahtuu muuallakin aineistossani. Poikien käsitykset siitä, mikä kuuluu tietyn maan

kulttuuriin, vaihtelee. Työntekijä toteaa kokoavasti, että tavat vaihtelevat eri perheiden välillä.

5.5.2 Kuuluminen Suomeen ja muualle

Baran kertoo, että aikaisemmin Kerhossa on järjestetty perjantaisin kulttuuri-iltoja, jolloin oli laitettu eri maiden ruokia ja puhuttu kulttuurista. Namik mainitsi tässä yhteydessä, että hän on kyllästynyt kulttuurista puhumiseen. *"Olen asunut Suomessa viisi vuotta ja viimeisen neljän vuoden ajan olen pitänyt esitelmiä omasta maastani. Olen asunut omassa maassani vain kuusi vuotta, sitten lähdin pois, miten voin kertoa siitä."* Minua jäi askarruttamaan tämä tilanne, koska siinä Namik vihjaa, että hän kuuluu muuallekin kuin koti- tai lähtömaahansa. Kysyin häneltä tähän tarkennusta haastattelun yhteydessä.

Petra: Sit mulla on muutama semmoinen juttu, mitä mä oon miettinyt, kun mä olen ollut mukana tässä toiminnassa. Sä joskus sanoit, kun me puhuttiin esitelmien pitämisestä, kun te pidätte esitelmiä omasta kulttuurista, että sua kyllästyttää se. Mikä sua kyllästyttää siinä?

Namik: No, kun mä oon asunut Suomessa melkein viisi vuotta, se tuntuu vähän oudolta, ehkä alussa se on kivaa, että jokainen haluaa esitellä omaa maata ja jotain tällaista. Mutta vähän aikaa sitten, kun sä asut jossain paikassa niin tuntuu siltä, että sä kuulut tänne.

Petra: Okei, niin että sä kuulut... kuulut tänne .

Namik: Niin. Se tuntuu siltä, mutta vieläkin tulee tällainen olo, että...

Petra: Tarkoitatko sä sitä, että kun sä oot asunut täällä pidempään ja sitten ihmiset on silleen, että kerro omasta maasta.

Namik: Sit vieläkin tuntuu, että tässä on vähän eroa eli ei mikään ole muuttunut eli ihmiset on sellaisia, että ne haluaa muuttua ja saada hyviä tilanteita, vaikka aika on mennyt, mikään ei ole muuttunut...

Petra: Tarkoitatko sä, että ihmisten suhtautuminen ei muutu?

Namik: Niin, niin... mua katsotaan vielä niin kun, että vieläkin pitää esittää oma maa... Siitä tulee sellainen olo, että on eroa, olet ulkopuolinen.

Petra: Tuntuuko susta jotenkin siltä, että sä et kuulu tänne tai jotain? Vai onks se liian....

Namik: Niin just. Kun sua aina pyydetään kertomaan omasta maasta, tuntuu siltä, että olet ulkopuolinen. Sua pidetään jatkuvasti ulkomaalaisena, vaikka sä oot asunut Suomessa ja monta vuotta ja susta itsestä tuntuu siltä, että sä kuulut tänne. Ruotsissa ja Iso-Britanniassa tämä on eri asia, koska jos joltakin intialaiselta tai afrikkalaiselta kysytään, mistä he ovat kotoisin he vastaavat Ruotsista tai Iso-Britanniasta. Ruotsissa myös ulkomaalaiset puhuvat enemmän ruotsia, he ovat osa Ruotsia. Täällä joku ulkomaalainen, jolla on Suomen kansalaisuus saattaa vastata, että hän on afganistanilainen. (H.)

Namik kertoo tässä otteessa, miten se, että häntä jatkuvasti pyydetään kertomaan omasta kulttuuristaan osoittaa sen, että häntä pidetään ulkopuolisena. Kulttuuriesitelmien ajatuksen takana on todennäköisesti ajatus siitä, että oppilaiden erilaisia kulttuureita arvostetaan ja niistä ollaan kiinnostuneita. Esimerkiksi Namik on lähtenyt kotimaastaan pienenä, eikä hänellä ole hirveästi muistikuvia siitä. Sen sijaan hän on asunut suurimman osan elämästään muualla. Hän tuntee kuuluvansa muuallekin kuin synnyinmaahansa, mutta jatkuvat pyynnöt pitää esitelmää omasta kulttuurista eivät tunnu ottavan tätä huomioon. Namik tahtoisi, että muut tunnustaisivat, että hän kuuluu Suomeen ja on osa sitä. Hän sanoo, että ihmiset haluavat muuttua ja saada uusia tilaisuuksia. Kuitenkin häntä kohdellaan muuttumattomana, ulkopuolisena ja erilaisena, vaikka hän itse kokee muuttuneensa. Hän kertoo muualla, että hän haluaisi tulla kohdelluksi samanlaisena tai tasaveroisena muiden suomalaisten kanssa sitten, kun hän saa Suomen kansalaisuuden. Namik mainitsee, että voi kyllä kertoa, mistä on kotoisin, mutta haluaisi silti kokea olevansa myös osa Suomea. Hänen mielestään Ruotsissa ja Iso-Britanniassa ulkomaalaiset voivat sanoa olevansa kotoisin Ruotsista ja Iso-Britanniasta. Myös se, että Ruotsissa ulkomaalaiset puhuvat enemmän ruotsia keskenään osoittaa sen, että he ovat osa Ruotsia. Suomessa ei kuitenkaan ole näin, vaan voidaan vastata, että on afganistanilainen, vaikka on Suomen kansalaisuus. Pohdimme, miksi näin on. Namik miettii, voisiko se olla kiinni Suomessa asuvista ulkomaalaisista. Mainitsin, että se voi myös selittyä Suomen lyhyemmällä maahanmuuttohistorialla verrattuna Ruotsiin ja Iso-Britanniaan.

Paitsi kuulumisesta Suomeen, pojat puhuvat kuulumisestaan synnyinmaahansa:

Keittiössä puhuttiin siitä, että Zemar on menossa käymään entisessä asuinmaassa ja että hänen vanhempansa kävivät synnyinmaassa kesällä. He olivat ottaneet kuvia vanhasta kotitalosta. Baran sanoi, että eikö silloin rupeakin itkettämään. Zemar sanoi, että on mukava mennä käymään, mutta hän pelkää alueen poliittisen tilanteen takia. Mirwais sanoi, että on asunut melkein koko elämänsä ulkomailla: ensin entisessä asuinmaassa ja sitten Suomessa. Hän totesi, että Suomi on kyllä hyvä maa asua, mutta aina on kaipuu sinne, mistä on tullut. Hän sanoi haluavansa mennä käymään synnyinmaassaan sitten, kun on vanhempi. Mirwais sanoi, että hänellä ei ole mitään synnyinmaassaan, kun taas Zemarilla oli sukulaisia, jotka hoitivat taloa. Hän sanoi hieman häpeävänsä sitä, kun tiesi, miten oma talo on huonossa kunnossa verrattuna Zemarin perheen taloon.(Havaintomuistiinpanot.)

Tässä otteessa Zemar ja Mirwais puhuvat suhteestaan synnyinmaahansa. Mirwais korostaa, miten aina on kaipuu sinne, mistä on tullut. Hän sanoo asuneensa melkein aina ulkomailla. Mirwaisin kohdalla koettu alkuperäisyys ja muistot vahvistavat kuulumisen tunnetta synnyinmaahan. Mirwaisille on tärkeää, että synnyinmaassa on jäljellä jotakin entisestä ja kadehtii Zemaria, jonka sukulaiset huolehtivat entisen kodin kunnosta.

Tämän luvun otteissa tulee esille, että pojat tuntevat kuuluvansa eri tavoin eri maihin. Said ja Mirwais korostavat omaa kotimaatansa, kun taas Namik haluaisi, että muut tunnustavat hänen kuuluvan Suomeen. Tunne siitä, mihin paikkaan kuluu eniten, varmasti vaihtelee tilanteiden mukaan, eikä ole pysyvä asia. Yhteistä Saidilla ja Namikilla on kuitenkin se, että molemmat tuntevat kuuluvansa useampiin paikkoihin, eikä joko - tai valinta lähtömaan ja vastaanottavan maan välillä ole helppo tai edes välttämätön. Saidia ja Namikia yhdistää se, että muut ihmiset tuntuvat kyseenalaistavan heidän kuulumisensa Suomeen. Oma käsitys kuulumisesta saattaa siis poiketa huomattavasti ulkoapäin tulevista luokitteluista ja käsityksistä.

5.5.3 Etninen yhteisö tukevana ja rajoittavana

Sanna: Voi miettiä sitä oman etnisen yhteisön merkitystä, mikä voi olla silleen voi olla varmaan suurimmalle osalle on tosi tärkeä, mutta ei välttämättä pelkästään silleen positiivisesti, vaan myös negatiivisessa mielessä tärkeää.

Petra: Millä tavalla?

Sanna: No, sieltä tulee tosi vahvoja semmoisia oletuksia, että miten pitää elää, että semmoista käyttämistä, mitä kukakin tekee ja juoruilua, pitäisi päteä ja menestyä, pärjätä niiden silmissä ja sitten niin jos toimii jotenkin poikkeavasti niin semmoista ulkopuolelle sulkemista ja semmoista. Aika karu kuva mulla on, ainakin joistain, se on aika kyllä, aika raadollista touhua ja hirveän paljon kateutta. Yhtäältä on odotuksia, mutta kateutta että jos pärjää liian hyvin, niin sitten kammitetaan jotenkin raa'asti, että pahimmillaan se voi olla aika ikävää. Vaikka varmasti sieltä sai voimaa, mutta jos sä oot vähänkin poikkeava omasta ryhmästä, silloin tulee helposti. (H.)

Tässä yhteydessä työntekijä puhuu siitä, miten oma etninen yhteisö voi olla sekä positiivisella että negatiivisella tavalla emotionaalisen integraation paikka. Otteessa korostuu negatiivinen puoli eli sosiaalinen kontrolli sen suhteen, miten pitäisi elää. Yhteisön osalta tulee paineita siitä, miten pitäisi elää ja paineita menestyä. Toisaalta jos menestyy, silloinkaan ei Sannan mielestä välttämättä saa tukea yhteisöltä, vaan se herättää kateutta. Poikkeavuudesta taas saatetaan rangaista sillä tavalla, että suljetaan yhteisön ulkopuolelle. Sosiaalinen hyväksyntä omassa etnisessä yhteisössä tuntuu Sannan kertoman perusteella riippuvan siitä, miten onnistuu noudattamaan etnisen yhteisön normeja. Jäsenyys omassa etnisessä yhteisössäkin ei siis ole itsestään selvä asia, vaan sekin on lunastettava. Reetta Helander (2002, 113) huomauttaa, että pakolaisille, jotka asuvat vieraassa maassa ja kulttuurissa, oma etninen yhteisö on ainakin aluksi ainoa turva ja kiinnekohta elämässä. Oman yhteisön tukea ei Helanderin mukaan ole varaa menettää. Pahimmillaan vahva kiinnittyminen suppeaan verkostoon, joka syyllistyy liialliseen kontrolliin, edesauttaa syrjäytymistä yhteiskunnasta (Heikkinen 1999, 140–141). Toisaalta joutumisella oman etnisen yhteisön ulkopuolelle voi olla vielä pahemmat seuraukset yksilön kannalta.

5.6 ”En ole koskaan aikaisemmin asunut maassa, jossa minua vihataan”

Luvun otsikon lausahdus on erään nuoren somalimiehen suusta. Se kertoo vihasta, joka on hyvin voimakas ulossulkemisen muoto. Tulkitsen niin, että tämä viha kohdistuu stereotyyppisiin ominaisuuksiin, kuten ihonväriin ja kuulumiseen tiettyyn etniseen ryhmään. Stereotyyppiat ovat yksinkertaistavia ja kaavamaisia ajattelutapoja, joissa ajatellaan, että tiedetään toisesta kaikki tiettyjen ominaisuuksien perusteella. Rasismi on yksi osa ulossulkemisen ja erottelun mekanismeja. Pojat kohtaavat rasismia julkisissa tiloissa, kouluissa ja toisaalta rakenteellinen rasismi näkyy siinä, että monen pojan on vaikeaa saada harjoittelupaikkaa tai kesätöitä. Rasismi ei ole ilmiö, joka esiintyy vain valtaväestön ja vähemmistöjen keskinäisissä suhteissa, vaan eri etnisten vähemmistöryhmien kesken esiintyy ennakkoluuloja ja rasismia.

5.6.1 Rasismi julkisissa tiloissa

Petra: Joo, no mitä sä sanoisit, että on hyviä juttuja Suomessa?

Amjad: Sanoisin, että varsinkin koulu ja mä en ainakaan tykkää viikonloppuna ne juo, mutta arkisin on mukavampaa olla ihmisten kanssa, kun aika puolet on aggressiivisia jotkut viikonloppuna niin ku, sitä mä ainakin eniten vihaan viikonloppuja.

Petra: Ai, Suomessa viikonloppuna?

Amjad: Niin, ku jotkut tulee, ne jotka on juonu humalassa, ne tulee sitten haukkumaan tai jotain, sä et oo tehny sille mitään ja sit tulee haukkumaan ja sitten riitaa ja sitten mä en tykkää, mä en tykkää.

Petra: Ne vaan tulee...

Amjad: Nii-in, jotkut on silleen, että ne juo pari tai ne juo tämänkokoisen viiniä ja sitten varsinkin nuoret, ei oo täysi-ikäisiä, ne juo pienet, jotkut on aggressiivisia ja jotkut on siinä vaiheessa, että ne voi sammua helpommin.

Petra: Mut viikolla ei oo semmoista?

Amjad: Mut en oo kauheasti nähny semmosia, mutta sitten aika paljon on tavottanu silloin, kun mä tulin vasta Suomeen. Silloin mä en ymmärtänyt hyvin suomea, kaveri olis vaikka kokoajan haukkunut, mä en edes kuunnellu, mä vaan menin sit vaan bussiin ja lähdin kotiin. Mä en ollut siinä vaiheessa, mä en tarpeeksi puhunut suomen kieltä, vastata siihen, enkä halunnut vastata, hyppäsin bussiin ja menin vaan kotiin. Ei siitä sen enempää, tyhmiä juttuja tulee, mutta jos sä alat sen kanssa juttelemaan jotain asiasta, sit tulee paineita kokoajan.

Petra: Teetkö sä nykyäänkin niin, että sä vaan lähdet pois, jos tulee jotain?

Amjad: Jos ilman syytä tulee ihminen, sit mä vaan näytän selkää, ei mitään muuta. Jos henkilö on kännissä, on juonut sen huomaa, jos se on selvin päin, ei se varmaan tuu sanomaan mitään ilman syytä. Se on aggressiivinen ja on juonut, ja sit sitä ei kiinnosta, se on toisessa maailmassa. (H.)

Kyseisessä otteessa kysyin oikeastaan, mikä Suomessa on hyvää, mutta puhe kääntyy automaattisesti siihen, mikä Suomessa on vastenmielisintä. Amjad ei otteessa nimeä rasismiksi usein toistuvaa kokemustaan siitä, että humalaiset ihmiset tulevat usein haukkumaan häntä ilman syytä, se on oma tulkintani tapahtumista. Toisen työntekijän, Baranin haastattelussa tulee myös esille, miten rasistisia solvauksia saa kuulla enemmän juuri viikonloppuisin, kun ihmiset ovat humalassa. Tätä tapahtuu baareissa joka viikonloppuna. Amjadin ja Baranin tapa suhtautua näihin solvauksiin on samanlainen: he ovat välinpitämättömiä ja yrittävät olla huomioimatta toisen rasistista käytöstä. Baranin sanoin ”Mutta jos sä haluat väkisin ongelmia, niin kyllä ongelmiakin löytyy helposti. Voi sanoa. Pitäiskö mun sitten tapella sen kanssa, viedä tää juttu se oikeuteen?” Rasismiin puuttuminen ei kannata tällaisissa tilanteissa, koska humalainen ihminen on kuin toisessa maailmassa ja vastaan väittämisestä koituu ainoastaan ongelmia. Nimittelyä ei kuule ainoastaan päihtyneiden taholta, esimerkiksi Atash totesi: ”Haluan muuttaa Italiaan, koska täällä lapsetkin haukkuvat pakolaiseksi ja täällä on kylmä.” Voi olla, että päihtyneiden asiattoman käyttäytymisen voi vielä selittää itselleen. Lasten taholta tuleva haukkuminen tuntuu sen sijaan erityisen ulossulkevalta, jopa siinä määrin, että Atash ilmoittaa haluavansa muuttaa pois Suomesta.

Erojen ruumiillistuminen julkisissa tiloissa näkyy myös seuraavassa otteessa, jossa kerrotaan skinibändin saapumisesta kaupunkiin:

Ella kertoi, että eräs bändi, jonka fanit ovat skinejä, oli tullut kaupunkiin. Poliisi oli pyytännyt maahanmuuttajapoikia pysymään kotonaan, mutta osa pojista oli mennyt kaupungille kuitenkin. Pojat olivat todenneet, että tämä on meidän kaupunki, miksi meidän pitäisi pysyä poissa? Sanna kertoi, että osa pojista ei uskalla kulkea yksin kaupungilla.(Havaintomuistiinpanot.)

Tässä aineisto-otteessa pojat nimeävät vapaaehtoisen mukaan kaupungin omaksi tilakseen, johon he kuuluvat. Heidän mielestään on omituista, että heidän pitää pysyä poissa kaupungista, kun skinit valtaavat julkiset tilat. Poliisin kehotuksen ilmeisenä tarkoituksena on pyrkimys välttää skinien ja maahanmuuttajien yhteydenottoja. Pojat ihmettelevät, miksi juuri heidän pitää pysyä poissa. Osa pojista oli kuitenkin mennyt kaupunkiin. Kenties näyttämään, että tämä on myös heidän tilansa, heidän kaupunkinsa. Tässä otteessa poliisi antaa ymmärtää, että pojat ottavat tietoisesti riskin menemällä kaupungille silloin, kun siellä on paljon skinejä liikkeellä. Tätä voi Hautaniemen (2004, 101) mukaan verrata pelon maantieteen logiikkaan, jonka mukaan uhri syyllistyy ottamalla riskin astumalla tilaan, jota pidetään hänelle vaarallisena. Hautaniemi toteaa, että osa hänen tutkimistaan somalipojista välttelevät tietoisesti Helsingin ydinkeskustassa liikkumista, koska siellä ulkonäköä koskevat herjaukset ovat arkipäivää ja todennäköisyys joutua tappeluun on suurempi kuin muualla. Helsingin ydinkeskusta on siis tila, jossa oma ihonväri on somalipojille riski oman ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden kannalta. (Emt., 101.) Sanna mainitsee, että osa pojista ei uskalla liikkua yksin kaupungilla. Poikien ulkonäkö, se että näyttää kuuluvan ”muihin” eli maahanmuuttajiin tai pakolaisiin antaa aiheita pelätä enemmän tietyissä paikoissa, varsinkin jos on yksin liikkeellä.

5.6.2 Kohtelu kategorian edustajana, ei yksilönä

Sadar: ”Niin, ne (suomalaiset) on silleen, että yks tekee jotain väärin ja on rikollinen. Sitten ne luulee, että me kaikki ollaan sellaisia. Tapasin yhden tyyppin ja kun mä sanoin, mikä mun nimi on, se kysyi, olenko se rikollinen. Mä sanoin, että en. Siis ne luulee aina, ne luulee aina, ne kysyy.

Baran: Se on kiusaamista! Se on kiusaamista! Sano niille, että suomalaisetkin tekee rikoksia! (Havaintomuistiinpanot.)

Nemat: ”Siis se on silleen, että kenenkään ei pitäisi tehdä virheitä, että ei tule kaikille muille huono maine. Että jos joku tekee virheen, niin ajatellaan, että kaikki ovat samanlaisia. Ajatellaan, että kaikki ovat samanlaisia, mutta oikeasti jokaisessa ryhmässä on hyviä ja huonoja ihmisiä. Kun se kosvolainen teki ne murhat, tappoi ne neljä ihmistä, niin se oli tosi vaikeaa kosvolaisille. Se oli erikoista, kun mä olin Ruotsissa, niin ne jotenkin ajatteli, että se tekijä on suomalainen ja että mä olen yksi niistä. (H.)

Molemmat aineisto-otteet kertovat siitä, miten maahanmuuttajan kohdalla sosiaalinen poikkeavuus selitetään usein etnisillä, kulttuurisilla ja uskonnollisilla tekijöillä. Skytten ja Montesinon (2006) etnistämisellä, kulttuuristamisella ja uskonnollistamisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja tekee kaiken kulttuurinsa, etnisen tai uskonnollisen ryhmänsä edustajana. Jos kulttuuria pidetään staattisena ja muuttumattomana tämä käsitys saattaa synnyttää stereotyyppioita ja kategorisoida maahanmuuttajat toisen luokan kansalaisiksi. Tällä tavoin voidaan tehdä näkymättömäksi eriarvoisuus, joka pohjautuu valtasuhteisiin, syrjintään ja ulossulkemiseen. (Skytte & Montesino 2006, 288–290.) Vähemmistöryhmät määrittyvät näissä otteissa kasvottomaksi ja homogeeniseksi massaksi, jossa yhden yksilön teot leimaavat ja määrittävät koko etnisen yhteisön. Tämä pohjautuu kulttuurikäsitteeseen, jota voidaan kutsua fundamentalistiseksi. Pahimmillaan tällainen kulttuurikäsite johtaa kulttuurirasismiin. Toisessa aineisto-otteessa kuvataan kiinnostavasti, miten haastateltava määrittyi Ruotsissa ollessaan yhdeksi suomalaisista, yhdeksi heitä tai meitä. Suomeen tullessaan häntä ei kuitenkaan enää määritelty samaan ryhmään kuuluvaksi, vaan suomalaisessa keskustelussa korostui tekijän etninen

tausta. Aineisto-otteessa kuvataan, miten raskas asia Sellon murhat⁶ olivat Kosovon albaaneille, koska teko leimasi koko ryhmän. Nemat korostaa sitä, että jokaisessa ryhmässä on niin hyviä kuin huonoja ihmisiä ja kaikkien leimaaminen yhden tapauksen perusteella edustaa varsin mustavalkoista ajattelua. Barzoon (2010, 220) mukaan tämäntyyppisillä stereotyyppisillä yleistyksillä pyritään vahvistamaan erottelua ”meidän” ja ”heidän” välillä. Ålundin (1997, 37) mukaan kulttuuristaminen on näkynyt myös tutkimuksessa ja se on aiheuttanut silmien ummistamista sosiaalisen todellisuuden roolilta ja monimutkaisuudelta.

5.6.3 Poikien välinen eronteko

Työntekijät tuovat haastatteluissaan esille sen, että pojat määrittelevät rasismin eri tavalla kuin aikuiset. Epäoikeudenmukaiseksi tai vääräksi koettu kohtelu voidaan tulkita rasismiksi, vaikka tästä ei välttämättä olisikaan kyse. Esimerkkeinä mainitaan tilanteet, joissa jotain pidetään rasistina, jos hän ei tervehtinyt, sosiaalityöntekijä ei antanut rahaa tai poliisia sanotaan rasistiksi, jos hän on antanut suomalaiselle ylinopeussakkoja. Toinen työntekijöistä on sitä mieltä, että on parempi vaan jättää rasistiset kommentit omaan arvoonsa, eikä ottaa kaikkea henkilökohtaisesti, muuten tulee mielisairaaksi, jos tulkitsee kaiken epäoikeudenmukaisen kohtelun rasismiksi.

Rasismi ei ole ilmiö, joka esiintyy vain niin, että etniseen enemmistöön kuuluvat ovat rasistisia ja ennakkoluuloisia etnisiä vähemmistöjä kohtaan, vaan etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla on ennakkoluuloja niin valtaväestöä kohtaan kuin keskinäisissä suhteissaan. Baran kertoo: ”*Mutta mun mielestä heilläkin on omat ennakkoluulot, pojilla on, joitakin suomalaisia kohtaan.*” Sannan mukaan

⁶ Kosovon albaani Ibrahim Shkupolli tappoi naisystävänsä ja tämän jälkeen naisystävän neljä työtoveria Espoossa sijaitsevassa Sellon kauppakeskuksessa 31.12.2009.

eri maahanmuuttajaryhmien välillä on tietynlainen hierarkia eli joitakin ryhmiä pidetään tavallaan parempina kuin toisina. Rasismia esiintyy siis etnisten vähemmistöryhmien välisissä suhteissa, eivätkä tutkimani maahanmuuttajapojat ole poikkeus:

Wasim veti silmäkulmiaan ylöspäin vinoiksi ja matki puhetyylillään kiinalaista puhetta intonaatioineen. Hän sanoi: "Sellaisia ne chinkit on." Baran puuttui tähän ja sanoi, että eikö me puhuttu tästä pelissä, että ei nimitellä toisia tuolla tavalla. Wasim: "Mitä? Ne sanoo meitä kebabiks ja me sanotaan niitä chinkeiks tai riisiks." Keskustelu oli jo vaihtumassa toiseen aiheeseen, mutta kysyin sitten "Millä nimellä suomalaisia sanotaan?" Pojat olivat hiljaa ja ehdotin "Perunaksiko?" Sanna purskahti nauruun ja sanoi sitten, että parempi vaieta nyt niin ei tarvitse paljastaa asiaa. Hän sanoo myös, että tässä on hyvää aineistoa sun gradua varten. (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä keskinäisestä rasismista kertoo nimittelyt, jossa kiinalaisia sanotaan chinkeiksi tai riisiksi ja afganistanilaisia puolestaan kebabiksi. Wasim esittää stereotyyppistä versiota kiinalaisista "muuntamalla" ulkonäköään ja matkimalla puhetyyliä. Nimitykset riisi ja kebab tuovat mieleen ravintola-alan, jossa moni maahanmuuttaja työskentelee. Pojat ovat hiljaa, kun kysyn, millä nimellä suomalaisia kutsutaan. Hiljaisuuden voisi tulkita niin, että suomalaisille ei ole tällaista halventavaa nimitystä. Epäilen, että kyseessä on pikemminkin siitä, että Wasim tai muut eivät halua kertoa tällaista asiaa suomalaisten läsnä ollessa. Samantyyppistä puhetta ja nimittelyä esiintyy muuallakin aineistossani. Huttunen (2004, 154) huomauttaa, että luokitteluja ja yleistyksiä tehdään puolin ja toisin, mutta kulttuurisessa ytimessä olevilla on suurempi määräysvalta. Otteessa näkyy tutkijan roolini vaikutus tilanteeseen, sillä minun lisäkseni Sanna tarkkailee tilannetta siitä näkökulmasta, että tämä voisi olla hyvää aineistoa pro gradu – työtäni varten.

5.6.4 Rasismi ja erottavat tekijät koulussa

Opettaja on vierailemassa Kerhossa ja antamassa vinkkejä läksyntekoon ja opiskeluun yleensä. Meneillään on esittelykierros, jossa kerrotaan, missä opiskelee tällä hetkellä. Akbar kertoo, että on 15-vuotias ja opiskelee seitsemännellä luokalla. Hän sanoo, että on paljon vanhempi kuin muut oppilaat. "Mä oon kahdeksantoista ysillä eli mä tuun autolla peruskouluun" sanoo Akbar ja vaikuttaa turhautuneelta. (Havaintomuistiinpanot.)

Aapola (1999) huomauttaa, että erityisesti koulussa käytetään standardoituja iän määrittämiä, joita voidaan kuvata institutionaalisen iän käsitteellä. Suomessa opetusryhmät muodostetaan lähes poikkeuksetta samana kalenterivuonna syntyneiden joukosta. Lapset aloittavat koulun seitsemänvuotiaina ja siirtyvät luokalta toiselle pääsääntöisesti kerran vuodessa. Koulussa institutionaalinen ikä merkitsee sitä, että tietyn luokka-asteen oppilaiden oletetaan olevan tietynikäisiä. Nämä koululaitosta organisoivat institutionaaliset ikämäärittäykset ovat vahvasti normittavia. (Emt.231–232.) Akbar on erittäin tietoinen tästä normista ja hän huomauttaakin ironisesti, että hän on jo täysi-ikäinen, kun peruskoulu loppuu toisin kuin muut oppilaat. Akbarin tilanne kuvastaa yleisemminkin monien kouluiässä muuttaneiden maahanmuuttajanuorten tilannetta: yleensä he opiskelevat vuotta tai kahta vuotta alemmalla tasolla kuin he ikänsä puolesta kuuluisivat. Maahanmuuttajanuorten sijoittamista alemmille luokille perustellaan heikolla kielitaidolla ja rikkonaisella koulutustasolla. Aineisto-otteen opettaja kommentoi toisen pojan kohdalla, että peruskouluopiskelu on siinä mielessä hyvä asia, että sen aikana ehtii oppia suomen kielen. Luokkien organisoiminen iän mukaan luo ”me-henkeä” iän suhteen. Maahanmuuttajapoikien sijoittaminen kalenteri-ikänsä alemmalle asteelle rikkoo koulun vahvasti institutionaalista ikää, eikä tämä poikien kohdalla saa yksinomaan positiivisia merkityksiä.

Sanna: Tulee mieleen se, mitä Akbar sanoi, että kun joutuu alemmalle luokka-asteelle kuin mitä oma ikä edellyttää, aika hurjaa ja sitten ei kuitenkaan ole välttämättä yhtä hyvä, niissä oppiaineissa. Se on aika kova itsetunnolle. On vanhempi kuin muut, mutta silleen huonompi kuitenkin.

Petra: No, vaikuttaako se ikäero sitten kavereiden saamiseen?

Sanna: Varmaan, koska sehän on luontevin tapa tutustua luokkakavereihinsa, jos sä olisit 15 ja he ovat 13 sillä on aika iso merkitys tai 17 ja 15. (H.)

Haastattelussa työntekijä nostaa esille edellisen muistiinpano-otteen tilanteen. Hänestä normin rikkominen voi olla kova kolhu nuoren omalle itsetunnolle, erityisesti jos kouluaineissa ei kuitenkaan pärjää paremmin kuin itseä nuoremmat luokkakaverit. Haastattelussa tulee esille myös se, että ikä erottavana tekijänä voi myös vaikeuttaa samaistumista luokkakavereihin ja olla esteenä ystäväystymiselle. Akbar ei ole ainoa, joka nostaa iän merkittäväksi erottavaksi tekijäksi suhteessa muihin opiskelijoihin. Myös ammattitutkintoa suorittavat Mansur ja Kashif mainitsevat iän erottavaksi tekijäksi itsensä ja muiden oppilaiden välillä. Se, että opiskelee koulussa, jossa muut ovat pääosin alaikäisiä saattaa heikentää motivaatiota ja toisaalta muistuttaa siitä, että itse ei ole vielä tietyn ikäisenä saavuttanut jotakin asiaa. Mansurin sanojen mukaan ”*Kun täytät 24 vuotta, silloin tiedät, kuinka arvokas on aika.*” Mansur kertoo, miten hän on opiskellut jo kaksi vuosikymmentä. Hän menestyi pienenä hyvin koulussa ja kertoo, että jos hän olisi omassa maassa, hän olisi jo valmistunut yliopistosta. Mansur kertoo, että Suomeen muutto on vaikeuttanut omien unelmien saavuttamista, koska hänen on täytynyt opetella uusi kieli. Hän mainitsee, että ei ole pystynyt saavuttamaan siitä, mistä haaveili. Osa pojista, jotka ovat ylittäneet oppivelvollisuusiän tullessaan Suomeen joutuvat olemaan useita vuosia valmistavalla luokalla, koska heille ei aukea muuta opiskelupaikkaa. Erityisen ikävältä tämä saattaa tuntua, jos nuorempi veli pääsee kouluun, mutta itse ei pääse etenemään minnekään.

Anne-Mari Keskisalonen (2003, 124) mukaan kulttuurinen tausta voi nousta kaikista keskeisimmäksi jakajaksi nuorten sosiaalisissa kohtaamisissa. Aineistossani onkin useampi maininta tilanteista, jossa joku pojista joutuu luokan silmätikuksi siksi, että hän on ryhmän ainoa maahanmuuttaja:

Saad: "Mä olin historian tunnilla ja siellä puhuttiin Afrikan orjista. Mä olin ainut tumma poika koko luokassa, istuin takana ja kaikki kääntyi katsomaan mua. Mä sanoin niille, että menkää pois, miks te katsotte mua, en mä ole ollut orja, eikä mun vanhemmat tai isovanhemmat! Meidän maata ei ole koskaan valloitettu!"

Mahamed: "Miten niin? Italia, Ranska, Englanti"

Saad: "Niin, mutta ei me mitään orjia oltu koskaan. Suomi oli osa Ruotsia, oliko ne orjia silloin?"

Sanna: "Ei ollu." (Havaintomuistiinpanot.)

Tässä otteessa somalialainen Saad kertoo historian tunnista, jossa käsiteltiin Afrikan orjuutta. Muiden oppilaiden katseet viestittävät Saadille siitä, että hän kuuluu ulkonäkönsä ja alkuperänsä vuoksi ”muihin” eikä ”meihin”. Saad vastustaa hänen ulkonäkönsä liitettyä leimaa voimakkaasti painottamalla, että hän eikä kukaan hänen sukulaisistaan ole ikinä ollut orja. Hän lisää, että hänen maataan ei koskaan ole valloitettu. Samaan etniseen ryhmään kuuluva Mahamed kyseenalaistaa sen, että heidän synnyinmaatansa ei ole koskaan valloitettu. Saad hakee väitteeseensä tukea vetoamalla Suomen historiaan ja työntekijään.

Toisinaan opettaja voi olla se tekijä, joka edistää erontekoa koulussa.

Asa, Zelgar, Baran ja minä istumme olohuoneessa. Asa, Zelgar ja Baran keskustelevat opettajien rasistisuudesta.

Baran: Niin, monesti opettajat ovat rasistisia ja mitä lapset uskaltavat sanoa vastaan sitten. Oikeasti, jos luokassa on yksi maahanmuuttajaoppilas, miten se pystyy puolustautumaan? Miten se pystyy puolustautumaan?

Zelgar: Salah puolustautuu kyllä. Se on asunut tosi pitkään Suomessa ja se on melkein suomalainen. Se ymmärtää, kun opettajat puhuu vähän silleen kierosti. Me ollaan opittu puhumaan tietyllä tavalla, tietyt sanat tietyille asioille, eikä ymmärretä aina, jos puhutaan tosi monimutkaisin sanankäntein. Mut Salah ymmärtää ja se sanoo vastaan. Se sanoo, että hei miksi sä puhut tuolla tavalla, se vastustaa.

Baran: Mitä opettaja siihen sanoo?

Zelgar: Se on ihan hiljaa. Joskus mä ymmärrän jotain, mutta en ihan. Sitten Salah sanoo mulle jälkeinpäin, että kuulitko sä mitä se sanoi? Joskus mä ymmärrän jotain, mutta en ihan kaikkea.

Asa: Me puhuttiin luokassa historian tunnilla ja yks oppilas kysyi, että miksi me otetaan tänne lisää maahanmuuttajia? Mä puutuinkin siihen ja sanoin, että "Hei, miks tuo saa puhua tuolla tavalla." Se on tasa-arvoa, oli opettaja vastannut. Sitten se poisti mut luokasta ja se on muka tasa-arvoa? Sitten se vielä aloittaa, ulkomaalaiset, pakolaiset, ulkomaalaiset, pakolaiset. Sitten ne puhuu venäläisistä halventavalla nimellä! Miksi se puhuu tuollaista? Se poika tuli pyytämään multa myöhemmin anteeksi.

Baran: Mä oon sanonut monta kertaa, että opettajat on rasistisia. Ne on oikeasti rasistisia! Mä sanoin yhdessä kokoontumisessa, että opettajien ei pitäisi olla rasistisia, jolloin ne kysy, että miten pitää olla. Kai nyt jokainen tajuaa, miten ollaan aikuisia ihmisiä. (Havaintomuistiinpanot.)

Tämä on yksi niistä hetkistä, josta tunnistin jälkeinpäin, että työntekijä on johdatellut keskustelua minua kiinnostavaan aiheeseen. Zelgar kertoo, miten jotkut opettajat ilmaisevat rasistisia tai ennakkoluuloisia mielipiteitään joskus niin monimutkaisesti, että niitä ei ole helppoa ymmärtää, jos ei puhu suomea äidinkielenään tai lähes äidinkielen veroisesti. Zelgarin mukaan hänen kaverinsa ymmärtää melkein suomalaisena vaikeammat sanakäänteet ja vastustaa äänekkäästi, kun opettaja puhuu hänestä ennakkoluuloisesti. Asa kokee ahdistavana ja ulossulkevana, kun toinen oppilaista kysyy, miksi Suomeen otetaan lisää maahanmuuttajia. Implisiittisesti tällä kysymyksellä kyseenalaistetaan myös Asan läsnäolo Suomessa ja samalla koulussa ja tietyllä luokalla. Kysymys tuntuu kertovan, että Asa ei kuulu tänne automaattisesti ja korostetaan sitä, että Asa on osa "heitä" eikä "meitä". Kysymyksen esittänyt poika tulee kuitenkin pyytämään anteeksi tapahtunutta, mutta opettaja nimittää tasa-arvoksi sitä, että mielipiteensä saa ilmaista. Jää epäselväksi, miksi Asa tarkkaan ottaen poistettiin luokasta. Asa kuitenkin kokee kohtelunsa ja opettajan puhutavan epäoikeudenmukaiseksi. Baranin mukaan moni opettaja on rasistinen ja hänestä on itsestään selvää, että aikuisuuteen kuulu se, että tiedetään, miten käyttäytyään oikeudenmukaisesti.

Pohdin kerätessäni aineistoa, miksi aineistossani korostuu opettajien rasistisuus. Yksi tulkinta voisi olla se, mitä Sanna esitti haastattelussaan. Hänen mukaan nuorten suhteet ikätovereidensa kanssa ovat muutenkin jännitteiset, eikä rasismia pidetä nuorten keskinäisessä kanssakäymisessä niin pahana asiana. Keskinäinen nimittely voidaan kokea arkipäiväiseksi, mutta rasismi vanhempien ihmisten, erityisesti opettajien taholta tuntuu sen sijaan erityisen pahalta ja sen vuoksi näistä tilanteista myös puhutaan enemmän Kerhossa. Rasismi vanhempien ihmisten taholta koetaan pahaksi siksi, että vanhempia ihmisiä ja heidän mielipiteitään kunnioitetaan paljon. Siksi itseen kohdistuva rasismi tuntuu pahalta, eikä siihen välttämättä ole helppo reagoida, varsinkaan jos on luokan ainoa maahanmuuttaja, ainoa joka kuuluu ”heihin”. Asa ja Zelgar tosin kertovat, että he ja heidän kaverinsa vastustavat opettajien rasistisia ja ennakkoluuloisia kommentteja äänekkäästi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. Yhteenveto

Olen käsitellyt tässä tutkimuksessa maahanmuuttajapoikien emotionaalista integraatiota. Tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, mihin ryhmiin ja yhteisöihin he tuntevat kuuluvansa. Olen myös käsitellyt poikien erontekoa ”meidän” ja ”muiden” välillä. Tutkimukseni lähtökohtana on Honkatukian ja Suurpään (2007) käyttämä emotionaalisen integraation käsite. Käsitteenä emotionaalista integraatiota on käytetty aikaisemmassa tutkimuksessa vähän, eikä sillä ole vakiintunutta asemaa suomalaisessa sosiaalitutkimuksessa. Se on sopinut kuitenkin sopinut hyvin tutkimusasetelmaani, koska ensinnäkin se nostaa esille vähemmän tarkastellun puolen kotoutumisessa eli maahanmuuttajapoikien sosiaaliset ja emotionaaliset suhteet. Toiseksi tämä käsite on innostanut minua koko tutkimusprosessin ajan ja edesauttanut pro gradu – työn loppuun saattamista.

Stuart Hall (2003, 233) toteaa osuvasti, että monikulttuurisuus on useiden muiden aiheeseen liittyvien käsitteiden, kuten rodun ja etnisyyden tavoin hyvin epämääräinen käsite. Koska ei ole selkeämpiäkään käsitteitä, joiden avulla tutkittavia ongelmia voisi ajatella, Hallin mukaan ei ole muuta vaihtoehtoa kuin käyttää ja tutkiskella näitä käsitteitä. Hallin toteamus kuvaa mainiosti tutkimukseni muitakin keskeisiä käsitteitä kuten maahanmuuttajaa, rasismia ja transnationalismia. Näiden käsitteiden käyttäminen ei ole helppoa, sillä vaikuttaa siltä, että erilaisia määrittelytapoja on yhtä monia kuin tutkijoita. Käsitteet ovat kuitenkin luoneet hyvän pohjan aineiston tarkastelulle, koska kaikki tuovat esiin eri ulottuvuuksia ryhmiin kuulumiseen ja kuulumattomuuteen liittyvään problematiikkaan.

Aineistoni perusteella poikien keskeisimpiä emotionaalisen integraation paikkoja olivat perhe, ystävät, Kerho ja oma etninen yhteisö. Näiden välillä ei ollut selkeitä rajoja: oma veli voi olla paras ystävä ja toisaalta Kerhon kävijöitä kuvattiin perheeksi. Kuulumisen ja kuulumattomuuden tunteet eri ryhmiin ja yhteisöihin vaihtelevat sosiaalisten tilanteiden mukaan. Ryhmiä ja yhteisöjä kuitenkin yhdisti se, että pojat joutuvat neuvottelemaan uudelleen niiden jäsenyydestä maahanmuuton yhteydessä.

Tärkeimmäksi Kerhoon kiinnittäväksi asiaksi muodostuvat sosiaaliset suhteet muihin poikiin ja työntekijöihin. Toiminta kiinnostaa myös poikia, jotka ylittävät Kerhon määrittelemän yläikärajan. Tässä mielessä havaintoni poikkeaa Harisen (2005, 41) tutkimustuloksista. Hän kartoitti kyselyn avulla 13–25-vuotiaiden monikulttuuristen nuorten vapaa-aikaa. Harisen mukaan nuorisotalot ovat tärkeä vapaa-ajan ympäristö erityisesti nuorimmille vastaajille. Erilaiset tutkimustulokset saattavat johtua siitä, että usein yli 18-vuotiaille ei ole tarjolla nuorisotalotyypistä toimintaa.

Perhesuhteiden osalta tutkimustulokseni vahvistavat teoriaosassa esiteltyjen tutkimusten tulokset. Transnationaalien perhe – ja sukulaisuussuhteiden vuoksi emotionaalisen integraation kannalta tärkeitä paikkoja ja yhteisöjä on muuallakin kuin Suomessa. Tätä voi pitää voimavaraa, vaikka toisaalta se saattaa merkitä jatkuvaa ikävää muualla asuvaa perhettä ja sukua kohtaan. Vanhemmille on vaikeaa, että lapset oppivat puhumaan suomen kieltä nopeammin. Pääasiassa vanhempia pyritään ymmärtämään, mutta jotkut yrittävät hyötyä roolien vaihtumisesta ottamalla vallan perheessä. Poikiin kohdistuu kovia odotuksia perheen, suvun ja ympäröivän yhteiskunnan taholta. Ristiriitoja voi syntyä tilanteessa, jossa näillä yhteisöillä on keskenään erilaiset vaatimukset jäsenyydelle. (Hautaniemi 2004; Peltola 2008; Alitolppa-Niitamo 2004.)

Uuden kaveripiirin muodostaminen Suomessa nousee yhdeksi keskeisimmäksi tekijäksi kuulumisen tunteen kannalta. Ensimmäisen ystävän saaminen onkin merkittävä asia monelle pojalle. Uusi ystävä tutustuttaa uusiin ihmisiin ja avaa ovia eri paikkoihin, kuten nuorisotiloihin tai harrastusporukoihin. Joillakin pojilla kaveripiiri koostuu pelkästään omanmaalaisista, joillakin taas on korostuneen monikulttuurinen kaveripiiri. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että poikien on helpompaa ystäväystyä muiden maahanmuuttajien kanssa kuin suomalaisten. Tältä osin tutkimustuloksiani tukee Honkasalon ja Harisen (2007, 82) havainto siitä, että maahanmuuttajanuorten ystävyysuhteet ovat usein monikulttuurisia. Koulussa on vaikea ystäväystyä suomalaisten kanssa varsinkin, jos opiskelee luokalla, jossa on vain maahanmuuttajia. Myös Suomeen saapumisikä vaikuttaa kavereiden saamiseen, sillä myöhemmällä iällä eli toisen asteen koulutuksessa kaveriporukat ovat monesti jo muotoutuneet valmiiksi ja niihin on hankalaa päästä sisään.

Pojat tekevät haastatteluissa jakoa hyviin ja huonoihin kavereihin. Pojat puhuvat huonoista tai pahoista kavereista viitatessaan päihteitä käyttäviin kavereihin, joihin he eivät halua täysin samaistua. Tämän on yksi tapa erottautua sellaisista elämäntavoista, joita ei pidä itselleen sopivana. Heikkisen (1999, 140–141) mukaan nuorten sosiaaliset verkostot voivat edistää nuorten integraatiota tai syrjäytymistä. Jos poikien jakoa mukailaan Heikkisen ajatuksiin, voidaan ajatella, että emotionaalinen integraatio huonoihin kavereihin edesauttaa syrjäytymistä ja hyviin kavereihin puolestaan edistää integroitumista. Päihteiden käytön lisäksi pojat haluavat sanoutua irti suomalaisnuorten epäkunnioittavasta suhtautumisesta vanhempiaan kohtaan.

Tutkimani pojat jakavat kokemuksen ulkomaalaisiin, toisin sanoen ulkopuolisiin ja ei-suomalaisiin kuulumisesta, kuten Kamalin (1999), Ålundin (1997), Honkatukian ja Suurpään (2009) tutkimat nuoret. Pojat tuntevat olevansa ”ulkomaalaisia” rasisen puhettavan vuoksi, joka sulkee ulkonäöltään, kielitaidoltaan ja etniseltä alkuperältään erilaiset suomalaisuuden

piiristä. Suhteessa ”suomalaisiin” pojat tuntevat olevansa ”muita”. Jotkut pojista haluaisivat tulla hyväksytyksi suomalaisuuden piiriin, osa taas sanoutuu siitä irti voimakkaasti. Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että suomalaisiin kuulumisen määrittely on vahvasti ulkopuolelta, kuten Keskiälökin (2003) on todennut tutkimuksessaan. Koulussa ikäero ja maahanmuuttajuus erottaa pojat usein luokkakavereistaan. Erityisen vahvasti kuulumisen ”muihin” koetaan silloin, kun on luokan ainoa maahanmuuttaja. Koettu erilaisuus suhteessa luokkatovereihin heikentää opiskelumotivaatiota ja saattaa vaikeuttaa ystäväystymistä luokkatovereihin. Poikia yhdistää kokemus siitä, että maahanmuuttajia kohdellaan usein kategorian edustajina, ei yksilöinä. Erityisen selkeästi tämä tulee esille niin, että jonkun yksilön tekojen, esimerkiksi rikoksen perusteella, voidaan leimata koko etninen ryhmä.

Samat tekijät, jotka erottavat pojat suomalaisuudesta myös yhdistävät heitä ryhmänä. Kuulumisen ulkomaalaiseen yhdistää poikia, kuten myös jaetut kokemukset siitä, miltä tuntuu muuttaa Suomeen ja opetella vaikeaa suomen kieltä. Samaan etniseen ryhmään tai jopa samaan maanosaan kuulumisen yhdistää poikia. Vaikka pojat jakavat kuulumisen tunteen ulkomaalaisten ryhmään suhteessa valtaväestöön, he tekevät erontekoa sekä eri etnisten ryhmien että oman etnisen ryhmän sisällä. Eliassi (2010, 198) on tehnyt väitöskirjassaan Ruotsissa asuvista kurdinuorista samansuuntaisia havaintoja. Näillä nuorilla ei ollut pääsyä ruotsalaisuuden piiriin rasistisen puhutavan vuoksi, joka arvostaa valkoisuutta. Silti jotkut Eliassin tutkittavista toistivat samaa puhutapaa suhteessa tummaihoisiin, vasta maahan muuttaneisiin kurdeihin, afrikkalaisiin ja romaneihin. Osa tutkittavista toistaa tietyissä tilanteissa rasistista puhutapaa suhteessa muihin etnisiin ryhmiin. Tutkimustulokseni kuitenkin poikkeavat Eliassin omista siinä mielessä, että en huomannut, että pojat puhuisivat rasistisesti samaan etniseen ryhmään kuuluvista. Sen sijaan eronteko keskittyi siihen, miten saman etnisen ryhmän sisällä on erilaisia tapoja ja tietämystä.

Rasismi ja syrjintä vaikeuttavat emotionaalista integraatiota monen pojan kohdalla. Jos yhteiskunnassa yleisesti tai erinäisissä laitoksissa, kuten koulussa ei tunne olevansa sosiaalisesti hyväksyty, on hankalaa luoda vastavuoroisia ja luottamuksellisia ihmissuhteita. Pojat joutuvat kamppailemaan hyväksynnästä ja jäsenyydestä enemmän joidenkin ryhmien ja yhteisöjen kohdalla kuin toisten. Tähän vaikuttaa monet asiat, esimerkiksi yhteiskunnalliset tekijät, kuten oman etnisen yhteisön asema etnisessä hierarkiassa ja yksilölliset tekijät kuten, onko poika luonteeltaan sosiaalinen vai syrjäänvetäytyvä.

6.2 Pohdintaa

Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa, joissa vallitsee visio vahvasta tasa-arvon periaatteesta eli universalismista ollaan ristiriidan edessä, kun pohditaan toteutuuko tasa-arvo parhaiten yhdenmukaisella kohtelulla vai erojen huomioimisen kautta. Tämä on keskeinen kysymys sekä nuorisotyön, että sosiaalityön kannalta ja tämä ulottuvuus korostuu entisestään, kun tarkastellaan maahanmuuttajia. Sosiaalityön tutkimuksessa tätä aihetta on käsitelty paljon. (Anis 2008, 88; Dominelli 1997, 37–40; Skytte & Montesino 2006, 285–299; Forsander & Ekholm & Saleh 1994, 46–47.) Honkasalo ja Suurpää (2009) ovat tutkineet monikulttuurista nuorisotyötä useita vuosia. Runsaasta käytännön nuorisotyön ja tutkimuskokemuksesta huolimatta tutkijat eivät kuitenkaan osaa sanoa, missä tilanteissa on tarpeen järjestää maahanmuuttajille omaa nuorisotoimintaa. (Emt., 149.) Pohdin aluksi, miten integrointi suomalaiseen yhteiskuntaan onnistuu, jos Kerhon toimintaan osallistuu ainoastaan maahanmuuttajia. Poikien puhuessa Kerhon merkityksestä suomen kielen, kulttuurin ja yhteiskuntarakenteen oppiminen painottuu eriytetystä toiminnasta huolimatta. Aineistossa korostuu myös toiminnan vertaistuellinen merkitys, sillä Kerhossa ei tarvitse erikseen selittää, mitä haasteita murrosikäisenä Suomeen muuttaneen maahanmuuttajapojan elämän kuuluu. On kuitenkin

todennäköistä, että Kerhon toiminta edistää enemmän monikulttuuristen ystävyysuhteiden syntymistä kuin kontakteja suomalaisiin. Tutkimustulosten perusteella vaikuttaa siltä, että eriytetty toiminta voi auttaa suomalaisen yhteiskuntaan integroitumista. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, ettei kaikki toiminta koulua ja vapaa-ajan harrastuksia myöten olisi eriytettyä.

Usein sukupuolisensitiivisessä työssä korostetaan sitä, että se antaa tilaa erilaisille tavoille olla poika tai tyttö. Toiminnassa ei puhuta sukupuolisensitiivisyydestä. Sen sijaan työntekijöiden puheessa ja Kerhosta julkaistuissa teksteissä painotetaan sitä, miten maahanmuuttajatyö on hyvin korostuneesti järjestetty tytöille, naisille tai perheille, sen sijaan maahanmuuttajapojat ja –miehet ovat jääneet syrjään erilaisissa projekteissa. Tämä on kiinnostava huomio siinä mielessä, että nuorisotyötä ja – tutkimusta luonnehditaan usein poikakeskeiseksi. Onko todellakin niin, että yleinen nuorisotyö on poikakeskeistä ja maahanmuuttajiin painottunut nuorisotyö puolestaan tyttökeskeistä? Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla, saavatko maahanmuuttajapojat ja -miehet riittävästi tukea kotoutumiseen vai jäävätkö he aiheetta naisille ja perheille suunnattujen projektien varjoon. Toinen mahdollinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla graduaiheeni syventäminen tutkimalla, miten ystävyysuhteet ja vapaa-aika integroivat tai syrjäyttävät maahanmuuttajapoikia suomalaista yhteiskunnannasta. Aiheeseen on jo tartuttu, sillä Nuorisotutkimusseurassa parhaillaan toteutettavassa ”Nuorten vapaa-ajan käytännöt ja nuorisotyö Suomessa” – tutkimushankkeessa (2010 Nuorisotutkimusseura) keskitytään nimenomaan yhteisöllisyyteen ja ihmissuhteisiin nuorten hyvinvoinnin rakentajana ja syrjäytymisen ehkäisijänä.

6.3 Tutkimusprosessin reflektointia

Kenttäjaksoni aikana osallistuin vapaaehtoisten koulutukseen, jossa oli tarkoitus pohtia omaa roolia Kerhossa. Omaa roolia pohdittiin piirtämällä oma itse laivaan, joka liikkui merellä. Piirsin itseni pelastusrenkaaseen, joka sijaitsi Kerho – laivan ulkopuolella. Rengas oli kuitenkin edelleen kiinni laivassa köyden avulla. Pelastusrenkaassa roikkuminen kuvaa koko tutkimusprosessiani. Pohdin kenttäjakson aikana, mitä minun on oikeastaan mahdollista tietää poikien elämästä ja todellisuudesta havaintojen ja haastattelujen avulla. Yhtäältä olin hyvin vahvasti Kerhon arjessa mukana, toisaalta koin olevani ulkopuolinen tarkkailija.

Etnografia on haastava tutkimusmenetelmä, koska oma persoona pitää laittaa peliin eri tavalla kuin esimerkiksi pelkkiin haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa. Jouduin kohtaamaan tutkimusprosessin aikana samoja haasteita kuin henkilökohtaisessa elämässäkin. Erityisesti ristiriita tutkijan ja ohjaajan roolien välillä aiheutti epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteita. Ohjaajana pohdin, olenko riittävän aloitteellinen ja aktiivinen kohtaamistilanteissa vai asetunko liikaa passiivisen tarkkailijan rooliin. Tämä tunne vaivasi sekä niin sanottujen normaalien vuorovaikutustilanteiden että sellaisten tilanteiden aikana, jolloin Kerhon sääntöjen rikkomiseen olisi ohjaajana pitänyt selkeästi puuttua. Tutkijana taas pohdin sitä, ymmärtävätkö pojat riittävän hyvin kaksoisroolini ja osaanko riittävän hyvin salata poikien henkilöllisyyden analyysiosiossa. Analyysiä kirjoittaessani jouduin tasapainoilemaan sen välillä, että kerron tarpeeksi, jotta tekstiä olisi mielenkiintoista lukea, mutta toisaalta kerron sen verran vähän, että pojat eivät ole tunnistettavissa. Osittain epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteisiin liittyi pelkoa salaisuuksien paljastamisesta ja tutkittavien loukkaamisesta, jopa siinä määrin, että joitakin arkaluontoisia asioita en kirjannut edes havaintomuistiinpanoihini. Tutkimusprosessin aikana heränneistä negatiivisista tunteista huolimatta huomasin, että kentältä lähteminen oli yllättävän vaikeaa. Tarkoitukseni oli alun

perin jatkaa vapaaehtoistyötä kerran viikossa kenttäjakson jälkeen. Kenttäjakson jälkeisellä viikolla huomasin kuitenkin käyneeni Kerhossa neljänä päivänä. Muinakin kenttäjakson jälkeisinä viikkoina olin paikalla monesti kaksi kertaa viikossa. Vaikka ylimääräisten käyntikertojen tarkoituksena oli haastattelujen tekeminen, jouduin tunnustamaan, että olisin mieluummin jatkanut tiiviimpää käymistä Kerhossa.

Tutkimusprosessini olisi luultavasti ollut helpompi, jos olisin pystynyt muodostamaan tarkemmin rajatut tutkimuskysymykset jo aikaisemmassa vaiheessa. Tutkimuskysymykseni muotoutuivat vasta kenttäjakson aikana. Tämä vaikutti koko pro gradun- kirjoitusprosessiin, sillä kirjoitin teoreettisen osiota vasta sitten, kun olin lyönyt lukkoon tutkimuskysymykset. Olen käsitellyt tutkimuksessani monia aihealueita, jotka olisivat yksinäänkin riittäneet pro gradu – työn aiheeksi. Jos nyt tekisin pro gradu – työni uudestaan keskittyisin syvemmin ainoastaan yhteen teemaan, esimerkiksi maahanmuuttajapoikien ystävyys-suhteisiin tai kuulumiseen ja kuulumattomuuteen etnisen ryhmän sisällä. Toisaalta tutkimuskysymysten muotoutuminen vasta kenttäjakson aikana on tyypillistä etnografiselle tutkimukselle ja se on mahdollistanut aineistolähtöisemmän tarkastelun kuin siinä tapauksessa, että olisin jo ennalta määrittellyt tutkimuskysymykseni.

Tutkijan on hyväksyttävä se, että hänen mahdollisuutensa kentän suhteen ovat rajalliset (Hautaniemi 2004, 24). Tuula Gordonin, Janet Hollandin ja Elina Lahelman (2002, 305) mukaan tutkija suuntaa helposti katseensa sinne, missä tapahtuu ja kirjaa sitä, mikä näkyy, kuuluu ja liikkuu. Omalla kohdallani voin sanoa, että katse on suuntautunut sinne, missä tapahtuu ja puhutaan suomen kieltä. Tämä merkitsee sitä, että ne pojat, jotka vaikenevat hiljaisuuden, ujuden tai kielitaidon puutteen vuoksi eivät ole havaintomuistiinpanoissa kovinkaan merkittävässä roolissa. Olisikin mielenkiintoista tietää, miltä havaintomuistiinpanoni näyttäisivät, jos olisin ymmärtänyt kaikki kentällä käydyt keskustelut. Hiljaiset ja ujut olisivat saattaneet jäädä varjoon siinäkin

tapauksessa, että jokin yhteinen kieli olisi ollut olemassa, sillä kuten Gordon ja ym. (Emt., 321) huomauttavat, tutkijan on hyvin vaikeaa kääntää katsettaan kohti hiljaisuutta ja liikkumattomuutta. On tietysti huomattava, että suomi ei kenenkään tutkittavani äidinkieli ja todennäköisesti kaikille tutkittaville olisi ollut helpompaa ilmaista itseään omalla äidinkielellään.

7.4 Lopuksi

Tutkimustulosteni ja työkokemukseni perusteella Kerhon tapaiselle toiminnalle, jossa maahanmuuttajapoikien on mahdollisuus harrastaa halvalla ja saada samalla apua ja tukea, on tällä hetkellä enemmän kysyntää kuin tarjontaa. Yli 23-vuotiaidenkin parissa on tarvetta tällaiselle toiminnalle, siksi on tärkeää, että heillä on mahdollisuus osallistua toimintaan. Vaikuttaa siltä, että pojat sitoutuvat annettuun tukeen ja apuun, kun sitä on mahdollista saada tutussa tilassa, jossa on tuttuja ohjaajia ja voi saada ja tavata ystäviä. Avun ja tuen tarve tulee luontevasti esille osana nuorisotilan arkea. Laakso (2009, 180) on tehnyt samansuuntaisia huomioita väitöskirjassaan lastenkotien arjesta. Laakson mukaan lapsille on usein luontevampaa puhua elämästään osana arkea esimerkiksi ruokapöydässä, yhteisten pelien tai television äärellä. Luento- tai vertaistukiryhmä, joka kokoontuu tietyn rajatun ajan eikä ole kiinnittynyt tiettyyn tilaan tai ohjaajaan ei työkokemukseni perusteella saa nuoria sitoutumaan samalla tavalla. Apua, tukea ja neuvoja onkin helpompaa ja joustavampaa tarjota osana pysyväisluonteista nuorisotoimintaa kuin erikseen järjestettävässä rajatun ajan kestävässä ryhmässä.

On tärkeää, että ihminen kuuluu johonkin yhteisöön. Jos maahanmuuttajapoika kuuluu porukkaan, jossa arvot ovat kohdallaan, hän alkaa usein itsekin toimia ryhmän arvojen mukaisesti. Erityisnuorisotyö on yksi hyvä taho, jossa tällaisia rakentavia yhteisöjä pystytään luomaan. Maahanmuuttotyötä tekevien viranomaisten ja järjestöjen tulisi edistää maahanmuuttajanuorten kiinnittymistä

rakentaviin yhteisöihin, jotka parhaimmillaan edistävät kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan. Suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen onnistumisen kannalta on tärkeää, että maahanmuuttajapojilla on ainakin yksi sellainen paikka tai yhteisö, johon he ovat aina tervetulleita, johon he voivat tuntee kuuluvansa ja jossa he ovat hyväksytyjä.

LÄHTEET

Aapola, Sinikka (1999) *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt*. Vaasa: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 763.

Alitolppa-Niitamo, Anne (2004) *The icebreakers. Somali-speaking youth in metropolitan Helsinki with a focus on the context of formal education*. Helsinki: The Family Federation of Finland, Publications of the Population Research Institute Series D 42/2004.

Alitolppa-Niitamo, Anne (2003) *Liminaalista jäsenyyteen. Somalinkielisten nuorten siirtymien haasteita*. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 38, 17–32.

Alitolppa-Niitamo, Anne & Abdullahi, Ali (2001) *The somali diaspora in Finland: Changes, challenges and dreams*. Teoksessa Forsander, Annika & Ekholm, Elina & Hautaniemi, Petri & Ali, Abdullahi & Alitolppa-Niitamo, Anne ja ym. *Monietnisyyttä, työ ja yhteiskunta*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 134–148.

Anis, Merja (2008): *Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat*. Helsinki: Väestöliitto; Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008.

Anttila, Reetta (2007) *Tekemisiä ja toiveita*. Teoksessa Honkasalo, Veronika & Harinen, Päivi & Anttila, Reetta: *Yhdessä vai yksin erilaisia? Monikulttuuristen nuorten ajatuksia, arkea ja ajankäyttöä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 15, 27–36.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf>
(Viitattu 15.8.2010.)

Atherton, Charles (1993) *Empiricists versus social constructionists: Time for Cease-Fire*. *Families in Society* 74 (10), 617–624.

Atkinson, Paul (1992) *Understanding Ethnographic Texts*. *Qualitative Research Methods Series* 25. Newbury Park: Sage.

Brekke, Jan-Paul (2002) *Children and adolescents with an immigrant background. An overview of Nordic Research*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. *TemaNord* 2002:562.

Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*. Toinen painos. London: Routledge.

Coffey, Amanda (1999) *The Ethnographic Self. Fieldwork and the Representation of Identity*. London: Sage publications.

Coffey, Amanda & Atkinson, Paul (1996) *Making Sense of Qualitative Data. Complementary Research Strategies*. London: Sage publications.

Coffield, Frank & Borrill, Carol & Marshall, Sarah (1996) *Growing up at the margins: young adults in the North East*. Milton Keynes: Open University Press.

Dominelli, Lena (1997) *Anti-Racist Social Work*. London: Macmillan Press Ltd.

Eliassi, Barzoo (2010) *A stranger in my homeland. The politics of belonging among young people with Kurdish backgrounds in Sweden*. Mid Sweden University: Mid Sweden University Doctoral Thesis 90.

Emerson, Robert, Fretz, Rachel & Shaw, Linda (1995): *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Chicago: University of Chicago Press.

Eräsaari, Leena (1995) *Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Essed, Philomela (2004) *Naming the unnameable: Sense and sensibilities in researching racism*. Teoksessa Bulmer, M. & Solomos, John (toim.) *Researching Race and Racism*. London: Routledge, 199–133.

Forsander, Annika & Ekholm, Elina & Saleh, Raya (1994) *Monietninen työ - haaste ammattitaidolle*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus -ja koulutuskeskuksen täydennysjulkaisuja 9.

Franklin, Cynthia (1995) *Expanding the vision of the social constructionist debates: Creating relevance for practitioners*. *Families in Society* 76 (7). 395–406.

Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina (2002) *Katseelta piilossa. Hiljaisuus ja liikkumattomuus kouluetnografian havainnoissa*. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 305–325.

Gordon, Tuula (2001) *Kuka voi olla suomalainen? – erot ja yhteisyys ”muihin” nuorten naisten ja miesten rakentamana*. *Nuorisotutkimus* 19 (1), 25–38.

Gubrium, Jaber & Holstein, James (1994) *Uusi etnografia ja elämän sosiaalinen rakentuminen*. Suomentaneet Merja Kaipainen ja Tarja Pösö. *Janus* 2 (4) 352–361.

Hacking, Ian (2009) Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Tallinna: Vastapaino. Suomentanut Koskinen, Inkeri.

Hammersley, Martin & Atkinson, Paul (1995) Ethnography. Principles in Practice. 2. painos. London & New York: Routledge.

Harinen, Päivi (2007) Monikulttuuristuvat(ko) vapaa-ajan ympäristöt? Nuorisotutkimus 25 (4), 63–68.

Harinen, Päivi (2005) Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen – tutkimushankkeen väliraportti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto verkkojulkaisu.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165
(Viitattu 15.8.2010.)

Harinen, Päivi & Niemelä, Heli (2005) Nuorten maahanmuuttajien elämää ja kokemuksia. Teoksessa Paananen, Seppo (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 157–171.

Hautaniemi, Petri (2004) Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 41.

Heikkinen, Minna (1999) Sosiaaliset verkostot ja syrjäytyminen nuoruudessa. Janus (7) 2, 133–149.

Helander, Reetta (2001) Somalitytöt kahden kulttuurin välissä. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 109–128.

Honkasalo, Veronika & Suurpää, Leena (2009) Tutkijoiden kiistellyt roolit rasismien ja nuorten tutkimuksessa. Teoksessa Keskinen, Suvi & Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 145–156.

Honkasalo, Veronika (2007) Haastattelujen toteuttaminen ja luonne. Teoksessa Honkasalo, Veronika & Harinen, Päivi & Anttila, Reetta: Yhdessä vai yksin erilaisia? Monikulttuuristen nuorten ajatuksia, arkea ja ajankäyttöä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 15, 9–15.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf> (Viitattu 15.8.2010.)

Honkasalo, Veronika & Harinen Päivi (2007) Päättelyä. Teoksessa Honkasalo, Veronika & Harinen, Päivi & Anttila, Reetta: Yhdessä vai yksin erilaisia? Monikulttuuristen nuorten ajatuksia, arkea ja ajankäyttöä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 15, 50–51. ajankäyttöä. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf> (Viitattu 9.10.2010.)

Honkasalo, Veronika (2007) Vanhemmat, kotitausta ja perheen ”kulttuuriperintö”. Teoksessa Honkasalo, Veronika & Harinen, Päivi & Anttila, Reetta: Yhdessä vai yksin erilaisia? Monikulttuuristen nuorten ajatuksia, arkea ja ajankäyttöä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 15, 19–26. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf> (Viitattu 9.10.2010.)

Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari (2007) Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien rajat, perustat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Honkasalo, Veronika (2005) Methodological considerations on doing ethnographic fieldwork in multicultural surroundings. Teoksessa Helve, Helena (toim.) Mixed Methods in Youth Research. Helsinki: Finnish Youth Research Society, Publications 60, 141–159.

Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2007) Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & nuorisotutkimusseura, julkaisuja 80.

Huttunen, Laura (2005) Etnisyys. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 117–160.

Huttunen, Laura & Löytty, Olli & Rastas, Anna (2005) Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16–40.

Huttunen, Laura (2004) Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoivat kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 134–154.

Huttunen, Laura (2002) Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hsin-Chun Tai, Jenny (2006) Xenophobia, ethnic community and immigrant youths' friendship network formation. *Adolescence* 41 (162), 287–298.

Häkkinen, Antti & Tervonen, Miika (2005) Johdanto: Köyhyys, etnisyys ja etniset suhteet Suomessa 1900-luvulla. Teoksessa Häkkinen, Antti & Pulma, Panu & Tervonen, Miika (toim.) *Vieraat kulkijat – tutut talot: näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 7-36.

Isaksson, Pekka (2003) Yks ain´olis ylinnä ansio. Tieteellinen rasismi juurtui huonosti Suomeen. Teoksessa Raisa Simola ja Kaija Heikkinen (toim.): *Monenkirjava rasismi*. Joensuu: Joensuu University Press, 38–62.

Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala Tiina (2002) Rasismi ja syrjintä Suomessa: maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki : Gaudeamus.

Kamali, Masoud (1999) Varken familjen eller samhället. En studie av invandrarungdomars attityder till det svenska samhället. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Kautto, Virpi (2009) Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena: *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 91, 62–75.

Keskisalo, Anne Mari (2003) Suomalais- ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta joensuulaisen koulun arjessa. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 38, 122–157.

Keskisalo, Anne-Mari & Perho, Sini (2001) Taistelua tilasta Joensuussa. Rasismi paikallisten nuorten neuvotteluvälineenä. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja, 77–102.

Kim, Heli (2009) Miten monikulttuurista liikunta ja urheilu Suomessa on? Monikulttuuristen nuorten puheenvuoro. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena: *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 91, 160–176.

Kivijärvi, Antti & Harinen, Päivi (2009) Omat ja vieraat. Rajanvetoja monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena: Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 91, 76–93.

Kurki, Tuuli (2008) Maahanmuuttajiksi nimetyt. Etnografinen tutkimus eroista ja toimijuudesta peruskoulun päättyessä. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Künnapuu, Kristiina (2003) Sosiaalinen kompetenssi, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 38. 238–271.

Laakso, Riitta (2009) Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Acta Universitatis Tamperensis 1444. Tampere.

Laine, Kaarina (2005) Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otava.

Lappalainen, Sirpa (2007a) Havainnoinnista kirjoitukseksi. Teoksessa Lappalainen, Hynninen, Kankkunen, Lahelma & Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 113–133.

Lappalainen, Sirpa (2007b) Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino. 9–14.

Lappalainen, Sirpa (2006) Kansallisuus, etnisyys ja sukupuoli lasten välisissä suhteissa ja esiopetuksen käytännöissä. Helsinki: Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 205.

Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (2003) Johdanto. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino.

Lepola, Outi (2000) Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 787.

Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga (2006) Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Toinen painos. Tampere: Gaudeamus. 112–123.

Liebkind, Karmela (1994) Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21–49.

Niemelä, Heli (2003) Erottautumista ja ystävyyttä. Somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 38, 91–121.

Niemi, Heli (2009) Kotona ja kodittomana – maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisia paikantumisia tutkimusten valossa. Teoksessa Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät: puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 96. 125–148.

Nikander Pirjo (2005) Konstruktionistinen ja postmoderni sosiaalipsykologia. Teoksessa Hänninen, Vilma & Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (2005) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 275–298.

Nuorisotutkimusseura (2010) www.nuorisotutkimusseura.fi Etusivu > Tutkimus (Viitattu 23.10.2010.)

Maahanmuuttovirasto (2010) www.migri.fi Etusivu > Sanasto (Viitattu 23.10.2010.)

Malkki, Liisa (1995) Purity and Exile. Violence, Memory, and National Cosmology Among Hutu Refugees in Tanzania. Chicago: The University of Chicago Press.

Patel, Naina & Humphries, Beth & Naik, Don (1998) The 3 Rs in social work: religion, “race” and racism in Europe. Teoksessa Charlotte Williams, Haluk Soydan & Mark R.D. Johnson. (toim.) Social Work and Minorities. European Perspectives. London: Routledge, 182–208.

Palmu, Tarja (2007) Kenttä, kirjoittaminen, analyysi – Yhteenkietoutuma. Teoksessa Lappalainen Sirpa & Hynninen Pirkko & Kankkunen Tarja & Lahelma Elina & Tolonen Tarja. Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino. 137–150.

Peltola, Marja (2008) Intergenerational relations in families with immigrant background. Teoksessa INTERFACE: Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration. The European Commission. Hampuri: CJD Eutin, 40–62.

Pink, Sarah (2001) *Doing visual ethnography: images, media and representation in research*. Lontoo: Sage

Pyykkönen, Miikka & Saukkonen, Pasi (2009) Nuorisotoiminta, kulttuuri ja monikulttuuriset nuoret. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 91, 111–131.

Pyykkönen, Miikka (2003) Ristissä kaiken aikaa. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 38, 193–237.

Raitakari, Suvi (2004) Nuoren elämänhallinta: toivottua arkea ohjeistamalla. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 56–97.

Rastas, Anna (2005) Rasismi – oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 69–116.

Raunio, Kyösti (2000) Jälkipositivismi, konstruktionismi ja monet tiet sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. *Janus* 8 (4), 321–339.

Reuter, Anni & Jaakkola, Magdalena (2005) Venäjänkielisten, vironkielisten ja kaksikielisten maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot. Teoksessa Seppo Paananen (toim.) *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 23–38.

Ronkainen, Jussi (2009) Suomalaisuuden kategoriat, maahanmuuttajataustaiset nuoret ja ”omanmaalaisuus”. Teoksessa Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 91, 25–43.

Schutz, Alfred (1964) *The stranger: an essay in social psychology*. Teoksessa *Collected Papers. Studies in Social Theory*. Neljäs painos. The Hague: Martinus Nijhoff.

Skytte, Marianne & Montesino, Norma (2006) Kulturella perspektiv inom socialt arbete. Teoksessa Meuwisse, Anne & Sunesson, Sune & Swärd, Hans (toim.) *Socialt arbete. En Grundbok. Kääntänyt tanskasta ruotsiksi Sten Andersson*. Stockholm: Natur och Kultur, 285–299.

Soydan, Haluk & Williams, Charlotte (1998) Exploring concepts. Teoksessa Charlotte Williams, Haluk Soydan & Mark R.D. Johnson (toim.) *Social Work and Minorities. European Perspectives*. London: Routledge, 3–19.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1998) *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Toinen painos. Newbury Park, Calif: Sage Publications.

Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 26.

Suurpää, Leena (2002) Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 28.

Talib, Mirja-Tytti & Lipponen, Päivi (2008) Kuka minä olen? Monikulttuuristen opiskelijoiden identiteettipuhetta. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura, kasvatustieteellisiä tutkimuksia, 37.

Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja (2007) Etnografia, haastattelut ja (valta)positiot. Teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 89–112.

Törrönen, Maritta (2003) *Lasten arki laitoksessa*. 2. painos. Helsinki: Helsinki University Press.

Törrönen, Maritta & Vornanen Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20 (4), 33–42.

Valokivi, Heli (2008) Kansalainen asiakkaana. Tutkimus vanhusten ja lainrikkojien osallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. *Acta Universitatis Tamperensis* 1286. Tampere.

Van der Poel, Mart (1993) Delineating personal support networks. *Social Networks* 15, 49-70.

Ålund, Aleksandra (1997) *Multikultiungdom. Kön, etnicitet och identitet*. Lund: Studentlitteratur.

LIITTEET

Liite 1: Petran teemahaastattelurunko

PERHE

Millainen on perheesi? Keitä perheeseesi kuuluu? Asutko perheesi kanssa?
Paljonko sinulla on sukulaisia Suomessa? Missä muualla? Missä olet asunut ennen Suomea?

KAVERIT

Keitä tapaat säännöllisesti? Miten ja missä olet tutustunut kavereihin? Mitä teet heidän kanssaan? Millaiseen ryhmään kuulut koulussa?
Onko sinulla paljon kavereita? Millaisia ovat hyvät ystäväsi? Onko sinulla paljon suomalaisia kavereita? Entä omanmaalaisia?
Onko sinulla riittävästi seuraa vai kaipaisitko enemmän kavereita? Onko sinulla kavereita entisessä kotimaassasi tai muualla?
Ketkä ovat sinulle tärkeitä ihmisiä?

VAPAA-AIKA

Kuvaile Kerhon toimintaa. Käytkö muissa nuorisotiloissa kuin Kerhossa?
Kuulutko johonkin nuorten ryhmään tai porukkaan? Millaista musiikkia kuuntelet? Mitä harrastat? Miten vietät vapaa-aikaasi?
Oletko mukana jossain järjestössä/uskonollisessa yhteisössä?
Mitkä asiat ilahduttavat sinua? Mitkä asiat huolestuttavat/tekevät surulliseksi?
Mikä on hyvää Suomessa? Mikä on huonoa Suomessa?

Liite 2: Kerhon teemahaastattelurunko

ENSIMMÄINEN OSIO: Minä ja maailma

Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä oman perheen ja koulun jälkeen? Miksi? /

Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä koulun jälkeen? Miksi?

Onko koulun ja perheen ulkopuolella muita aikuisia, joita tarvitset opiskeluun tai muihin tehtäviin? Onko väliä saatko paljon ystäviä vai vain muutaman?

Ovatko ystävät sinulle tärkeitä? Miksi? Onko sinulla harrastusta? Jos on, niin miksi se on tärkeä sinulle?

TOINEN OSIO: Minä ja muut

Mitä erilaisuus tarkoittaa sinulle? Mitä tasavertaisuus tarkoittaa sinulle?

Mitä tarkoittaa ”Suomi on vapaa maa”?

KOLMAS OSIO: Minä ja isoveljenä oleminen

Oliko sinulla vaikeaa sen jälkeen kun tulit Suomeen? Mistä sait apua? Miten selvisit? Onko muiden auttaminen sinulle tärkeää? Miksi?

Miksi haluaisit olla Kerhon isovelji? Mitä isoveljenä toimiminen merkitsee sinulle? Mikä sinulle on tärkeää Kerhon toiminnassa? Miksi?